Noam Chomsky

SÖMÜRGECİLİKTEN KÜRESELLEŞMEYE

Heinz Dieterich'in Söyleşisiyle

Ütopya Yayınları: 55
Siyasal Kültür Dizisi

© 2010 Ütopya Yayınevi

Kitabın orijinal adı:
Noam Chomsky in Conversation with Heinz Dieterich
Latin America –From colonization to globalization–

Kapak Düzeni
Nilüfer Korkmaz

Birinci Basım
Mart 2010

Baskı ve Cilt
Sözkesen Matbaası
İvedik Org. San. Matbaacılar Sitesi
558. Sok. B Blok No: 41 Yenimahalle - Ankara
Tel: (0 312) 395 21 10

ISBN 978-975-8382-62-0

Ütopya Yayınevi
Ataç I Sokak 33/15 Kızılay / Ankara
Tel-Fax: (0 312) 433 88 28
İnternet: www.utopyayayinevi.com.tr
E-Posta: utopya@utopyayayinevi.com.tr

NOAM CHOMSKY

Heinz Dieterich'in Söyleşisiyle

SÖMÜRGECİLİKTEN KÜRESELLEŞMEYE

Çeviren:

M. Erdem Sakınç

ÖNSÖZ

Kırılgan bir umut ışığıyla Latin Amerika halkını temsil eden Sandinistleri iktidara taşıyan devrimden bu yana 20 yıl geçti. Çok büyük eşitsizliklere rağmen, yeni hükümet sosyal ve ekonomik kalkınmayı amaçlayan, sağlık ve eğitim harcamalarını artıran ve geniş ölçekli bir tarım reformu başlatan hırslı bir programı devreye soktu.[1] Aşağıdaki haber, Sandinistlerin zaferiyle oluşan heyecandan etkilenmiş, bir kooperatifte yaşayan Esmila Flores adlı bir köylü kadınla yapılan röportajdan alınmıştı:

> "Devrimden önce, hiçbir şeye katılamazdık. Yalnızca tortilla ve fasulye pişirir ve kocalarımızın söylediklerini yerine getirirdik. Yalnızca beş yıl içinde, bir çok değişime şahit olduk ve yenileri için çalışmaya devam ediyoruz!" Esmilda Flores, Esteli'nin kuzeyindeki dağlarda bulunan bir kooperatifte yaşıyor ve sekiz kadın ve on beş erkekle birlikte, daha önce bir derebeyine ait bir kahve plantasyonu olarak kullanılmış toprakta çalışıyor. Daha önce o toprakta ücretli olarak çalışan aileler 1979'daki devrimden sonra, toprağın sahibi oldular. Üretimi genişletip, mısır, fasulye, patates ve lahana ekmeye ve inek yetiştirmeye başladılar. "Önceden bunları yetiştirmek için küçük bir toprak kiralamak zorundaydık ve yetiştirdiğimizin yarısını da mal sahibine vermek zorundaydık" diyor Flores, "şimdi de eskisi kadar çok çalışıyoruz, ama arada bir fark var, artık kendimiz için çalışıyoruz..."[2]

1986 yılında Nikaragua'ya yapılan bir seyahatten döndüğünde, Chomsky, ülkeyi; "makul bir insanın, güvenilirlik içinde

---

[1] James Peck (ed), The Chomsky Reader, Pantheon Books, 1987, 320.

[2] Jethro Pettit, Oxfam'ın Latin Amerika masası, Peck'ten alıntı, The Chomsky Reader 320-21.

ve bir umut duygusuyla yaşayacağı ender yerlerden biri" olarak tanımlamıştı.[3] ABD içinse Nikaragua'nın "güvenilirlik ve umut" kaynağı oluşu, karşılık verilmesi gereken önemli bir tehditti ve Chomsky'nin dediği gibi "böyle bir ülke bir düşmandı".[4] On yıldan fazla bir süre sonra, ABD tüm Latin Amerika çapında, Emilda Flores gibi insanlara karşı korkunç bir savaş başlattı. Yüzbinlerce insan öldürüldü.[5]

Tüm bu dönem boyunca, Chomsky ve Edward Herman'ın da kapsamlı bir biçimde belgelediği gibi, ABD propaganda sistemi, savaşların gerçek doğasını ve önemini, kamuoyundan gizlemeye çalıştı.[6] Sandinistler 1990 seçimlerinde iktidarlarını kaybettiklerinde "ABD hükümeti, seçimleri destekledikleri parti olan UNO koalisyonu kazanmazsa, şimdiden 3 milyar dolarlık zarara yol açmış olan ambargonun ve ABD sponsorlu Kontra terörizminin devam edeceğini defalarca duyurması"[7] gerçeğine rağmen, ABD medyası olayı, Latin Amerika demokrasisinin bir zaferi olarak betimledi. Daha önce de, El Salvador ve Guatemala'da yapılan ve ABD tarafından desteklenen "özgür ve adil" seçimler sorumluluğunu bilen medya tarafından büyük alkışla karşılanmıştı.[8]

Yukarıdakiler gibi tarihin sistematik bir biçimde tahrip edilmesi karşısında, Chomsky ile yapılan on bir röportajdan oluşan bu koleksiyon özellikle değerli bir hale geliyor. Chomsky, hayatının önemli bir bölümünü ABD'nin Latin Amerika ve diğer

---

[3] Noam Chomsky ile röportaj, bu kitaptan bölüm 3, 53.

[4] Peck (ed), The Chomsky Reader, 321.

[5] Milan Rai, Chomsky's Politics, Verso, 1995, 153.

[6] Bkz. Edward S Herman ve Noam Chomsky, Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media, Vintage, 1994; ve Noam Chomsky, Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies, Pulto Press, 1989.

[7] Rai, Chomsky's Politics, 38.

[8] Bkz. Herman ve Chomsky, Manufacturing Consent, Ch. 3.

yerlerdeki politikalarının altında yatan gerçekleri ortaya çıkararak "propaganda seline" karşı mücadeleye harcadı.[9] Chomsky'nin Latin Amerika üzerine bir çok çalışması arasında bu koleksiyon oldukça farklı bir yere sahip, çünkü 14 yıllık bir dönemi kapsayan röportajlar, okuyucuya, Kontra saldırılarının artışından ve Reagan'ın yeni soğuk savaşından, Asya Krizinin yol açtığı yıkıma ve ABD'nin Küba'ya yenilenen saldırısına kadar, eylemcileri 1984'ten 1998'e meşgul etmiş konular hakkında bir gözlem yapma imkanı veriyor. Daha da önemlisi, röportajlar, belki de sömürgeciliğin 1492'den bugüne, Columbus'dan Clinton'a süregelen devamlılığını vurguluyor. Sürekliliği olan temalara yapılan bu vurgu, Chomsky'nin ABD dış politikasını analizinde önemli bir mihenk taşıdır. Durduğu yer, 1986'da Managua'daki Universidad Centroamericana'da verdiği bir dersten yapılan alıntıda çok daha iyi anlaşılacaktır:[10]

> ABD'nin, bugün Latin Amerika'ya yapmaya çalıştığı şey, hiç de yeni bir şey değildir. Gazeteciliğin ve ABD ve diğer yerlerdeki akademisyenliğin sık sık yaptığı gibi, kendimizi bu konulara çok dar bir çerçeveden bakarak yanıltıyoruz.
>
> Tarihi kayıtları incelediğimizde, ABD'nin politikalarında bazı değişimler göze çarpmakta. Fakat, taktiksel değerlendirmeleri yansıtan ve olasılıkları belirleyen süreklilikler, değişimlerden çok daha dikkat çekicidir. ABD dış politikasının sürekli ve büyük ölçüde değişmeyen yaklaşımları, ABD toplumunun da derinliklerine işlemiştir. Bu faktörler, çok az bir değişimi kabul eden, sınırlı bir politika oluşumunu belirler.
>
> Planlama ve harekat, iç belgelerde olduğu kadar tarihsel kayıtlarda da açık bir şekilde ifade edilen ilkelere ve jeopolitik analizlere dayandırılmaktadır. Eğer bu ilkeler anlaşılırsa, ABD'nin ne yaptığını

---

[9] Noam Chomsky ile röportaj, bu kitap, bölüm 3, 45.

[10] Sonradan On Power and Ideology: The Managua Lectures, South End Press, 1987 adıyla yayımlanan ve çağdaş siyasi sorunlar üzerinde yoğunlaşan, öğleden sonra seminerleri.

daha iyi kavrayabiliriz. Aynı şeklide, Orta Amerika'daki mevcut politikaları da görcli olarak sabit çıkarlar ve bunlardan doğan iktidar odakları yüzünden çok az değişikliğe uğramış tarihsel seyirle uyum içindedir.[11]

Chomsky, ABD dış politikasını başlangıcından itibaren yönlendiren ilkeleri açıklamaya devam ediyor. Bu ilkelerden ilki üzerine yaptığı tartışma, bu koleksiyonun ve Chomsky'nin diğer siyasi yazılarının en önemli temalarından birini oluşturacak niteliktedir:

> İlk başta, ABD dış politikası, karlı yatırımlara açık, ihracat piyasaları ve sermaye transferinin hızla genişlediği, ve hammaddelerin ve insan kaynaklarının, ABD şirketleri ve onların yerel ortakları tarafından sömürüldüğü bir "açık toplumlar" dünyasını idare eden ABD merkezli bir uluslararası bir düzen oluşturma ve devam ettirebilme üzerine inşa edilmiştir. "Açık toplumlar" terim doğru anlaşılacağı şekilde, ABD ekonomik nüfuz alanına ve siyasi kontrolüne açıktır.
>
> Bu "açık toplumlar"ın genellikle parlamenter demokrasi ile yönetilmesi tercih edilir, ancak bu ikincil öneme sahip bir etmendir. Parlamenter yapılar... ekonomik, sosyal ve ideolojik kurumlar oldukları sürece hoş görülebilirler. Devletin zorlayıcı güçleri, ancak ABD toplumunu da idare edenlerin ihtiyaçlarıyla uyumlu bir biçimde hareket edecek grupların ellerinde toplanmıştır. Eğer bu koşullar sağlanırsa, ABD siyasi liderlerini ABD halkını idealist bir retorikle maskelenen ("demokrasinin savunulması"), fakat aslında daha değişik amaçlar doğrultusunda başlatılan dış maceralarda harekete geçirmeye imkan sağlayacak bir biçimde, ABD elitleri tarafından desteklenen bir grup azınlığın egemenliği mümkün kılan ülkelerde parlamenter yapılar oldukça elverişlidir. Asıl kullanımında, ABD retoriğindeki "demokrasi" terimi, halkın dışarıdan sessizce izlediği, iş çevrelerinin kendi özel mülkiyetlerinin egemenliğini baz alan, elit grupların kontrolündeki devletin yönetimine tekabül etmektedir. Anlaşıldığı gibi, demokrasi, kamuoyunun onayını almış ve karar organlarının elitlerin elinde olduğu, ABD'deki gibi bir sistemdir.

---

[11] Chomsky, On Power and Ideology, 5.

Buna mütcakiben, sosyal politikadaki halkçı müdahaleler, ciddi bir tehdit olarak değerlendirilir. Böyle bir müdahale, demokrasiye yönelik bir adım olarak değerlendirilemez. Olsa olsa hakkından gelinmesi gereken bir "demokrasi krizi"ne yol açar. Bu sorun, hem ABD'nin hem de onun müttefiklerinin tipik bir sorunudur ve halka ilişkiler kampanyalarından, ölüm timlerine, hedef aldığı halka göre değişen ölçütlerle giderilmeye çalışılır...

Tüm bunların üçüncü dünyanın büyük bölümü için anlamı, ABD dış politikasının temel meselesinin, çalma ve sömürme özgürlüğünü garantilemek olduğudur.

Başkan Franklin Delano Roosevelt'in, İkinci Dünya Savaşı sırasında Batılı müttefiklerin savaş çıkarlarını formüle eden ünlü dört özgürlüğü; Konuşma Özgürlüğü, İbadet Özgürlüğü, Yoksulluktan özgürlük ve Korku'dan özgürlük'ü telaffuz ettiğinde bunu daha önce "Beşinci Özgürlük", olarak tanımlamıştım. Orta Amerika ve Karayiplerin tarihi, -sadece bunlarda değil- bu güzel kelimelerin nasılda Beşinci Özgürlük'ün savunulması için yapılan kampanyalar için halkın desteğini kazanma şeklinde anlaşıldığını ortaya çıkarmaktadır.[12]

Propagandanın korkunç gücüne rağmen ABD kampanyalarının "halk desteği" her zaman hazır değildir. Bu koleksiyonda, ve diğer çalışmalarda, Chomsky, ABD terörünü sınırlayan yerel muhalefetin önemini vurguluyor. Chomsky'e göre, ABD'nin 1980ler boyunca Latin Amerika'ya yaptığı müdahaleler, geniş bir muhalefet olmadığı ölçüde çok daha şiddetli olabilirdi: "Olanlar yeterince kötüydü. B-52 bombalaması çok daha kötü olabilirdi, çok daha kötü." [13]

Bu koleksiyon ve Chomsky'nin diğer çalışmaları, umutsuzluk önerileri değildir, aksine harekete çağıran önemli umut mesajlarıdır:

---

[12] Chomsky, On Power and Ideology, 6-7.

[13] Rai'den alıntı, Chomsky's Politics, 153.

...Yalnızca olaylar hakkında düşündüklerimi açıklamaya çalışıyorum. Baktığınızda pek de sevimli bulmayabilirsiniz, gelecek için tahminde bulunmaya çalıştığınızda ise çok çirkin görünebilir.

Fakat, asıl düşünülmesi gereken nokta, bunun kaçınılmaz olduğudur. Gelecek değiştirilebilir. Ancak, ne olduğunu anlamaya başlamadığımız sürece hiçbir şeyi değiştiremeyiz.[14]

***

Bu koleksiyon, 1998 yılında, *Noam Chomsky habla de América Latina* adıyla Casa Editora Abril tarafından Havana'da yayınlanan İspanyol baskıya dayandırılmaktadır. Ne yazık ki, bazı röportajların orijinal metinleri, koleksiyonun bu basımında yer alamamıştır. Birinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu bölümlerdeki röportajlar, Roque Grillo tarafından İspanyolca'dan İngilizce'ye titizlikle çevrilmiştir. Diane Chomsky ve Moisés Espinoza da çeviriye yardımcı olmuşlardır. Editörler, son bölümün el yazmalarını okuma ve bazı önemli düzeltmeler yapmasından dolayı Chomsky'e teşekkür etmek isterler.

Açıklayıcı notlar barındıran dipnotları, editörler eklemişlerdir. Noam Chomsky ve Heinz Dieterich önsözdeki ya da açıklayıcı notlardaki herhangi bir hatadan sorumlu değildirler. Röportajların başlangıcındaki alıntılar, editörler tarafından Noam Chomsky'nin çeşitli eserleri ve Chomsky'nin Edward Herman ile bir çalışması arasından seçilmişlerdir.

Julian Sempill ve Denise Glasbeek

Haziran 1999

---

[14] David Barsamian'ın Chomsky ile röportajı, The Common Good, Odenian Press, 1998, 158.

NOAM CHOMSKY'DEN LATİN AMERİKA'NIN ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNE

Eğer umut olmadığını düşünecek olursanız, umudun olmadığına güvence veriyorsunuz demektir. Eğer özgürlük içgüdüsünün var olduğunu düşünürseniz, bir şeyleri değiştirmek için fırsat var demektir ve daha iyi bir dünya yaratmada sizin de katkınızın olabileceği ihtimali doğar. Seçim sizin.

Noam Chomsky

Noam Chomsky'nin hayat felsefesini yukarıdaki sözlerden daha iyi anlatacak bir yol yoktur herhalde. Gençlerimizin en iyi becerilerinin neo-liberal amentüler tarafından tüketildiği, hayatın anlamının iş bulmak, tüketim yapabilmek ve siyasi güç elde edebilmek üzerine kurulduğu şu kapitalist dünyada, doğasındaki etik değerinin yanında yazarının inançlarını pratiğe dökme derecesiyle de bilim adamımızın bu bildirisi karanlıkta bir mum ışığı niteliğinde.

Bu anlamda, Chomsky'nin praksis felsefesi hakkında konuşmak, kendisi bunu hiçbir zaman ayrıntılandırmamış olsa da, abartı olmasa gerek. Nasıl Marx'ın sosyal bilimler üzerine kurduğu mantık, hiçbir zaman açıkça yazmamış olduğu halde, çalışmalarında mevcutsa, Chomsky'nin praksis felsefesi de yazılarının içinde gizlidir. Onun felsefesi geleceğin demokratik toplumu için

zorunlu üç şeye odaklanıyor; bir, sömürüye ve ekonomik eşitsizliklere son verilmesi, demek ki bu toplum anti-kapitalist olmalıdır, iki, siyasi elitizme son verme ve katılımcı bir demokrasi oluşturulması, demek ki bu toplum devletsiz olmalıdır; üç, tüm insanların bilinçlenmesi önündeki engellerin kaldırılması ve tüm feodal ve endüstri öncesi yapıların yok edilmesi. İşte, ancak bu yapı, yeni toplumun en önemli amacına; her insanın kendini gerçekleştirebilmesi amacına ulaşmayı garanti edecektir.

Bu praksise dayanarak Noam Chomsky, Amerika kıtamızın özgürlüğünün epistomolojik (bilgi kuramına ait) ve siyasi anahtarlarını önümüze koyuyor: Latin Amerika ve ABD tarihinin bilimsel kavranışı. Chomsky, işte bu kelimenin, Amerikan egemenlerinin şiddet efsanelerinde kullandığı esir edici anlamını parçalıyor ve mantık yoluyla özgürleştirici gücünü yeniden kurguluyor. Analizi karşısında, propagandanın zincirleri kırılıyor ve sistem yöneticilerinin siyasetindeki gerçek sebep sonuç ilişkileri açığa çıkıyor. Tüm bunları boğmaya çalışan doktriner deli gömleğine başkaldırılıyor.

Bu nedenle, bu çalışma, imparatorluğun son birkaç on yılki dış siyasetinin canlı bir hafızası olmaktan öte, Latin Amerika ve ABD tarihinin meşgul olduğu La Patria Grande'nin (Amerikaların Büyük Anavatanı) özgürlüğünü hatırlatma ve başvuru kaynağı. Aynı zamanda da, İspanyol sömürgecilerine karşı verilen bağımsızlık savaşlarından beri Latin Amerika anti-demokrasisinin ve çektiği eziyetin kaynağı, egemenlerin davranışlarının arkasındaki mantığı açığa çıkaran bir prizma. Zira bu mantığı anlamadan La Patria Grande içinde "daha iyi bir dünya yaratmaya katkı" koyabilmenin de mümkünü yok.

Chomsky'nin mantığı bizi, örneğin, burjuva demokrasisi içindeki halkçı ulusal bir proje, Beyaz Saray'ın yıkıcı ve kaosa sürükleyici çabaları altında ne kadar yaşayabilir? gibi bir dizi soruyla karşı karşıya getiriyor. Guatemala'daki Jacobo Arbenz hükümeti, Amerika'nın darbesiyle devrilene kadar sadece üç yıl sürdü (1951

-54). Salvador Allende hükümeti de aynı kaderi paylaşmadan önce iki buçuk yıl yaşayabildi (1970-73). Sandinist devrim ise altı yıl direnebildi (1984-90). Bolivya devrimi de yine bir Washington darbesi ile devrilene kadar on iki yıl dayandı (1952-64).

Bu örnekler arasındaki süre farklılıkları basit bir gerçeğe dayanıyor. Allende ve Arbenz, devleti değil hükümetleri kontrol ediyorlardı. Sandinistler ve Bolivyalılar her iki gücü de ellerine geçirmişlerdi ve Beyaz Saray'ın yıkıcı faaliyetlerine daha uzun bir süre dayandılar. Bu saptamaların ışığında Küba deneyimi, Amerikan ambargosuna 39 yıldır direniyor ve Latin Amerika'nın burjuva demokratik ve sosyalist yapılarının arzulanıp arzulanmaması üzerine basit bir kuramsal saptamadan doğan yeni boyutlar kazanıyor.

Bizi düşünmeye zorlayan bir diğer örnek de şu; Salvador Allende, 1970 yılında seçimleri kazandığında Nixon-Kissinger hükümetleri, demokratik yollarla seçilmiş başkanın göreve gelmesini engellemeye çalıştı. Fakat, Washington için bir askeri darbe düzenlemek mümkün değildi; çünkü CIA'nın gizli raporlarında anlatıldığı üzere, Şili ordusu "anayasal olarak etkisiz"di. Bu nedenle Beyaz Saray'a ülke ekonomisini yok etmek ve halkçı rejimi yıkacak bir darbe organize etmek için üç yıl gerekti. Bu deneyimin bir daha gerçekleşmemesi için de ABD, uyuşturucu baronlarına karşı savaş açmak gibi anlamsız bahanelerle sık sık yeni darbeler düzenledi. Böylece neo-liberalizmin ihtiyaç duyduğu her yerde, demokratik hükümetleri yok eden "önleyici" darbeler düzenlenir oldu.

Alman filozof Schelling'in söylediği "felsefenin başlangıcı da sonu da özgürlüktür" sözü, "insanoğlu duraksamamak ve hareket etmek için doğar" sözüne dikkati çekiyor. Chomsky, bu her iki zarurete de uyuyor; ve bu ona, Jose Marti'den Manuela Saénz'e ve Che Guevara'ya, La Patria Grande'nin büyük düşünürleri ve özgürlükçüleri arasında yer açıyor.

Heinz Dieterich

1

1492: KÜRESELLEŞMENİN İLK İSTİLASI

Amerika'nın keşfi ve Ümit Burnu'nun aşılarak Doğu Hint Adaları'na ulaşılması insanlık tarihindeki en önemli olaylardan ikisi..., yeni mübadele biçimleri... eski dünyaya olduğu kadar yeni dünyaya da büyük avantajlar sağlamalıydı... Avrupalıların herkese yararlı olması gereken orman kanunları bir çok şanssız ülke için yıkıcı ve yok edici oldu.

Adam Smith, 1776[1]

İnanıyorum ki, böylesine adaletsizce ve barbarca sürdürülen bu canice, kafirce, namussuzca hareketler yüzünden, Tanrı İspanya'ya gazabına uğratacak ve bu kanlı servete ortak olan tüm İspanyollar bundan paylarını alacaktır.

16. yüzyıl İspanyol yazar Las Casas'ın vasiyetnamesinden bir bölüm[2]

Burada (Latin Amerika), şimdiye dek kimseye zarar vermemiş küçük bir bölgemizin olmasını istemek kanımca fazla şey istemek değildir.

Henry Stimson, ABD Savaş Bakanı, 1945[3]

---

* Bu görüşmeler Ekim 1989 ve Mart 1992 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, Year 501: The Conquest Continues, Verso, 1993, 4, Yıl 501: Keşif Devam Ediyor, Verso, 1993, s.4.

[2] Noam Chomsky'den alıntı, Las Casas'ın "Yerlilerin Yıkımı"na şahit olmasını tasvir eden 1552 basımı vasiyetname'den, Yıl 501, s.32.

Heinz Dieterich: 1992, Columbus'un, Amerika seyahatinin 500. yıldönümü. Resmi kutlamalarda bu olaydan, "Amerika'nın keşfinin 500. yılı" ve "iki kültürün buluşması" şeklinde söz ediliyor. Bunlar sizce bu olayı anlatmak için uygun ifadeler mi?

Noam Chomsky: İki dünyanın buluşması kuşkusuz söz konusu. Fakat, "Amerika'nın keşfi" ifadesi doğru değil; çünkü Amerika, üzerine binlerce yıl önce yerleşenler tarafından zaten keşfedilmişti. 500 yıl önce olan şey, Amerika'nın yabancı bir kültür tarafından işgalidir.

HD: O zaman, yerli halk "fetih" ya da "istila"dan söz ederken doğruyu söylüyordu.

NC: Elbette. Bir insan bir yeri ancak orada kimse yaşamıyorsa keşfedebilir. Eğer Meksika'ya gidecek olsam, herhalde "Meksika'nın keşfi" adlı bir makale yazamam.

HD: 1 Ekim 1492 sizce kutlanmalı mı? (Bu tarih, Columbus'un, Amerika'ya ulaştığı gün olarak kabul ediliyor).

NC: Her şeyden önce insanlar bugünü dikkate almalılar. Modern tarihte bunun gibi korkunç sonuçları olan çok az olay var ve bu yüzden çok önemli bir gün. Yalnızca istatistiki veriler açısından bakacak olursak, ki genelde doğruyu söylemezler, fetihten sonra bir buçuk yüzyıl içinde 100 milyon civarında insan yok edilmişti.

İnsanlık tarihinde bununla kıyaslanacak bir olay daha bulabilmek çok zor. Fetih, batı yarımküreyi, yani batı uygarlığını korkunç bir şekilde değiştirdi, bu nedenle de şüphesiz dünya tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Yine de eğer dikkat edecek olursak "kutlama" yabancı bir kelime. Hitler'in iktidara gelişinin yıldönümünü kutlayabileceğimizi düşünemiyorum.

HD: Columbus, batı yarımküreye vardığında, karşılaştığı yerlileri "Hintli" olarak adlandırmıştı; çünkü Hindistan'a geldi-

---

[3] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and Ideology, *8. İdeoloji ve Güç Üzerine*, s.8.

ğini düşünüyordu. Bu coğrafi hata, düzeltildikten beş yüz yıl sonra bile, hâlâ bu insanlara Hintli deniyor, neden?

NC: Bu durumun yerli halkları küçük görmenin bir yansıması olduğunu düşünüyorum. Eğer gerçekten bulundukları yerde herhangi bir hakları yoksa nasıl adlandırılacaklarının da bir önemi yoktur. İstilacılar, aynı şekilde hayvanları da yanlış isimlerle adlandırdılar ve bundan da kimse tedirgin olmadı.

Bu durum, yarıkürenin bir yerinden diğerine değişiklik gösteriyor. Örneğin bugün, İngilizce konuşulan ve bir zamanlar İngilizlerin yerleştiği bölgelere, İngiltere'nin yazılı olmayan anayasası empoze edildi. İngiliz yasalarına göre, bu toprakların yerleşimcileri, herhangi bir hakka sahip değildiler; çünkü yerleşik bir halktan ziyade avcı-toplayıcıydılar. Bu gibi birçok yanlışlık onları yasalara uygun hale getirmek için yapılageldi.

Örnek verecek olursak, 1970'lere kadar, alanında sivrilmiş birçok antropolojist açıkça bu halkların yerleşik insanlar olduğuna ve onların kendi ifadesiyle görceli gelişmiş uygarlıklar olduğunu gösteren arkeolojik ve belgelenmiş kanıtlara inanmamamız gerektiğini söylüyorlardı. Aksine, bu insanları avcı-toplayıcı olarak kabul etmeliydik; ve bu yüzden Rio Grande'nin kuzeyinde, gerçekte 10 milyondan çok olmasına rağmen bir milyon insan vardı diyecektik.

Neden bu yanlışların yüzyıllardır yapıldığı sorulacak olursa, cevabı basit. Sorun orada yaşayan insanların, toprak üzerinde hiçbir haklarının olmadığını, yalnızca avlanmak için üzerinde dolaştıklarını herkese kabul ettirmek, bunu bir ilke haline getirmek sorunuydu; ve bu nedenle, Avrupalılar için yerlilerin topraklarını ellerinden almanın ahlâki veya yasal bir problemi yoktu. Eğer toprak üzerinde hiçbir hakları yoksa, kim oldukları veya Hindistan'dan ya da başka bir yerden gelmiş oldukları önemli değildi.

1960'larda meydana gelen olayların bir sonucu olarak, bir çeşit kültürel değişim dönemi yaşandı. O zamanki olaylar önemli

ve önemli olduğu kadar da olumluydu; çünkü ilk defa yerli Amerikalılara ne olduğu sorusuyla karşı karşıya gelindi; ve "Hintliler", yani kim oldukları önemli olmayanlar gibi terimleri kullanmaya devam etme isteğimizin ırkçı doğası hakkında bir bilinçlenme meydana geldi.

HD: Dayanışma hareketleri içindeki insanların 1992'ye yaklaşımı sizce nasıl olmalı?

NC: Dayanışma hareketlerinin yaklaşımı, her şeyden önce olayların farkına varmak ve olaylar karşısında dürüst bir anlayış geliştirmek şeklinde olmalı. Avrupalıların bu istilasıyla ilgili olayları, meydana gelen sonuçlarını ve de 1492'de başlayıp bugüne dek süren tüm bu katliam ve baskıları bilmede avantajlı bir duruma sahip olma fırsatını kullanmak gerekiyor.

İnsanların yapması gereken şey, Guatemala'da veya ABD'nin batısındaki rezervasyonlarda neler olduğunu görmeleri veya tüm yarıkürede baskı ve zulmün gözlerimizin önünde vahşice sürdüğünün farkına varmalarıdır.

500 yıl boyunca neler olduğunu öğrenmek, sadece tarih hakkında bilgi edinmek değildir. Bu aynı zamanda mevcut işleyişin farkında olmamızı da sağlar. Bana sorarsanız, dayanışma hareketleri, hem kendisi hem de başkaları için bu olaylar hakkında genel bir anlayışa ulaşmaya, ilk defa olarak bu olayları dürüst ve insani bir temelde kavramaya çalışmalı.

HD: Latin Amerika halkları, 1492'den sonra dünya sistemine bağımlılar grubundan dahil oldular. Özerkliklerini tekrar ele geçirmeye hiç çalıştılar mı?

NC: Hayır. İstilacılar ve yerliler arasındaki ilişkiler bölgeden bölgeye değişiyordu. Bazı bölgelerde, yerli halk çeşitli şekillerde sisteme entegre oldu. Bazı bölgelerde ise ya tamamen yok edildiler ya da rezervasyonlara yerleştirildiler. İlişkiler değişiyordu, ancak sonuçta yarıkürenin çoğunluğu hâlâ kendini boyun eğdirilmiş görüyor.

İngilizce konuşan bölgeler, zorunlu nedenlerden dolayı dünyanın egemen güçleri haline geldiler. Özellikle ABD, tarihteki ilk küresel güç oldu. Latin Amerika da batılı imparatorluk güçlerine ve onların vahşetine tabi kılındı ve bu hep böyle devam etti; dış borç krizlerinde, müdahalelerde, çarpıtılmış kalkınma biçimlerinde ve önemli kültürel zenginlik taşıyan bölgelerin geri bırakılmasında... Tüm bu olaylar uluslararası ilişkiler bağlamında oluştular; ve kıtanın çoğunluğunun çeşitli nedenlerden dolayı bağımlı, itaat altına alınmış ve aynı zamanda zalim durumunu açıklıyorlar.

1992 yılı, bizi aynı zamanda dünyadaki süregelen egemenlik biçimini düşünmeye zorluyor. Bu egemenlik geleneksel sömürgeciliğin tüm biçimlerini kapsamasa da dürüst hiçbir insanın kabul edemeyeceği görünümlere sahip. Sık sık korkunç sonuçlara yol açıyor ve bu sonuçların ne kadar ciddi olduğunu görmek için Orta Amerika'daki son on yıl içinde gerçekleşen olaylara bakmak yeterli.

HD: ABD'nin yerli halklarının maruz kaldığı baskıları göz önüne aldığımızda, Başkan Reagan'ın, Nikaragua'nın yerli Miskitu halkını savunmasını nasıl açıklıyorsunuz?

NC: Reagan ve ABD'nin tüm ideolojik aygıtları, Miskituları savundular ya da savunur gibi göründüler. Bu sırada da yine Reagan ve çevresindekiler, Guatemala'da olanları alkışlıyorlardı. Hatta Reagan, bunları savunmakla kalmıyor arkasına destek de topluyordu. 1982'de, diktatör Rios Montt'dan (1982-83) kendini demokrasiye adamış biri olarak bahsetti. Jeane Kirkpatrick[4] ve çetenin diğer üyelerinden de benzer şeyler duyduk.

Tüm bu zaman boyunca, George Shultz,[5] Elliot Abrams[6] ve Reagan'ın diğer ahbapları Guatemala'daki olayları desteklediler

---

[4] ABD Birleşmiş Milletler Elçisi, 1981-85.

[5] ABD Dışişleri Bakanı, 1982-89.

[6] ABD İnsan Hakları ve İnsancıl İşler Bakan Yardımcısı, 1981-85; İnter-Amerikan İşleri Bakan Yardımcısı, 1985-1989.

ve olup bitenleri asla eleştirmediler. Aynı zamanda, Miskitu-ların kaderiyle meşgul oluyorlarmış gibi davrandılar. Evet, Miskitulara kötü muamele yapılıyordu, ancak bu haliyle bile kendilerine yarıküredeki en iyi şekilde davranılan yerli gruplar arasındaydılar. Özerklikleriyle ilgili Sandinist hükümete yaptıkları talepler, eğer Nikaragua'nın kuzeyindeki herhangi bir ülkede yapılacak olsaydı, (taleplerinin yetersiz olduğu söylenip alay edilerek) kolayca katledilirlerdi.

Reagan ve hükümeti, sürekli Miskitulara karşı yapılan insanlık dışı ve barbar muameleden bahsettiler. Birkaç düzinesi Sandinistlerle yaptıkları çatışmalarda ölmüş olabilir; ancak aynı tarihlerde Guatemala'nın yüksek platolarında yetmiş ya da seksen bin insan, Reagan'ın demokrasiyi savunan iyi ve dürüst insanlar diye bahsettiği ordu güçleri tarafından katledildiler. Bugün bile Guatemala ordusunun haksız yere suçlandığını iddia edebiliyorlar.

Aynı şekilde ABD'nin yerli halklara karşı davranışlarına bir göz atacak olursak Miskitulara yapılanlar bunların yanında gayet saygıdeğer kalıyor. ABD'nin yerlileri benzer özerklik talepleri öne sürecek olsalardı ve karşılaşacakları alaycılık onları bastırmakta yetersiz kalsaydı, herhalde toptan imha edilirlerdi. Bu nedenle kimse bunu ABD hükümetinin ikiyüzlülüğünün en ileri boyutlarından daha fazla bir şey olarak düşünemez.

HD: Tarihsel olarak, ABD'nin yerli halkları, kendi ülkelerinde sosyal ve etnik statülerin en alt basamaklarında yer alıyorlardı, son zamanlarda bu durumda bir değişiklik gözlüyor musunuz?

NC: Evet, bir değişim var. Hatırlıyorum, çocukluğumda, "kovboylar ve yerliler" isimli favori bir oyunumuz vardı, ormana giderdiniz ve orada yerlilerin olduğunu farzederdiniz. Ava gitmek, hayvanları avlamak gibi bir şeydi. Popüler kültür, yerlileri tehlikeli vahşiler ya da belki de Avrupalıların yüksek uygarlığına erişmeden önceki ilkel yaşama ait asil vahşiler olarak algı-

liyordu. Bu algılayışta, yani 1960'lara kadarki bayağı ırkçılıkta önemli bir değişim gözlendi. Bu değişim, 1960'larda kültürel ve ahlâki standartlardaki önemli gelişmelerin bir sonucuydu. Öte yandan, ABD yerlileri hâlâ kötü muamele ile karşı karşıyalar. Örnek isterseniz, Ward Churchill'in "Baskının Failleri" adlı FBI'nın Amerikan yerli hareketine karşı açtığı savaşı anlatan mükemmel kitaba bakabilirsiniz. İçeriği ile gerçekten çok somut bir örnek ve daha da önemlisi henüz çok eski olmayan 1960'lardaki olaylardan bahsediyor.

HD: Öyleyse Amerikan yerlileri ırkçı önyargılarda hâlâ en alt sıradalar.

NC: Evet, birçok konuda hâlâ en aşağıdalar ve hâlâ yok sayılıyorlar.

HD: Bazı kişiler 1992 kutlamalarının bir parçası olarak Barselona'daki Columbus heykelini New York'a getirip Hürriyet heykeliyle evlendirmeyi öne sürdüler. Bu fikir hakkında ne düşünüyorsunuz?

NC: Columbus o dönemde yapılan katliamların en önemli sorumlularından biriydi. Kötü geçmişini bir kenara koyacak olsak bile, bu sembolizm oldukça çirkin; çünkü batı yarımküreye yaptığı seyahat, on milyonlarca insanın yok edildiği bir dönemi başlattı. Bunu özgürlük diye adlandırmak, George Orwell'in hayal ettiklerinin bile ötesine geçiyor.

HD: Carlos Fuentes'e, Santigao de Chile'deki İspanyol fatih Pedro de Valdivia'nın büyük heykeli hakkında ne düşündüğü sorulmuştu, cevabı; "Meksika'ya daha fazla Cortés heykeli dikileceğini umuyorum, böylelikle kendimizi sömürüldüğümüz kompleksinde kurtarabiliriz" oldu. Bu bana çok garip geldi. Siz ne düşünüyorsunuz?

NC: Ben de aynen sizin gibi düşünüyorum ne demek istediğini anlayamadım, kendisine neyi kastettiğini sormak isterdim. Ama çok garip, sömürüldüğünü söylerken, acaba kimden bah-

sediyordu, İspanya mı sömürüyordu, aynı şekilde İngiltere de ABD'yi mi sömürüyordu, kimdi sömüren? Fuentes, istilacıların torunudur. Yerli nüfus neredeyse tamamen yok edildi, katillerle onur duymamız gerektiğini mi söylüyor. Ne demek istediğini anlamadım.

HD: Herhalde 500. yıl kutlamalarını protesto edenler hakkında konuşuyordu. Çünkü ona göre, kutlamaları protesto edenlerin şöyle bir kompleksleri var; 500 yıl önce olanları unutamıyorlarmış, ya da en azından ben öyle anladım.

NC: 500 yıl önce olanlar aynen devam ediyor. İnsanlık tarihinin ana teması hâlâ değişmedi. Bugün Kuzey-Güney çatışması diye adlandırılan şey, aslında dünyanın Avrupalılarca istilasıdır. Eğer yaşadığımız gerçekliği tanımak bir kompleks ise, evet anlıyorum. Çünkü entelektüellerin temel görevlerinden biri de bu kompleksten kurtulmak, ama bunu Fuentes'ten bekleyemem.

HD: 500. yıl kutlamalarını savunanlar, İspanyolların kıtaya uygarlığı ve Cervantes'in mükemmel dilini getirdiklerini söylüyorlar. Bu eşsiz dilin bile o zaman meydana gelmiş kötülüklere değebileceğini ima ediyorlar.

NC: Nazi dönemini çok iyi bilmiyorum, ama acaba kimse, Almanların Varşova gettolarına, Goethe'nin eşsiz dilini getirdiklerini söylemiş midir? Bu iki durum ancak biri bunu söylemişse karşılaştırılabilir herhalde.

HD: Benzer bir ifade de; "eğer ortada bir acı varsa bu Hıristiyanlık inancının gelmiş olmasıyla telafi edilebilir" şeklinde olmuştu.

NC:Size ancak yine aynı örneği verebilirim, Almanlar da Varşova gettolarına Hıristiyan inancını getirmişlerdi.

HD: 150 yıldır kıtanın bu bölümünde yaşayan insanlar kendilerini Latin Amerika vatandaşı olarak görüyorlardı. Ne zamanki İspanyollar 500. yıl kutlamaları için büyük paralar dök-

tüler, birçok gazeteci ve entelektüel, buranın aslında "İbero-Amerika" olduğunu keşfettiler. 150 yıl sonra, biraz para, böyle bir değişikliğe nasıl yol açabiliyor?

NC: Cevap sorunun içinde gizli. İnsanların bir fiyatı vardır. Kimisi kendini beş sente satar, kimisi bir milyon dolar ister.

HD: Puerto Real'de (İspanya'da bir kent) bağımsız İspanyol grupları ve şehir meclisiyle birlikte bir "1492 Avrupa istilasının kurbanları" anıtı inşaa ediyoruz. Anıtı ünlü Ekvatorlu sanatçı Osvaldo Guyasamin dizayn ediyor. Felipe Gonzales'in sosyalist hükümeti de bunu sustırmaya çalışıyor ve Puerto Real'de yaşayanlara belediye başkanını görevden atmaları için imza toplamak amacıyla mektup gönderiyorlar. Kampanyalarını anıtın barış değil düşmanlık anıtı olduğunu iddia ederek haklı çıkarmaya çalışıyorlar. Bu konudaki fikriniz?

NC: İstilacılar, doğruların bilinmesini istemezler. İspanya batı yarımküreyi salt istila etmekle kalmadı, bundan oldukça faydalandı ve hâlâ faydalanıyor. Söylediğim gibi, sık sık dile getirilen Kuzey-Güney Çatışması dedikleri, Avrupa'nın dünya istilası devam ediyor. Latin Amerika'ya bugüne kadar boyun eğdirildi. Sosyal ve ekonomik yapısal uyum ise yerli halkların katledilmesinin modern bir biçimi.

HD: Bu yüzden bir anıt inşa etmek gibi masum bir eylem...

NC: Bunda bir masumluk göremiyorum. Dünyadaki fakir insanları bilinçlendirecek hiçbir eylem masum değildir.

HD: Tehlikeli?

NC: Anlaşıldığı gibi. Çok tehlikeli.

HD: O zaman biz zararlı bir türüz.

NC: Kesinlikle. Bu yüzden binlerce yıldır peygamberleri çöllere gönderiyorlar.

2

LATİN AMERİKA VE VİETNAM SENDROMU

... dünya nüfusunun yalnızca yüzde 6,3'üne sahipken, dünyadaki zenginliğinin yaklaşık yüzde 50'sine sahibiz. Bu durumda, içerleme ve kıskançlık nesnesi olmaya devam edeceğiz. Yaklaşan dönemde asıl görevimiz, bu eşitsiz durumu ulusal güvenliğimize herhangi bir zarar gelmeden sürdürmemize izin verecek örnek ilişkiler kurmak olmalıdır. Bunu yapabilmek için hayal kurmayı ve aşırı duygusallıkları bir kenara bırakmalı ve dikkatimizi, dünyanın neresinde olursa olsun acil ulusal amaçlarımıza yoğunlaştırmalıyız, kendimizi lüks fedakârlıklar yapabileceğimiz ve dünyanın mutluluğunu sağlayabileceğimiz inancıyla aldatmaya hiç gerek yok... Uzakdoğu için insan hakları, yaşam standartlarının yükseltilmesi ve demokratikleştirme gibi, muğlak ve gerçekçi olmaktan uzak amaçlardan bahsetmekten vazgeçmeliyiz. Doğrudan iktidar fikirleriyle ilgilenmek zorunda olacağımız günler çok uzak değil. İdealist sloganlar bize ne kadar az engel olursa o kadar iyidir.

George Kennan, Politika Planlama Çalışması 23, ABD Bakanlığı, 1948[1]

En sonuncu sonuç istenmeyen bir sonuç olabilir, ancak... yerel hükümetin yaptığı polis baskısını yadırgamamalıyız. Bu hiç de utanç verici bir şey değil, çünkü komünistler vatan hainleridir...

---

* Bu görüşme Mayıs 1984'te gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and İdeology, 15-16.

Güçlü bir iktidar; gevşek, hoş görülü ve komünistlerden etkilenmiş liberal bir hükümetten daha iyidir.

George Kennan, Latin Amerika elçileriyle yaptığı bir brifingden, 1950[2]

(Salvador'un) ölüm timleri ne yapmaları lazımsa onu yaptılar: 1980'lerin başında bir kent ayaklanması hazırlığında gibi görünen sendikaların ve kitle örgütlerinin başlarını ezdiler. (Ordu mensupları) başvurduğu hileleri Panama ve ABD'deki kontra gerilla okullarında öğrendi. "Sizden öğrendik", ölüm timi üyesi bir ABD'li gazeteciye; "koltuk altını yakma, yumurtalıklara vurma gibi metotları sizden öğrendik" diyordu. Politik tutuklular da kendilerine işkence edenlerin yabancı kişiler olduklarını, bazılarının Arjantinli, bazılarının da ABD'li olabileceklerini iddia ediyorlar.

Ambrose Evans- Pritchard, Spectator gazetesinden alıntı, 10 Mayıs 1986[3]

(Müdahale ya da diğer askeri harekâtları) savaştığınız sanki Sovyetler Birliği'ymiş gibi bir etki uyandıracak şekilde pazarlamalısınız.

Profesör Samuel Huntington, Harvard Üniversitesi[4]

HD: Orta Amerika'daki çatışmayı, Çinhindi'ndeki çatışma ile karşılaştırılabilmemiz mümkün mü? Eğer cevabınız evetse, hangi yönlerden karşılaştırabiliriz?

NC: İkisi arasında birçok farklılıklar olsa da benzerlikler de var. Bugün Orta Amerika'daki çatışmalar bana 20 yıl öncesinin Çinhindi'ni hatırlatmıyor değil.

1954'ten, 1960'a kadarki döneme tekrar bir bakalım. ABD, Cenova Antlaşmasını çiğnedikten ve bir siyasi uzlaşmayı imkânsız kılmayı başardıktan sonra Güney Vietnam'da paralı askerler kullanmaya başladı. Bölgede yeni bir askeri güç ve tüm bu yıllar

---

[2] A.g.e., 16.

[3] A.g.e., 59.

[4] A.g.e., 108.

boyunca halka yoğun biçimde saldıracak bir kukla hükümet kurdu. Amacı, bizim Vietkong dediğimiz, aslında Vietminh'in (anti-Fransız direniş hareketi) güney kolu olan Güney Vietnam ulusal hareketini yok etmekti.

Amerikan hükümeti, Vietnam ulusal hareketi yaşadığı sürece, Güney Vietnam'da güdümlü bir rejim kuramayacağını çok iyi biliyordu. Bu yüzden 1954'ten 1960'a dek, hareketi parçalamak ve yok etmek için yoğun çabalar sarf etti. Çok kanlı bir dönemdi. Binlerce siyasi tutuklandı ve birçok insan öldürüldü. Vietnam uzmanı ve askeri tarihçi Bernard Fall, yetmiş bin ila seksen bin insanın kontra gerilla operasyonlarında öldürüldüklerini söylüyordu.

1959'a kadar Vietminh, kanunlara uyuyor ve kendini korumak için güç kullanmıyordu. Çünkü hâlâ Cenova'da kabul edilmiş olan politik yerleşimin, birleşme ve seçimlerden sonra sağlanabileceği umudunu besliyorlardı. Ancak 1959'a gelindiğinde, doğrudan ABD destekli paralı güçler tarafından hâlâ yok ediliyorlardı ve kendilerini korumak için güç kullanmaya başladılar. Buna başlar başlamaz da hükümet ve askeri aygıtlar çabucak çöktüler. 1960'ların başında da ABD, hemen harekete geçti; ve 1961 ve 1962'de Güney Vietnam kırsalını bombalamaya başladı, birkaç yıl sonrada doğrudan istilaya girişti.

Orta Amerika'ya dönelim. El Salvador örneğini ele aldığımızda, Romero hükümetinin (1977-79) devrildiği ve Amerikan müdahalesinin başladığı 1979 yılından sonraki dönemin, 1950'lerin Güney Vietnam'ını andırdığını söyleyebilirim. 1980 yılı, halka karşı yapılan saldırıların arttığı, köylülere karşı dönemin en önemli saldırı harekâtının başladığı, halk örgütlenmelerini parçalamak ve yok etmek amacıyla devlet terörizminin aşırı yükseldiği bir yıldı. 1970'ler boyunca, köy kooperatifleri, sendikalar, kilise birlikleri gibi önemli bir örgütlenme ağı oluşmuştu. Amerikan destekli rejimin kurulabilmesi için, bu ağ kesinlikle

yok edilmeliydi. Böylece 1980 yılı, siyasi muhalefetin bu örgütlenmelerini parçalanmaya adandı, Kasım ayında önemli siyasi liderler katledildiler.

Mayıs ayında geniş köylü ayaklanması başladı. Haziranda üniversite tahrip edildi, halkın sindirilmeye çalışıldığı genel bir baskı ortamı oluşturuldu. ABD, artık uydurma bir seçim ayarlayabilir ve ülkeye kendi organize ettiği tipik bir Orta Amerika rejimi dayatabilirdi. Bu faaliyetler 1980 yılında bir dereceye kadar işe yaradı, siyasi muhalefetin odağında yer alan halk örgütlenmelerini yok etmede başarılı oldular. Ancak Reagan yönetimi, 1981 yılında başa geçtiğinde 20 yıl önce Kennedy yönetiminin karşı karşıya kaldığı probleme benzer bir problemle yüz yüze geldi. Siyasi muhalefete karşı başlatılan yoğun askeri ve terörist saldırılar, kontrol edemedikleri bir gerilla savaşını da ateşledi. Daha önce Kennedy, doğrudan ABD askeri müdahalesine başvurmuştu. Reagan da buna benzer bir yol izlemeye çalıştı. Çeşitli yollarla ülkenin kendilerine olan askeri bağımlılığını genişlettiler. Hiç kuşkum yok, Reagan yapabilseydi 1981 yılında bir askeri müdahalede bulunabilirdi.

1960'larla bu dönemin temel farklılığı ABD halkının davranışlarıydı. Önce Kennedy daha sonra da Johnson, önce Vietnam'a daha sonra da tüm Çinhindi'ne savaş açmışlar; ve savaşı genişlettiklerinde ülke içinde ciddi bir muhalefetle karşılaşmamışlardı. El Salvador'daki her adım, ülkede önemli bir muhalefetle karşılaştı ve yönetim geri çekilmek zorunda kaldı.

Öte yandan Carter yönetimi, Nikaragua'daki Somoza yönetimini sonuna kadar desteklemişti. 1979'da Sandinistler başa geçince, Amerikan destekli askeri müdahale hızla uygulamaya konuldu. Önceleri Carter yönetimi, Sandinist koalisyon içindeki daha muhafazakâr ve ABD yanlısı unsurları destekleme ve onların yönetimi ele geçirmelerinin yollarını aramıştı. Reagan yönetimi ise bundan vazgeçti ve doğrudan savaşa yöneldi. Sıkı paralı

askerlerden oluşan daimi bir askeri güç oluşturuldu. Bu askeri güç Orta Amerika'nın en büyük ve en iyi donatılmış ordularından biriydi; Nikaragua ordusundan bile daha gelişmiş teçhizata sahipti ve Nikaragua limanlarına mayın döşeme operasyonlarını da içeren bir savaş başlattı.

Nikaragua'da rejime karşı gelecek ciddi bir muhalefet olmadığı için saldırı ülke dışından yapılmak zorundaydı. Nikaragua'yı, El Salvador ile karşılaştırdılar, fakat bir benzerlik bulamadılar. El Salvador'da kendi halkına karşı savaşan, dışarıdan destekli güdümlü bir hükümet vardı. Nikaragua'da ise saldırıyı, CIA sponsorlu ordu dışarıdan başlattı. Bana göre Reagan yönetimi, şu anda bu ülkeye karşı askeri saldırıyı artırmak zorunda olduğu bir durumla karşı karşıya. Ancak ABD halkı, Kongre'ye sınırlı bir etkisi olduğu halde, hükümetin bu adımlarına karşı koyuyor.

HD: Reagan'ın müdahalesini önleyecek anayasal bir yol var mı?

NC: Evet böyle bir yol var. Eğer kamuoyundan önemli bir muhalefet gelirse Kongre fonları kesebilir ve böylece kamuoyunun baskısını yansıtabilir. Aslında Nikaragua ve El Salvador'a müdahaleye karşı oldukça güçlü bir muhalefet var. Örneğin 1981 başlarında; Reagan yönetiminin ilk aylarında, Beyaz Kağıt'ın[5] ortaya atıldığı sırada ve El Salvador ve Nikaragua'ya yönelik müdahalenin altyapısını kurmaya çalıştıklarında, ülkede büyük bir muhalefet vardı. Gösteriler, Beyaz Saray'a mektuplar... vs. Bazı anketler, nüfusun yüzde 50'sinin eğer Amerikan askeri güçleri bölgeye gönderilecek olursa direnişi destekleyeceklerini söylüyorlardı. Bu, Vietnam savaşı sırasındakinden çok daha ileri bir durum. Ortada güçlü bir muhalefet var ve bunun Kongre'ye yansıyacağını düşünüyorum.

---

[5] 1981 yılında yayınlanan ABD Devlet Bakanlığı raporu. Rapor, El Salvador gerillalarına ciddi Sovyet desteği olduğunu iddia etmiş daha sonra da yanlış bilgilere dayandığı ortaya çıkmıştı.

Öte yandan, Kongre'deki muhalefet oldukça güçsüz, çünkü ahlâki bir temele sahip değil. Bu yüzden de eninde sonunda hep başarısızlığa uğruyor. Kongre'deki muhalefetin çoğu Reagan yönetiminin ana başlıklarını kabul ediyor, yönetimin ve muhalefetin tavırlarında ise çok küçük farklılıklar var.

HD: Nedir bu tavırlar?

NC: Bu tavırlar, ABD'nin emellerine kavuşabilmek için dünyanın her yerinde güç ve şiddet kullanmayı bir hak olarak görüyor. Emirlerine itaat etmeyen her kim varsa "komünist" olarak adlandırılıyor ve "kendini koruma" adına bu komünistleri yok etme hakkını kendinde buluyor.

HD: Bu tavırları ordu da paylaşıyor mu?

NC: Bunlar neredeyse herkes tarafından paylaşılıyor. Halk tarafından kabul edilip edilmediğini bilmiyorum; ama kabaca "politik sınıflar" dediğimiz, düşüncelerini rahatça ifade edebilen entelijensiya, ülkeyi yöneten elitler ve ulusal güvenlik sisteminin askeri-bürokrat bileşenleri tarafından kesinlikle paylaşılıyor. Onlara göre ABD küresel yargılayıcı ve infaz edicidir. Her nerede olursa olsun isteklerimizi elde etmek için şiddet kullanmak gibi ahlâki bir görevimiz var.

HD: İkinci Dünya Savaşından beri de bir değişiklik olmadı, öyle mi?

NC: Evet, olmadı olmazda. Birkaç bireyde bazı küçük değişimler olabilir; fakat temel hâkim anlayış hep budur. Sadece; Biz nasıl uzak dururuz? Taktik olarak uygun mu? ya da, çok pahalı olmasın? gibi sorular soruluyor. Bazen de çok kanlı olup olmadığını soruyorlar. Birileri napalm saldırılarının çok fazla çocuk öldürdüğünü söylüyor. Bu biraz fazla deniyor: Fakat az sayıda çocuk ölürse bu normaldir deniyor...

Tabii ki işler hiçbir zaman bu şekilde yürümüyor. Rusya destekli saldırıları dünyanın her yerinde durdurmaya hakkımız var, yaptığımız her şey Rusları durdurabilmek için yapılan sa-

vunmalardır. Rusların orada olup olmaması önemli değil, yine de kendimizi savunmamız gerekir diyorlar. Amerikan propaganda sistemini bu açıdan Hitler'inkiyle ya da Rusya'nınkiyle karşılaştırabilirsiniz. Hitler, Almanya'yı basitçe Yahudilere ve Bolşeviklere karşı savunuyordu, Ruslar ise Çekoslovakya'yı ve Afganistan'ı işgal ettiklerinde, kendilerini Amerikan ve Batı Alman militarizmine karşı savunduklarını söylediler. Büyük güçlerin çatışma şekli işte budur.

Düşüncenin çok etkili bir şekilde kontrol edildiği, doktrine edilmiş bir toplumda insanlar bu gibi saçmalıklara gerçekten inanabiliyor. ABD toplumu da dünyanın en doktrine edilmiş toplumlarından biri ve bu tuhaf saçmalıklara kolayca inanıyor. Örneğin ABD, Grenada'yı işgal ettiğinde insanlar Grenada'nın, ABD'ye karşı askeri bir tehdit oluşturduğuna gerçekten inanıyorlar. Bu, bir kuru güldürü olarak değil, ciddi bir iddia olarak kabul görüyor. Şimdi de Nikaragua ve El Salvador'un, Rusya destekli saldırıları hakkında bir tartışma var. Rusların orada olmaması önemli değil, çünkü bu rasyonel değil teolojik bir tartışma. Rusya tehlikesi abartılıyor olabilir denebiliyorsa da bu teolojik sistem, siyasi sınıflar tarafından tartışmasız kabul görüyor. Asıl gerçek ABD saldırganlığı ve terörizminin hiçbir zaman anlaşılamıyor olması.

Vietnam'a dönersek, aynı durum burada da geçerli. Birkaç gün önce New York Times'da yayınlanan bir makalede Walter Mondale ve Gary Hart, Vietnam'a yaklaşımlarının farklılıklarını değerlendiriyorlardı. Örneğin Mondale, 1969'a kadar Vietnam'da Rusya destekli bir çatışmanın olduğunu düşünüyormuş, fakat 1969'dan sonra bunun abartıldığını keşfetmiş. Sanki bir deliyle konuşuyorsunuz. Rusya tarafından desteklenen bir ülkeye ortada hiç Rus yokken saldırdık. Bunları ancak bir deli söyleyebilir.

Zamanın ABD hükümeti, bir "iç saldırı" fikri uydurmuştu. Adlai Stevenson[6] ve diğerleri BM'de; Vietnam'da "iç saldırı"ya,

[6] ABD Birleşmiş Milletler Elçisi, 1961-65.

yani Vietnamlıların, ABD'ye saldırısına karşı kendilerini savunduklarını söylüyorlardı. Gerçekte ise Reagan'ın danışmanları, 1940'lardaki Yunanistan'ı, 1960'lardaki Vietnam'ı ve bugünkü Orta Amerika'yı bir araya getiren bağlantıyı biliyorlar. "Evet, tüm bu olaylar iç saldırıyı içeriyor" diyorlar. Bu demek oluyor ki birileri kendi ülkesinde orayı işgal eden Amerikalılara saldırıyor; ABD ise, hem o ülkenin insanlarını hem de kendini bu iç saldırıya karşı koruyor.

Bu hayal edilmesi bile güç bir düşünce kontrolü. ABD ile alâkadar olmak, fanatik bir hayali sistem hastalığına tutulmuş Humeyni'nin İran'ı ile alâkadar olmaya benziyor. Reagan hiç şüphesiz inanıyor ki, eğer Nikaragua'yı bombalarsak ya da El Salvador hava kuvvetlerinin keşif uçuşlarına ABD pilotlarını da dahil edersek, bunun adı savunmadır. El Salvadorluları, Ruslara karşı savunmadır.

Şimdi sorun halkın buna inandırılıp inandırılamayacağı. Halkın genel yaklaşımları ile düşüncelerini rahatça ifade edebilen siyasal sınıfların tutumları arasında ciddi bir ayrılık söz konusu. Buna Vietnam savaşıyla ilgili olarak yapılan anketlerde de görebilirsiniz. Gallup Araştırma Şirketi her yıl bu yaklaşımları yeniden göz önüne seriyor. Her yıl, "Sizce Vietnam savaşı bir hata mıydı ya da temelden yanlış bir girişim miydi?" sorusunu tekrar tekrar soruyorlar. 1982 yılında bir hata değildi, temelden yanlıştı diyenlerin oranı yüzde 72 idi. Bu oran "Fikir babaları" dedikleri, din adamları vs. içeren grupta yüzde 40 ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen entelektüeller arasında ise sıfıra yakın bir rakamdı.

Bu durum bizi tekrar; bu tutumlar siyasal sınıfları temsil eden Kongreyi etkileyecek mi? sorusuna geri getiriyor. ABD saldırısını kanunlara uygun görmeleri nedeniyle karşı duruşlar zayıflıyor; ve muhalefet, yalnızca taktik konulara indirgeniyor. "Bize maliyeti çok mu fazla olur?" ya da "bir işe yarar mı?" ya da belki " çok mu kanlı olur?" gibi sorular sorulmaya başlanı-

yor. Gerçek bir çatışma halka ahlâksızca ve korkakça görünür aksi takdirde, eğer aldığımız kararlar yasalsa; El Salvadorluları ülkelerinde katledip onları savunuyoruz demek, bunun için askeri güç kullanmak yasal ise peki neden bu korkaklar bunu yapmamamızı söylüyorlar?

Bir sonraki günün New Republic'ine bir göz atın. Bu gazete ABD liberalizminin resmi gazetesi niteliğindedir. El Salvador üzerine yazdıkları başmakalede "kaç kişi ölürse ölsün El Salvador hükümetine askeri yardım yapmaya devam etmeliyiz, El Salvadorlular komünizm ve savaş arasında bir tercih yapacaklarsa ABD halkı savaşı seçecektir" diye yazıyordu. Bu tamamen kanuni bir durum; çünkü ABD halkı, tanrısal otoritenin aracısı olduğu için Salvadorluların yerine seçim yapma hakkına sahiptir. Bu nedenle komünizm ve savaş arasında El Salvadorlular adına bir seçim yapma hakkına sahibiz ve savaşı seçiyoruz. Karşı devrimcilere yapılan yardım bir işe yaramazsa o zaman da doğrudan harekâta geçeriz. Liberal bir gazete oldukları için de "biz bunları elbette ki insan haklarının korunması için yapıyoruz" diyorlar. Eğer El Salvador'a müdahale edersek tüm Orta Amerika tarihimizin apaçık gösterdiği gibi yapılan bu müdahale ölüm timlerine karşı olacaktır. Kaç kişi ölürse ölsün yapacağımız iş askeri yardımı sürdürmek olmalı, çünkü onları en kötü düşmana; komünizme karşı savunuyoruz. Aptal köylüler bunu anlamayabilir işte o zaman insan haklarını korumak adına hepsini öldürmek zorundayız. New Republic'in bu başmakalesi liberaller arasında bir tartışmaya yol açmadı. Aynı şekilde liberal sol yazarlar da herhangi bir itirazda bulunmadılar. İşte liberalizmin olaylara bakış açısı. Onları en büyük düşmandan korumak için, ne kadarı gerekiyorsa o kadarını öldürmeliyiz. Siyasal sınıflar arasındaki genel anlayış da aynen budur.

HD: Bu bana Franco'nun, İspanya'yı komünizmden korumak için eğer gerekliyse bir milyon İspanyol ölebilir, sözünü hatırlattı.

NC: Aradaki tek fark New Republic, Franco'nun biraz ilerisinde. Çünkü El Salvador'da bir milyon insanı öldürmek gerekiyor demiyorlar, hepsini öldürmek zorunda da kalsak onları komünizmden korumak için bunu (askeri yardımı) yapmaya devam edeceğiz diyorlar. Bu şekilde standart faşist söylemin bir adım ilerisine geçiyorlar.

HD: Siyasal düzenin bazı şeyleri öğrenemeyeceğini mi düşünüyorsunuz?

NC: Asıl önemli olan öğrenmek değil. Demek istediğim kendileri için önemli olan birçok şeyi bir dahaki sefere nasıl daha iyi yapabiliriz'in dışında öğrenilecek bir şeyleri yok. Vietnam'a saldırmaya hakkımız var, bu yüzden, neden başarısız olduk ve bir dahaki sefere daha iyisini nasıl yapabiliriz dışında öğrenilecek bir şey yok.

ABD müdahalelerinin ya da saldırılarının asla yanlış olduğunu düşünmüyorlar. Nasıl yanlış olabilir ki? Tanıma göre biz mükemmeliz ve tüm yaptıklarımız insan hakları adınadır, taktiklerimizi nasıl geliştirebilirizin dışında daha ne öğreneceğiz ki? Bu durum ABD tarihinin gerilerine gidiyor, Bolşevik tehlikede de bu böyleydi. Orta Amerika'da ise buna ilk kez 1920'lerin sonunda başvurulmuştu. Başkan Calvin Coolidge, Nikaragua'ya askeri gemiler göndermiş, ülkedeki ABD emperyalizmine karşı hareketin lideri Sandino öldürülmüş yerine Somoza geçirilmişti. Zamanın hükümeti ise konuyla ilgili olarak, "Bolşeviklerin vekilliğini yaptığı için Meksika'yı kuşatmak zorundayız" şeklinde bir açıklama yapmıştı. Şimdi de Sovyetlerin, Küba eliyle yaptığı saldırıları durduruyoruz.

Gerçekte ise, bu argümanları kullanmaya başlamalarından önceye gidecek olursanız, Filipinler'e, Haiti'ye, Dominik Cumhuriyeti'ne yapılan müdahalelerde de uygarlığı ve ilerlemeyi temsil ediyorduk. Ancak oraların insanları bunları anlayabilecek kadar gelişmiş değildiler ve bu sebeple onların iyiliği için ülkelerini işgal ettik.

Tüm bunlar ta Kızılderili savaşlarına kadar gidiyor. ABD tarihi en başından itibaren düz bir çizgi doğrultusunda ilerliyor. Ülke fethedilirken yerli halklara karşı yapılan saldırılar soykırım tarzındaydı. İnsanlar bunlara inanmak istemiyor, fetihler törenlerle anılıyor hiçbir şey yanlış kabul edilmiyor. Size bir örnek vereceğim, üst-orta sınıfın yaşadığı ilerici bir şehirde yaşıyorum. Bir sürü eğitimli liberal demokratın yaşadığı ve çok iyi okulların bulunduğu bir şehir. 1969 yılında, kızım o zamanlar ilkokul çağındaydı. Bu tarih önemli, çünkü Mai Lai katliamından hemen sonraydı. Kızım dördüncü sınıftı ve "Yeni İngiltere'yi Keşif" isimli, parlak sömürge çağını anlatan bir kitap okuyordu. Kitaba bir göz attığımı hatırlıyorum, yaşlı bir adam Robert adlı 10 yaşındaki bir çocuğa sömürge tarihini anlatıyordu. Tam da oturduğumuz bölgede gerçekleşmiş olan Pequot Kızılderililerinin katliamına geldiklerinde, sömürgecilerin barışçı bir köye saldırdıklarını, köyü yakıp yıktıklarını ve kadın-erkek-çocuk yaklaşık 600 insanı öldürdükleri anlatılıyordu ve bu o zamanlar büyük alkış almıştı. Kitap, katliamı çok iyi gözden geçirmiş, doğru bir şekilde betimlemişti. Sonunda Robert yaşlı adama dönüp şöyle diyordu: "Ben de bir erkek olarak orada olmayı isterdim". Tüm betimleme pozitifti ve onlara göre sömürgeci geçmişimizin övünç kaynaklarından biriydi. ABD'nin tüm tarihini gözden geçirirseniz benzer şeylerle karşılaşacaksınız.

ABD'nin Filipinler'e saldırısı daha önce Kızılderililere karşı savaşmış askerler tarafından yürütülmüştü. Yüz binlerce insanın öldürülüp, işkenceden geçirildiği, köylerin yakılıp yıkıldığı vahşi bir saldırıydı. Birliğin kumandanı da eğitimini Kızılderili savaşlarından almıştı. O zamanlar bu saldırıyı yalnızca çok küçük bir azınlık eleştirilmişti. Genel kanı; bu saldırıyı yapmak zorundayız, Filipinliler kendi çıkarları için yok edilmelidir, er geç amacımızın yardımseverlik olduğunu anlayacaklardır, anlamayacak olurlarsa onlara işkence etmek, köylerini yakıp yıkmak ve çocuklarını öldürmek zorundayız, şeklindeydi. Bugüne kadar

ABD tarihinde bu anlayış hâkim oldu. Birçok tarihçinin "Amerikan idealizmi" ya da "Amerikan ahlâkı" diye adlandırdıkları işte bu anlayıştır.

O günden bugüne siyasal sınıflar arasında bir değişimden söz etmek zor. Elbette ki, ABD halkının olanları algılama kapasitesinde bazı değişiklikler oldu, fakat bu egemen sınıfların anlayışını etkileyemedi. Eğer fikirlerini değiştirmiş olsalardı, bunları yapacak güçleri de olamazdı. İktidardan düşerlerdi ve yerlerine başkaları geçerdi. Bu durum, General Motors'un yöneticilerine, kâr etmemeyi öğretebilmeye benziyor. Eğer birisi kâr maksimizasyonu yapmamayı öğretirse o artık yönetici olamaz, çünkü bu şirketin doğasına aykırı bir durumdur. Şirketlerin doğası kâr maksimizasyonu, ABD'nin doğası da ülkenin baskın gruplarının çıkarları için küresel kontrolü maksimize etmektir. Bu tavırları kabullenmeyenler sistemin parçası olamazlar.

HD: O zaman şöyle söyleyebilir miyiz; ABD, Leninist anlamda çok uluslu şirketlerin ihtiyaçlarının bekçisi olan bir emperyalist sistemdir ve hükümet de bunların uygulayıcı elemanıdır?

NC: Bu ihtiyaçların neler olduklarını biliyoruz. ABD çok açık bir toplum, belki de dünyanın en açık toplumu ve bunun sonucunda ülke hakkında çok geniş bir dokümantasyona ulaşabiliyorsunuz ve planlamacıların ne düşündüklerini bilebiliyorsunuz.

İkinci Dünya Savaşına dönelim. Dönemin diplomasisinin belki de en ılımlı, liberal ve barışçı figürü, şimdi bir bilgin olan George Kennan'dı. 1940'ların sonunda bakanlığın politika planlama dairesinin başındaydı ve bu daire tarafından yazılmış bir dizi açıklayıcı tebliğ yayınlamıştı. Bunlar barışçı, liberal yazılardı. "PP3 23" isimli bir çalışmasında, yalnızca Asya kıtası anlatılıyordu, ancak dünyanın her tarafına uyarlanabilecek bir yazıydı. Yazıda, "ABD dünya nüfusunun yüzde 6'sını oluşturuyor, fakat dünya kaynaklarının yüzde 50'sini kullanıyor, bu eşitsizlik tüm dünyada protestolara yol açıyor, yine de biz bu eşit-

sizliği sürdürecek politikalar üretmeye devam etmeliyiz" diyor ve ekliyordu; "bu hususta gerçekçi olmak zorundayız, Asya'da ve dünyanın her yerinde demokrasi ve insan hakları ile ilgili duygusal kaygıları bir kenara bırakmalıyız ve sıkı tedbirler uygulamak için hazırlıklı olmalıyız". Kennan, aslında Latin Amerika için de benzer fikirlere sahipti. 1950 yılında kendisine Latin Amerikan büyükelçileri için bir seminer verip veremeyeceği soruldu. Kabul etti ve seminerinde ABD'nin kendi halklarına şiddet uygulayan Latin Amerika ülkelerine destek vermeye devam edeceğini söyledi. Bunun kanunsuz hiçbir yönünün olmadığını komünistlerin vatan haini olduklarını ve eğer devletler komünistlere karşı güç ve şiddet uygularlarsa bunda bir yanlışlık olmayacağını anlattı. İşte bu, standart ABD duruşuydu. J.F. Kennedy, örneğin 1960'ların başında El Salvador için uygun olanın askeri hükümetler olduğunu söylemişti. Bu nedenle ABD demokratik rejimlere karşı güç kullandığında bu derece kuvvetli destek buluyor.

Guatemala'ya bakın, 1954'te Arbenz'e[7] karşı yapılan darbe önemsiz, küçük bir muhalefet dışında genelde kabul görmüştü. Daha ilginç bir olay ise 1963 yılında yaşandı, bu yıl herkes seçimleri tekrar Arévalo[8] kazanacak gözüyle bakarken, ABD'nin liberal Kennedy hükümeti askeri darbeyi destekleyerek seçimlerin yapılmasını engelledi. Çünkü komünistlerin -ABD'nin sözünü dinlemeyeceklerin- seçimi kazanacaklarından korkuyorlardı. Bu tutum dünyanın her yerinde böyleydi.

Daha güç fark edilen Dominik örneğinin ele alalım. Dominik Cumhuriyeti, diktatör Trujillo[9] 1960'ların başında devrildiğinde kısa bir demokratik dönemden geçti. Juan Bosch, halkın

---

[7] Guatemala'nın seçilmiş başkanı, 1951-54.

[8] Guatemala'nın seçilmiş başkanı, 1945-51.

[9] ABD destekli diktatör, 1930-61.

desteğiyle seçilmiş, ABD demokratları gibi devrimcilikten uzak, ılımlı bir sosyal demokrattı ve koltuğunu sağlama almak için halkın örgütlenmelerini desteklemek zorundaydı. Fakat zamanla bu örgütlenmeler kendilerine karşı en büyük tehdidi oluşturan askeri güçlerin karşısına dikilecekti. Askeri güçler daha başından ABD tarafından kurulmuş ve desteklenmişti. Böyle bir durumda halkın desteğini nasıl sağlayabilirdiniz ki? Tarım reformunu gerçekleştirerek, sendikaları destekleyerek, diğer deyişle halkın desteğini elde edeceğiniz ılımlı reformist uygulamalara başvurarak orduyla denge kurulacak ve bir askeri darbeye set oluşturulacaktı. Amerikan elçiliği, tüm Orta Amerika ülkelerinde en önemli güç odağıydı; ve aynı zamanda Kennedy'nin görevlilerinden biri olan Büyükelçi John Bartlow Martin, bu gibi halkçı hareketlere arka çıkmayı reddetti. Fiili olarak da orduyla denge oluşturacak ve halkın desteğinin arkasına alacak her harekete şiddetle karşı çıkarak tarım reformuna, sendikaların gelişmesinin önünü açan değişimlere, hatta Avrupa ile ilişkiler kurulmasına bile karşı koydular. Fazla kurnaz bir yaklaşımdı. Artık 1970'lerde El Salvador'da olduğu gibi halkın bu tip örgütlenmeleri tekrar gelişmeye başlar başlamaz şiddete başvurmak ve bu örgütlenmeleri yok etmek zorundayız.

Tüm bu olaylar daha da gerilere gidiyor. Herhalde Thomas Jefferson'du, ABD tamamen kendine ait bir yarıküreye sahiptir demişti. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yalnız yarıküreyle kalınmadı, dünyanın büyük bir bölümüne el atıldı. Bakanlık ve Dış İlişkiler Konseyi, 1939 yılından 1945'e kadar, savaş sonrası dünyanın alacağı yeni şekille ilgili bir dizi araştırma yaptı. O zamanlar "Savaş-Barış Çalışmaları Programları" adını verdikleri bu araştırmalar, özellikle sanayi ve ticaretin dış politikaya dahil edilmesiyle ilgili araştırmalardı. İlginç olanı çalışmaların kendileriydi, hiçbir zaman akademik boyutta incelenmemişlerdi. Halka açıktılar, fakat sansürlenmiş, hiç tartışılmamış, genel literatürde haklarında hiçbir makalenin yazılmadığı çalışmalardı.

Bahsedilen konular oldukça basitti ve içeriklerine bakacak olursanız, tamamen rasyonel, duygusallıktan uzak emperyal planlardan oluşuyorlardı. "Büyük alan" dedikleri bir fikir geliştirmişlerdi, kendi sözleriyle; "bu 'büyük alan' dünyanın kontrolü için stratejik olarak gerekli bir bölge olmalı"ydı ve Amerikan ekonomisinin gerekleri doğrultusunda idare edilmek zorundaydı. Kısa zamanda bu alanın neresi olacağını öngören bir jeo-politik analize giriştiler. Alan minimum Batı yarımküreyi, Uzakdoğu'yu ve eski Britanya krallığını kapsamalıydı. Maksimumda ise tüm kainatı kaplamak vardı. Daha sonra ise kurumsal bir planlamaya giriştiler; dünya ABD ekonomisinin ihtiyaçlarına göre nasıl yeniden düzenlenebilirdi? İşe Güneydoğu Asya'dan başladılar.

Bu rasyonelize edilmiş emperyal planlama üzerine akademik bir tartışma elbette mevcuttu. Fakat medya, ortada böyle bir görüntünün olmadığına insanları inandırmaya çalışıyordu; ona göre ortada yardımsever ve iyi kalpli, fakat bazen neden hata yaptıklarını anlamayan insanların oluşturduğu bir görüntü vardı. Tüm bu nedenlerden dolayı, yönetici ekibin Vietnam savaşı sırasında tamamen merhametli davranışlara sahip olduğu tüm alanlarda kabul görmüştü. Örneğin Asyalı liberallerin önde gelenlerinden, aynı zamanda Amerikan Tarih Topluluğu'nun başkanı ve Harvard'da da profesör olan John K. Fairbank; sola uzak olduğu halde McCharty'ciliğin baş hedeflerinden biri haline gelmişti. Tet saldırısı yılı olan Aralık 1968'de, Amerikan Tarih Topluluğuna verdiği konferansta Vietnam Savaşını bir felaket olarak nitelendirmiş ve şöyle söylemişti; "biz onu aşırı bir doğruluk ve tarafsız bir yardımseverlik haline getirdik". Bu egemen akademisyenin aşırı soldan bir eleştirisi. Savaşa aşırı doğruluk ve tarafsız yardımseverlikle girmişiz. Tet saldırısı yılında ülke bir yangın yeriydi ve kapitalistler dahi savaşa sırt çevirmişlerdi. Liberal-sol bir Harvard profesöründen duyduğunuz ise bunlardı.

Bu bakımdan ABD çok ilginç bir ülke. Özgürlükler alanı çok geniş ve kimse aydınları ve medyayı partinin çizgisine uymaları

için zorlamıyor. Yine de parti çizgisi olarak ifade edilen itaatkarlığın ölçüsü, totaliter bir devletle karşılaştırılacak boyutlarda.

Tekrar Orta Amerika'ya dönelim. ABD'deki farklı güçler arasındaki çatışma, Orta Amerika'ya doğrudan müdahale edilecek mi edilmeyecek mi sorusuna cevap ararken birden bitiveriyor. Kongre'deki muhalefet oldukça zayıf, çünkü daha önce söylediğim gibi ahlâki bir temele sahip değil. Eğer Reagan sorunu kamuoyuna taşırsa, bu, Kongre'deki muhalefet için çok küçük bir esas oluşturacak, çünkü Reagan şöyle söyleyecek: "Bakın bu adamlar korkak. Bizim komünizmi durdurmak zorunda olduğumuzu ve bu yüzden de bizim El Salvador'daki Rus saldırısını durdurmamız gerektiğini biliyorlar, fakat hiçbir şey yapmak istemiyorlar, çünkü korkaklar". Cevap ne olacaktır sizce? Gayet açık: "Evet bunlar korkaklar".

HD: Halk buna inanacak mı?

NC: Halk belki de bunlara prim vermeyecek kadar duyarlı, fakat şimdiye kadarki çatışmalar karşısında muhalefetin tabanı çok zayıftı.

HD: Reagan'ın, eğer seçimleri kaybederse Demokratların, Orta Amerika'dan vazgeçememelerini sağlamak için seçimlerden önce müdahale etmesi mümkün görünüyor mu?

NC: Bu olasılığın çok büyük olduğunu düşünmüyorum. Amerikan taburları göndermek hiç de iyi görünmeyebilir. Siyasal sınıfların neler istediklerinden öte halk buna şiddetle karşı çıkar. Hem de çok şiddetli. Grenada gibi küçük bir ülke için bunu kabul edeceklerdir, çünkü bu çok ucuz bir zafer olacaktır. Grenada zaferi aşırı milliyetçi duyguları kabartmıştı. Tüm bunlar Hitler'in 1930'larda ucuz zaferler yoluyla tarihteki en popüler lider olmasını hatırlatıyor. Grenada olayındaki ruh hali de işte buydu. 6.000 seçilmiş Amerikan askeri, birkaç düzine Grenadalı ve 40 Kübalının direnişini kırmıştı. Muhteşem bir zaferdi. 6.000 asker de daha sonra bu büyük başarıdaki yiğitlikleri

dolayısıyla 8.000 madalyayla ödüllendirildiler. 82. Hava tugayı ülkeye geri döndüğünde mücadele kahramanları gibi karşılanmışlardı.

Halkı da bir şekilde anlıyorsunuz, çünkü Grenada'dan, ABD'ye karşı askeri bir tehdit olarak bahsediyorlardı. O zamanlar telaffuz edilen bu kelimeler, bu ülkede insanların beyinlerinin nasıl temiz yıkandığını bir kez daha gözler önüne seriyor. Buna Humeyni örneği de çok uygun. Genelkurmay Eş başkanlığının eski başkanı, radyoda Grenada'nın ABD'ye karşı askeri bir tehdit oluşturduğunu kendini gülmekten zor tutarak söylüyor. İşte endoktrinasyonun derecesi.

Zaferler ucuzladığı oranda aşırı milliyetçi duyguları körüklüyor. Fakat zafer, Orta Amerika'da, şimdi bu kadar kolay olmayacaktır. Eğer ABD, Orta Amerika'ya müdahale edecek olursa bunun çok vahşi olacağını bilen ülkenin geniş kesimleri ciddi bir muhalefet oluşturacaklar. Büyük medyada ifadesini her zaman bulmasa da ortada böyle bir durum söz konusu.

HD: El Salvador'daki durumda dramatik bir değişim olmadıkça Reagan seçimlerden önce bir müdahaleye kalkışamaz, bunu mu diyorsunuz?

NC: Seçimden sonra doğrudan müdahale için ellerinde üç yıl olacak. Ancak bilmiyorum, maliyetleri de hesap etmek zorundalar. Bunlardan biri de iç karışıklık olduğu için pasif ve söz dinleyen bir topluma ihtiyaçları var. 60'larda olanlardan korkuyorlar.

Japonya, Batı Avrupa ve ABD'nin uluslararası kapitalist elitlerinin liberal kanadını oluşturan Üç Taraflı komisyon tarafından 1975'te yaptırılmış "Demokrasinin Krizi" adlı çok ilginç ve çok samimi bir araştırma var. Çalışmaya göre, kriz, halkın geniş kesimlerinin politize olması anlamına geliyor. Halk çeşitli örgütlenmeler yoluyla hareketleniyor ve siyasi arenaya dahil oluyor. Buna göz yumulmamalı, çünkü demokrasi, tamamen egemen elitlerin idare ettiği ve halkın pasif ve yumuşak başlı olması gerek-

tiği bir sistem. Kafalarındaki bu demokrasi fikri, yalnızca yardımsever asillerin ve bazı taleplerde bulunmalarına izin verilmiş bir halk tabakasının yer aldığı feodal sistemi hatırlatıyor. Asiller çok yardımsever oldukları için halkın taleplerine ara sıra razı geliyorlar. Fakat halk daha fazlasını istemeye başlayınca cevap 'hayır' oluyor, çünkü egemenlere kesinlikle meydan okunamaz.

Bu tarz bir kriz ABD toplumunda daha önce de 1960'larda yaşanmıştı. O zamanki kriz, kesinlikle üstesinden gelinmesi gereken bir krizdi; ve halk tekrar pasifize edilmeli, apatiye geri döndürülmeliydi. Egemenlerin tarihten çok şey öğrendiklerini düşünüyorum. Vietnam Savaşından sonra bir daha böyle bir şeyin yaşanmamasını istiyorlardı ve pasifize toplumu geri getirebilmek için önemli bir mücadele verdiler. Halkın ruh halinde ve hareketlerinde bir kıpırdama söz konusu olduğunda bunun önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum.

HD: Uluslararası düşüncenin ikincil bir faktör olduğunu mu düşünüyorsunuz?

NC: Bence, ABD elitleri, dostlarının çoğunun yalnızca sömürge ülkeler olduğunu düşünecek kadar akıllılar. Örneğin Britanya, tamamen sömürgeleşmiş durumdadır ve kimi komşu ülkelerden itirazlar yükselse de hiçbir şey yapacak güçte değiller, çünkü pozisyonları çok zayıf.

HD: O zaman temel faktör iç hesaplar mı oluyor?

NC: Evet, iç hesaplar ve asıl maddi maliyetler.

HD: Reagan'ın 1981'den beri bazı ABD kanunlarını ve uluslararası kanunları çiğnediği biliniyor. Bu nedenle kongre üyelerinin görevi onu itham etmek olmalı. Bu neden yapılmıyor?

NC: Tekrar tanımımıza dönelim. Uluslararası hukuk ABD'ye uygulanmaz, iktidardakiler mahkûm edilemez. Kanunlar güçsüz insanlara uygulanır. Bu hukukun özellikle de uluslararası hukukun doğasında olan bir şey.

Bu durum yalnızca Reagan'la özdeşleşen bir durum değil. Örneğin Başkan Kennedy, Amerikan Hava Kuvvetlerini, Güney Vietnam'a saldırmak için görevlendirdiğinde de uluslararası ve yerel hukuku çiğnemişti. ABD, Birleşmiş Milletler beratına imza atmıştı ve berat bu durumu; uluslararası ilişkilerde güç kullanmayı; bir suç, bir savaş suçu olarak kabul ediyordu. Yalnız bir istinası söz konusuydu, ancak silahlı bir saldırıya karşı kendinizi savunabilirdiniz. ABD de kendine göre bunu yapmıştı. Nikaragua'ya saldıracak kontraları silahlandırırken ve ülkenin limanlarını mayınlarken silahlı saldırıya karşı kendini savunması gerektiğini söylüyordu. Bu kelimeleri kullanmalarının nedeni, aksi takdirde yapacakları harekâtların uluslararası hukukta ve ABD hukukunda illegal faaliyetler olarak nitelendirilecek olmalarıydı. BM beratı, eksiksiz kabul edilmiş bir anlaşmaydı; ve bu nedenle de ABD anayasasının "yüksek toprak hukuku" bölümünde yer alıyordu.

Kennedy, Eisenhower ve diğerlerini büyük bir kısmı yüksek toprak hukukuna her zaman açık açık saldırdılar, uluslararası ilişkilerde birçok kez güç kullandılar. Bu Watergate gibi hafif bir suç değildi. Oldukça ciddiydi. Aslında, bu bize neden Nuremberg'de insanları astığımızı da anlatıyor. İkinci Dünya Savaşından sonra doğan legal sistem bunu önemli bir suç olarak görüyordu. Diğer suçlar ikinci planda kalıyordu, en önemlisi saldırganlık ve uluslararası sorunlarda güç kullanma suçlarıydı. Bu tanım elbette ki ABD veya diğer ülkeler tarafından hiçbir zaman ciddiye alınmadı. Peki nasıl oluyor? Bu sizin düşmanlara karşı kullandığınız ilkelere göre biçimleniyor.

HD: Eğer Reagan'ın konuşmalarını okuyacak olursanız, tutarlı argümanlar geliştirmekten yoksun olduğunu görüyorsunuz. Nasıl oluyor da onun gibi bir insan karmaşık bir sosyal ve idari sistemin başı olabiliyor? Egemen sınıflar için ne gibi bir fonksiyonu var, neden orada bulunuyor?

NC: Bazı fonksiyonları var elbette. En başta "büyük iletişimci" dedikleri becerisi sayesinde orada. Bir dizi gülünç ve utandırıcı saçmalık üretiyor olsa da arkasında çıkarlarını korumakta olduğu güçlü gruplar var.

Başkanlar, genelde devlet gücünü elde etmede çıkarları olan büyük yatırımcı grupların halkın önüne sürdüğü figürler. Bu gruplar, seçildiği zaman yatırımlarını garantiye alacak birisini öne sürüyorlar. İşte bu yüzden başkanlık seçimi kampanyaları bir çeşit Hollywood gösterisine dönüşüyor. Amaç adayı pazarlamak olunca, oy verenler yatırımcı grupların birini veya diğerini seçmeye zorluyorlar. Hatta bu durumu "başkan satışı" diye adlandırıyorlar.

Böylece Reagan ne söylese halkı kontrol edebiliyor. İster yalvarıyor gibi görünsün, ister gülümsesin ya da başka şekillere girsin...

HD: Hâlâ bu işlevini sürdürüyor?

NC: Oldukça da iyi bir biçimde. Tekrar seçilecekmiş gibi görünüyor.

3

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ: KÜÇÜK ÜLKELERDEN KORKAN SÜPER GÜÇ

Bu büyük kıtanın başında çok güçlü, çok zengin, savaşsever ve aynı zamanda hiçbir şeye muktedir olamayan bir devlet var.

Simon Bolivar[1]

...ABD özgürlük adına kıtaya işkence ve eziyet etmeye yönelmiş görünüyor.

Simon Bolivar[2]

Ekonomik milliyetçilik, endüstrileşme adına yapılan yeni taleplerin ortak paydasıdır. Latin Amerikalılar, bir ülkenin kalkınmasından ilk yararlanacakların o ülkenin yurttaşları olması gerektiğinden eminler.

Laurance Duggan, ABD Devlet Bakanlığı[3]

...dikkat edilmesi gereken asıl güçler, Nikaragua güçlerini sınır ötesi saldırılar yapmaya tahrik edecek paramiliter güçlerdi; ve böylece, Nikaragua'nın saldırganlığı ortaya serilecek ve Ameri-

---

* Bu görüşme Mayıs 1985'te gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, Year 501, 142.

[2] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and İdeology, 3.

[3] Noam Chomsky'den alıntı, Year 501, 34.

kan Devletleri Örgütü'nün şartları gündeme gelebilecekti. Nikaragua hükümetinin, sözde totaliter doğasını ortaya çıkaracak şekilde özgürlükleri sınırlaması, bunun da ülke içindeki çatışmaları arttıracağı bekleniyordu.

D. MacMichael, eski CIA uzmanı, Dünya Mahkemesindeki tanıklığından[4]

HD: Başkan Reagan, "Nikaragua'nın politikası ve eylemleri, ABD'nin ulusal güvenliğine ve dış politikasına olağanüstü bir tehdit oluşturmaktadır" sözleriyle Nikaragua'ya uygulanan ticaret ambargosuna arka çıkarak, "Nikaragua tehlikesiyle mücadele" başlıklı bir ulusal güvenlik politikasını kamuoyuna duyurdu. Nasıl oluyor da üç milyonluk, azgelişmiş bir köylü ulusu, ABD'nin güvenliğine karşı olağanüstü bir tehdit oluşturabiliyor?

NC: ABD'nin güvenliğine tehdit, tartışılması gülünç bir konu, fakat ABD dış politikasına tehdidin belli bir gerçeklik payı var. Gerçeği söylemek gerekirse, bu küçük ve zayıf ülkeler ABD dış politikasının en büyük tehdit unsurları. Bilindiği üzere, ABD, belki de en zayıf ve en önemsiz ülkeler olan Laos ve Grenada'ya olağanüstü bir vahşet uygulamıştı. Ne kadar zayıf ve küçükse o kadar büyük vahşet, Nikaragua da bu açıdan ele alınmalıdır.

ABD siyasetinin üzerinde yükseldiği temelleri düşündüğünüzde, bunların oldukça anlamlı konular olduğunu görüyorsunuz. 1940'larda açıkça telaffuz edilmeye başlanan ABD'nin yeni dış siyasetinin temel ilkeleri, George Kennan'ın deyimiyle "hammaddelerimizin korunması" sağlanacak şekilde dizayn edildi. Burada aslında Latin Amerika'dan bahseden Kennan, "hammaddelerimizi" güya Ruslara karşı koruduğumuzu söylüyordu; ancak bu, yalnızca kendi vatandaşlarını kandırmak ve onları sürekli tehdit altında olduklarına inandırmak için tuttu-

[4] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and Ideology, 85.

rulmuş bir söylemdi. Aslında bu "hammaddeleri" yerli halklara karşı koruyorduk; ve asıl sorun, yerli halkların "bizim hammaddelerimizi" kendi amaçları için kullanma eğiliminde olmalarıydı. Bu, bugün de yok edilmesi gereken bir komplodur. Neden Laos, Grenada ve Nikaragua gibi küçük ülkeler bu kadar önemli? Asıl sebep, ABD dış siyasetinde her zaman çok iyi anlaşıldığı üzere bu ülkelerin kendi halklarının refahına ilgi göstermeleridir. Eğer bu ülkelerde herhangi bir başarı, özellikle ekonomik ve sosyal kalkınma başarısı söz konusu olacak olursa, bu diğer bölgeler için bir model, bir kanıt oluşturacaktır.

Plancıların bu konudaki konuşma tarzları gerçekten ilginç, örneğin Allende'nin Şili'siyle ile ilgili olarak Kissinger; "Şili örneği diğer ülkeleri de etkileyebilecek bir virüs olabilir" demişti. Diğer deyişle, ülkenin başarılı kalkınması diğer ülkeleri de etkileyebilecek bir hastalıktı. Sürekli kullandıkları bir diğer söylemde çürük elma söylemidir; sepette bir tane çürük elma var ve bu tüm sepeti çürütebilir. Çürükten kasıtları, kesinlikle tedavi edilmesi gereken, başarılı ekonomik ve sosyal kalkınma.

Bir ülke ne kadar küçük ve önemsizse, o kadar çok tehlikeli oluyor. Nedenine gelince, örneğin Laos'a bakın; ABD, Laos demokrasisini işlevsiz kılmak için olağanüstü bir vahşet uyguladı. 1958 yılında o zamana kadarki tek demokratik hükümeti ortadan kaldırıp ve aşırı sağ bir diktatörlük kurdurduk. Daha sonra ülkeyi bombalamaya başladık, tarihteki en kötü bombalamalardan biriydi. Laos, izole olmuş bir köylü toplumudur; insanların birçoğu dış dünyanın olup olmadığından bile habersizken, gökyüzünde üzerlerine bombalar yağdıran uçakları gördüler.

Peki neden Laos'un köylü toplumu yok etmeliydik? Nedeni şuydu; Pathet Lao önderliğinde başlatılan düşük seviyeli tarım devrimi ve buna eşlik eden sağlık ve eğitim seviyelerindeki yükselme ve ulusal entegrasyon, kesinlikle durdurulmalıydı, Laos gibi bir ülkedeki devrim ise özellikle tehlikeliydi. Etnik köken olarak Laos ile benzeşen Tayland halkı, eğer Laos gibi önemsiz

ve zayıf bir ülkedeki başarılı kalkınmayı görecek olursa; neden daha zengin bir toplumda, neden burada da olmasın, sorusunu kendilerine de soracakları aşikârdı.

Aynı durum Grenada için de geçerli. ABD'nin aslında Grenada'dan bir çıkarı yok, Grenada dünyadan silinse dahi haberleri olmazdı. Ancak ne zaman ki Maurice Bishop hükümeti başa geçti (1979). ABD olağanüstü bir düşmanlık sergilemeye başladı. Ülkeye yaptığı yardımı kesti, askeri operasyonlar düzenledi ve ülkenin parçalanmasından emin olana dek ne gerekiyorsa yaptı. Peki Grenada neden bu kadar önemliydi? Çünkü eğer Bishop hükümetinin reformları başarılı olsaydı, yanı başındaki ülkelerin soracağı soru açıktı: Neden bizde de olmasın?

Ülke ne kadar küçükse korku da o kadar büyük oluyor. Çünkü ne kadar büyük zorluklar içinde başarılı olunuyorsa sonuç da o kadar önemli oluyor. Bu nedenle bir enfeksiyonun kaynağı olabilecek, tüm sepeti etkileyebilecek "çürük elmalar"a bu vahşeti ve saldırganlığı göstermek zorundayız.

Nikaragua'ya dönersek, o zamanlar Sandinistlerin ilk programlarına bakan biri, bunların yok edilmesi gereken düşmanlar olduklarını hemen görecekti. Bu programlar, okuma-yazma oranını büyük oranlarda arttıran eğitim programları, ortalama yaşam süresini uzatan ve bebek ölümlerini azaltan sağlık programları hatta Dünya Sağlık Örgütü (WHO), bu başarılarından dolayı ülkeyi ödüllendirmişti- ve bir tarım reformundan oluşuyordu. Bu Nikaragua'nın "kaynaklarımızı" çalması demek oluyordu, yani "bizim" kaynaklarımızı kendi amaçları için kullanıyorlardı. Amerikan idaresinin ve kontrolünün dışında, bağımsız bir sosyal, ekonomik ve ulusal kalkınma başlatarak ABD egemenliğindeki tüm uluslararası sisteme yönelik bir tehdit oluşturuyorlardı. Yaptıkları şey, Amerikan ekonomisinin lokomotiflerine yol veren "kaynaklarımız"ı çalmaktı. Bu durıma bir son verilmeliydi. Bunlar ABD dış politikasında her zaman görülebilecek durumlar.

Örneğin George Kennan, Latin Amerika'nın büyükelçileriyle yapılan gizli bir brifingde yaptığı konuşmasında, ABD dış siyasetinin en önemli endişelerinden biri "kaynaklarımızı" korumaktır, yerel hükümetlerin sert uygulamalarını her zaman desteklemeliyiz ve bunda asla tereddüt etmemeliyiz. Ve ekliyordu; "baskıcı bir hükümeti desteklemek, komünistlere tevazu gösterecek liberal bir hükümeti desteklemekten her zaman daha iyidir" Komünistlerden kastı, Amerikan siyasi retoriğindeki anlamıyla bizim refahımız yerine -ki refah en üstün değerdi- kendi halkının refahı ile ilgilenen herkesti. Bu amaçla da bu halkların Sovyet uyduları haline gelmelerine çalıştık. Tüm bunlar kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturuyor.

HD: ABD dışişleri bakanı Shultz, ambargonun Nikaragua ekonomisi üzerine fazla bir etki yapacağını ummadığını söyledi. Eğer durum böyleyse neden yine de ambargoyu başlattılar?

NC: Bu durumun çift yönlü bir etkisi olacak. Birincisi, Nikaragua'daki direnişi artıracak ikincisi de ülkeyi Rusların kollarına itecek. Her ikisi de çok önemli. Dikkat ettiyseniz ABD bunu hep yapıyor. Kontrolü dışına çıkmaya başlayan her ülke ve her bölgede bu yola başvuruyor. Eğer bir ülkeyi yok edemezsek ya da istila edemezsek Ruslar'ın kollarına itiyoruz, çünkü böylece diğer nedenlerden dolayı yapılacak bir saldırı için de mazeret doğuyor. Bağımsız kalkınmayı kesinlikle önlemek zorundayız, işte bu yüzden saldırıyoruz ve bu yüzden bir mazerete ihtiyacımız var. Elimizdeki tek mazeret, saldırdığımız yerin bir Rus üssü olması; ve bu yüzden orayı bir Rus üssüne çeviriyoruz. Yapılanlar tamamen birbiriyle tutarlı şeyler.

Bunu örneğin Guatemala'da da, önce Arévalo daha sonra da Arbenz hükümetine yaptık. Her iki hükümet de New Deal tarzı programlara sahip kapitalist hükümetlerdi. Ne zaman ki aynı dalalete kapıldılar ne zaman ki kaynakları kendi amaçları ve yerli halkın bağımsız gelişimi için kullanmaya başladılar, işte o zaman ABD bu hükümetleri devirmeyi kafasına koydu. Ancak

kapitalist bir hükümete saldırıyı haklı çıkarmak zordu ve bu sebeple ABD onları Rusların kollarına itmek için elinden geleni yaptı; korkuttu, silah göndermeyi reddetti, Nikaragua'ya nükleer silahlarla kuşanmış bombacılar göndererek Guatemala'ya karşı saldırısında ne kadar kararlı olduğunu gösterdi. Dikkat edecek olursanız, yanlış yola giren bu kapitalist demokrasinin ayağını kaydırmadaki isteklilikleri oldukça şaşırtıcıydı. En sonunda onları Doğu Blok'undan silah talep etmeleri noktasına getirdik ve saldırıya bir meşruiyet kazandırdık.

Ambargonun ilk "iyi" etkisi, direnişin yükselmesi oldu ve belki de bu yüzden muhalefeti günden güne artırıyoruz. İkinci "iyi" etki ise, ABD'nin yine de hangi şartlar altında olursa olsun başaracağı saldırıyı meşru kılacak olan Rusların kollarına itilmeleri olacak. Üçüncü "olumlu" etki ise olayın ABD'nin kendi içindeki yankısı. Görülüyor ki bu olayın bir yüzleşmeyi ortaya çıkaracağını ve bu yüzden de birçok hükümetin bir düşmana karşı saldırdığı zaman kendi halkı içinde oluşturmaya çalıştırdığı şovenist fanatizmi körükleyeceğini umuyorlar. Eminim ki, Rusların gemilerini göndereceğini ve Amerikan deniz kuvvetlerinin de bu gemileri bloke edeceğini umuyorlar. Böylece çok güzel bir yüzleşme olacak ve insanlar olduklarından daha histerik davranmaya başlayacaklar ve arkası gelecek. Eğer "kaynaklarımızı" kendi amaçları için çalmaya başlayan küçük bir ülke gibi gerçekten tehlikeli bir düşmanı yok etmek istiyorsanız, bunun yolu budur.

HD: İleride bir askeri müdahale görünüyor mu?

NC: Kuşkuluyum. Burada bana biraz aldanıyormuşuz gibi geliyor. 1960'larla bir karşılaştırma yapmama izin verin. Vietnam'da olanlarla çok yakın benzerlikler içindeyiz. 1960'larda ABD, Güney Vietnam'a çok şiddetli saldırılar düzenledi. Aslında bu saldırılar daha 1950'larda başlamıştı ve 1965'e gelindiğinde, Güney Vietnam'daki direniş öyle bir noktaya gelmişti ki ABD karadan istilaya başlamak zorunda kaldı. Ülkeye yıllarca

havadan bombalar yağdırdılar, ama sonuçta istila edebilmek için karadan taburlar göndermek zorundaydılar.

Bu arada yıllarca süren bombalama Şubat 1965'te birden şiddetlendi. Bu son saldırı çok daha ciddiydi ve tüm savaş boyunca saldırının asıl yükünü Güney çekti. Ancak, ABD ve Avrupa'daki protestolar, Kuzey'in bombalanmasından sonra başladı. Güney'e yapılan saldırı sırasındaki protestolar ise çok sınırlıydı. Pentagon'un kendisi de bunun farkındaydı, zamanın savunma bakanı McNamara daha sonra Pentagon raporlarında açığa çıkacak olan gizli açıklamalar yapmıştı. Açıklamalarında ABD ve Avrupa'daki asıl protestolar Güney'in çok daha ciddi bombalanmasına değil Kuzey'in bombalanmasına karşıydı diyordu. Sebep basitti, Kuzey'in bombalanması uluslararası karışıklık tehlikesini de beraberinde getirmişti. Bu durum ABD ya da Avrupa için oldukça zararlıydı, çünkü bir dünya savaşına yol açabilirdi. Güney Vietnam'daki ise basit bir köylü imha operasyonuydu. Uluslararası karışıklık söz konusu olmazdı ve bu yüzden de protestolar da çok cılızdı. Bugüne geri dönersek ortada ciddi bir benzerlik var. ABD birkaç yıldır El Salvador'a ciddi bir saldırı yürütüyor ve bu saldırı geçenlerde iyice şiddetlendi. Yoğun bir bombardıman var ve çok geniş bir serbest atış bölgesi oluştu. Honduras ve Panama'daki üslerden kalkan Amerikan uçakları ülkeyi düzenli olarak bombardımana tutuyor. Büyük bir katliam var ve süre giden duruma karşın protestolar çok cılız.

Öte yandan, El Salvador'un yanında Nikaragua'ya da saldırıyoruz. Bu ise protestolara yol açıyor, çünkü yine uluslararası karışıklıkla karşı karşıyayız. İşte şimdi 1960'larla benzerlik iyice açığa çıkıyor. El Salvador, Güney Vietnam'a, Nikaragua da Kuzey'e benziyor. Her iki durumda da genel güdü aynı; bu yerlerden herhangi birinin kendini ABD güdümlü küresel sistemin denetiminden kurtarmasını imkânsız kılmak. Ancak saldırının asıl yükü şimdilerde El Salvador'un üzerinde, 1960'larda Güney Vietnam'ın üzerinde olduğu gibi.

O zamanlar protestolar Kuzey Vietnam'a yapılan saldırılara karşı yapılıyordu. Şimdi de Nikaragua saldırısına karşı yapılıyor. Bu sebeple Kuzey Vietnam'ı istila edeceğimizi hiçbir zaman ummadığım gibi Nikaragua'yı istila edeceğimizden de şüpheliyim. Yapmaya çalıştığımız, bölgedeki başarılı kalkınmaları engellemek ve öncelikli ilgimiz dahilindeki ülkelerdeki halkçı hareketleri parçalamak. 1960'ların başında Güney Vietnam'ı yok etmek zorundaydık ve bunu yaptık. ABD bu savaşı kazandı. Şimdi de El Salvador'daki her çeşit halkçı hareketi parçalamaya çalışıyor ve bu savaşı da kazanacağını zannediyorum.

Basın, bölgeden güçbelâ yayın yapabiliyor. Nikaragua ve kontraların vahşetiyle ilgili birkaç haber var; fakat ABD'nin ve yerel ordunun El Salvador'da uyguladığı daha büyük vahşetle ilgili neredeyse hiç haber yok. Bu durum nadiren tartışılıyor. Örneğin en son ne zaman Honduras'taki mülteci kamplarındaki insanlarla El Salvador'da neler olup bittiği hakkında ya da ABD bombardımanı ile ilgili röportaj yapan bir gazeteci gördünüz?

HD: Geçenlerde bir görevlinin belirttiği üzere ABD yönetimi bir çıkmazla karşı karşıya ve yeni bir Vietnam ya da yeni bir Küba istemiyor. Peki ne yapabilirler?

NC: Yönetim, ABD tarihi boyunca neyi en iyi yaptıysa yine onu yapacaktır. ABD'nin Latin Amerika tarihi, halkçı hareketleri yok etmek, herhangi bir bağımsızlık hareketini parçalamak ve bölgenin kontrolünü elinde tutmasına yardım edecek baskıcı diktatörlükler kurmak üzerine kuruludur. ABD'nin, modern dünyanın gerçek korku odaklarından biri olmasının ana nedeni de işte budur. Bir yüzyıldan fazladır bu durum devam ediyor. ABD, Nikaragua'ya 1854'te de saldırmıştı; ve ABD donanması, Nikaragua'da bir kıyı kasabası olan San Juan del Norte'yi yok etmişti. Bunu yapmalarının nedeni bir Amerikan milyonerine kötü muamele yapıldığı iddiasıydı. ABD, bu yüzyıl içinde Küba, Panama, Meksika, Haiti, Dominik Cumhuriyeti, Guatemala

ve Nikaragua'yı işgal etti. Saldırılan ve işgal edilen tüm bu yerlerde sonuç, değişmez bir şekilde aynıydı. Bu nedenle ABD'nin Ruslarla bir işi yok. Wilson, örneğin Meksika işgaliyle Haiti ve Dominik Cumhuriyetine Amerikan taburları gönderme işlerini Bolşevik Devriminden önce yapmıştı. O zamanki bahane de hazırdı. Kendimizi Almanlara karşı savunuyorduk. Şimdi Ruslar ne kadar Nikaragua'nın çevresindeyseler, Almanlar da o zaman o kadar çevremizdeydiler.

Bu işgallerin ya da başka deyişle yok edici kontra gerilla savaşlarının sonucunda ABD, Haiti'de köleliğin, işkencenin ve köy yakmaların yeniden ortaya çıkmasında oldukça başarılı oldu. Ülkeyi dünyanın en fakir yerlerinden biri haline getiren Duvalier hükümeti yeniden kuruldu. Nikaragua'da, gücünü özellikle denizcilikten kazanan Somoza diktatörlüğüne müsaade edildi; ve Guatemala'da da demokratik hükümeti devirerek bir dizi Guatemala Himmler'ini iş başına getirdik.

Dominik Cumhuriyeti'nde 1960'a kadar süren dönemde, önce Wilson ve Harding yönetimindeki kontra gerilla rejimi daha sonra Trujillo diktatörlüğü ve ondan sonra da, Bosch yönetimi sırasında kısa bir demokrasi dönemi yaşandı. Eğer Bosch, çevresinde halkçı bir destek oluşturamazsa er geç bir askeri darbe gerçekleşeceğini biliyordu. Böyle bir desteğin yolu ise tarım reformu, işçi örgütlenmesi gibi yeniliklerden geçiyordu. Kennedy döneminin Amerikan elçiliği, bu reformları gerçekleştirmek için yardıma yanaşmadı ve ABD destekli bir askeri darbe gerçekleşti. 1965'te yine bir demokrasi tehlikesi ortaya çıktı. ABD'nin cevabı da yeni bir donanma gönderip yeni bir diktatörlük kurmak oldu. Ne zaman ki tüm ülke demoralize olmuş, parçalanmış ve şirketlere satılmıştı, işte o zaman "seçim" dedikleri şey gündeme geldi. İşte size ABD'nin tipik Latin Amerika tarihi. Şimdiki de bu tarihin yalnızca yeni bir aşaması, değişen hiçbir şey yok. Şimdi yaşananlar daha önce de düzinelerce kez tekrarlandı.

HD: Latin Amerika uluslarının ABD baskısından muaf, bağımsız olarak yaşamaları neden imkânsız?

NC: İmkânsız, çünkü baskı ve kontrole odaklanmış bu vahşi ve sadist süpergücün gölgesinden kurtulamıyorlar. ABD, Latin Amerika'nın kaynaklarının Amerikan ekonomisinin hizmetinde olduğunu ve her zaman da Amerikan ekonomisin isteklerine göre şekillendiğini düşünüyor ve bunu garanti altına almak istiyor. Bu durum küresel yapının bir parçası. Ancak en ağır yük Amerikan nüfuzunun uzun zamandır en güçlü olduğu Karayiplerin sırtında.

Eğer neden ABD'nin Küba'dan bu kadar rahatsız olduğunu kendimize soracak olursak da cevabımız aynı. Bazı basit istatistikler gerçeği aynen gözler önüne seriyor. Denizaşırı Kalkınma Konseyi'nin, ölüm oranı, bebek ölümleri, ortalama yaşam süresi ve okuma yazma oranları üzerine her yıl hazırladığı "yaşam kalite indeksleri" adlı dünya çapındaki rapor geçenlerde yayınlandı. Sanıyorum listenin başındaki ülkeler Japonya ve İzlanda idi. Daha sonra İskandinav ülkeleri ile Kanada ve onlardan sonra da indeksin belirlediği yüzde 97'lik bir oranla ABD geliyordu. Sıradaki ülke ise yüzde 95'lik bir oranla Küba'ydı, ve zengin Latin Amerika ülkelerine gelebilmeniz için yüzde 89'lara kadar düşmeniz gerekiyordu. Demek ki bu indekste üst sıralarda olan her ülke, diğer deyişle; yüksek yaşam standartlarına, düşük bebek ölümü oranlarına, yüksek yaşam üresine ve okuma yazma bilme oranlarına sahip her ülke bir düşmandır. Demek istediğim, bu ülkeler kendi kaynaklarını kendi amaçları için kullanmaktadırlar, bizim (ABD'nin) amaçlarımız için değil. İşte bu yüzden onları yok ediyoruz.

Küba örneğinde gördüğümüz üzere, ABD ülkeyi Rusların kollarına itmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Herkes için bir model olabilmesini imkânsız kılmak için ülke içindeki baskı ve merhametsizliği elinden geldiğince artırmaya çalıştı. Fakat ül-

kede hâlâ korku verici bir kalkınma söz konusu. ABD'nin arka çıktığı bölgelere baktığınızda, işkence, ölüm, açlık, köle emeği vs. görürsünüz. Fakat Latin Amerika'nın küçük bir köşesinde, ABD'deki hayat standartlarıyla boy ölçüşen bir ülke görüyorsunuz. Şaşırtıcı, öyle değil mi? ABD, her türlü ölçüte göre dünyanın en zengin ülkesi. Küba'ysa dünyanın en fakir ülkelerinden biri; fakat ABD ile aynı yaşam kalite indeksine sahip. Bu durum gerçekten korku verici ve Küba gerçek bir düşman. "Bir tane daha Küba'ya asla izin vermeyiz" dediklerinde işte bunu kastediyorlar. Bu çeşit bir kalkınmaya model oluşturan yalnızca bir ülkenin dahi varolması yeterince kötü. Bir de iki hatta üç tane olduğunu düşünün?

Devlet Bakanlığı İstihbaratı, 1949 yılında tüm yarıküreye yayılan tehlikeli bir ideolojinin varlığına işaret eden ilginç bir rapor yayınladı. O zamanlar birçok insanı etkileyen bu ideolojide "hükümetler kendi halkının refahına karşı sorumludurlar" deniyordu. İşte buna bir son verilmesi lazımdı. Bu çeşit bir dalalete asla izin veremezdik. Çünkü ortada daha derin bir sorumluluk; onların bize karşı sorumluluğu vardı.

HD: Vietnam protestoları sırasında, bir makalenizde, savaşa karşı direniş "Amerikan yaşamının zihinleri altüst eden ideolojik baskısı"ndan özgür olmalıdır diye yazmıştınız. Bunu biraz açar mısınız?

NC: Hımm. Amerikan toplumu olağandışı bir toplum. Belki de dünyanın en bilinçli burjuvazisine sahip, oldukça iyi örgütlü ve dikkatliler. Örneğin, bir halkla ilişkiler endüstrisinin dünyanın her yerinden çok daha gelişmiş olduğunu söyleyebiliriz. Yüzyılın başlarına dek uzanan, sermayenin yönetimindeki bu örgütlü propaganda ve ajitasyon sistemi doğrudan halkın beynine yönelmiş durumda. Birinci Dünya Savaşından önce bile bir AT&T yöneticisi şirkete yönelik tek tehlikenin Amerikan halkının aklı olduğunu ve kontrol edilmesi gerektiğini söylemiş-

ti. Bu durumu iyi anlıyorlar ve üzerinde çalışıyorlar. Avrupa bu konuda bizim çok gerimizde. Düşünceyi ve siyaseti kontrol etmeye çalışan Kongre'ye ve Heritage Foundation[5] gibi kuruluşlara, medyayı kontrol etme çabalarına bakın mesela. ABD'de, yalnızca küçük bir kasabanın belediye başkanının sosyalist olmasının nedeni de işte bu. Ülkede tek bir sosyalist belediye başkanının olması, Avrupa'da anlaşılamaz gibi görünen bir durumdur. Ya da Amerikan basınına bir bakın, ılımlı bir sosyalist olarak nitelenen tek bir gazetecinin olduğundan şüpheliyim. Tüm diğer ülkeler için anlaşılamayacak durumlar bunlar.

Bir yanda sınıf bilinci çok yüksek bir egemen sınıf, diğer yandan yok denecek kadar az bir bilince sahip diğerleri. İnanılmaz bir uçurum söz konusu. Nedenleri ise oldukça karışık ve Amerikan tarihinin derinliklerine kadar iniyorlar. Sonuç ise tamamen depolitize olmuş bir toplum oluyor. Siyasi işleyişe katılımınız en yüzeysel şekilde olsa bile yine de çok yetersiz. Oy verme oranı bile çok düşük. Doğrudan katılım ise çok çok sınırlı. Bir siyasi partinin üyesi olamıyorsunuz. Göreli olarak egemen çevrelerden gelmiyorsanız, örgütlenmek ve siyasi gündeme yönelik çıkışlar yapmak mümkün değil. Başka bir yol da yok gibi. Unutmadan ekleyeyim, depolitizasyonun bir yansıması da, Amerikan toplumunda, dini bağlılık olağanüstü seviyede, tüm diğer sanayileşmiş toplumlardan daha fazla.

Endoktrinasyon derecesi, Başkan Reagan'ın halkın karşısında, Nikaragua'nın ABD'nin güvenliğini tehdit ettiğini, ortada ulusal bir olağanüstü hal durumu olduğunu söylemesiyle iyice açığa çıkıyor. Bu durum Gorbaçov'un bir gün kalkıp Lüksembourg'un, Rusya'nın ulusal güvenliğini tehdit ettiğini söylemesi gibi bir şey. Eğer Gorbaçov gerçekten böyle bir şey söylescydi, Rus halkı buna oldukça gülerdi. Ancak burada kimse gülmüyor,

---

[5] Muhafazakâr think-tank kuruluşu. 1973 yılında kuruldu, özellikle Reagan ve Bush yıllarında oldukça etkiliydi.

hiç bir protesto gösterisi yapılmıyor. İşte endoktrinasyon ve kontrolün düzeyi. Tüm bu anlatılanlar "Amerikan yaşamının zihinleri alt üst eden ideolojik baskısı"nın bir dolu örneğinden birkaçı.

Öte yandan, bu ortamın unutulmaması gereken bazı olumlu tarafları da var. Bunlardan biri ülkenin disiplinsiz oluşu, belki de dünyanın en disiplinsiz ülkesi ABD. Fakat aynı zamanda da sıkı disiplinli, sınıf bilincine sahip ayrıcalıklıların bir parçası olan bir entelektüel sınıfa sahip. Ancak nüfusun büyük çoğunluğunun sınıf bilincinden yoksun oluşu doğal bir muhalefete, itaatsizliğe ve şüpheciliğe yol açıyor, yani ideolojik kontrolün bir yüzeyselliği söz konusu. Amerikan Barış Hareketi gibi bir olgunun varlığının nedenlerinden biri de bu olsa gerek. Bu gibi spontane, örgütsüz ve ülkenin her köşesinden gelen bir hareketi diğer ülkelerde başarmak zor olsa gerek. Hükümeti Orta Amerika politikasını engelleyen de işte bu.

Bu şekliyle toplum bir çeşit karışım gibi. Bir tarafta birkaç istisna dışında eğitilmiş köleleri de kapsayan egemenlerin yüksek sınıf bilinci, öte tarafta her çeşit eleştirel toplum analizinden veya iletişim, örgütlenme ve bilinçlenme araçlarından yoksun örgütsüz, fakat aynı zamanda da kuramsal yapılara riayet etmeyen, şüpheci çoğunluk. Oldukça zor bir karışım.

HD: Vietnam protestolarına neden katıldığınızı ve bu deneyimin sizde ne gibi etkileri olduğunu açıklar mısınız?

NC: Asıl soru şu olmalı: "neden katılmakta bu kadar geciktim" Sebepleri ise ortada, Dünyada olup bitenlere bakacak olursanız, katılmak korku verici bir şeydi.

HD: Katılan entelektüellerin sayısı neden bu kadar az?

NC: Bunun bir bedeli var, çünkü büyük bir kişisel bedeli var. Burası çok zengin bir toplum ve egemen sınıflarla iyi geçinenlere oldukça iyi paralar veriyorlar. Öte yandan kendi sınıfınıza ihanet ediyorsanız; devlet, ayrıcalıklara karşı şiddet uygula-

yacak mekanizmalara sahip olmadığı için toplama kamplarına gönderilmiyorsunuz, ama yaşam birçok yönden zorlaşıyor. Okulda marjinalize oluyorsunuz, kötüleniyor ve hor görülüyorsunuz ve bu zamanınıza ve enerjinize büyük yükler getiriyor. Örneğin benim yerimde olsanız; araştırma asistanınız yok ve her şeyi kendiniz yapmanız gerekiyor. Muhalif halk ve itaatkar entelektüel arasındaki bu derin ayrılıktan dolayı, muhalif entelektüellerden çok fazla şey isteniyor. Panellere, siyasi oluşumlara, gösterilere ve bunlar gibi bir sürü şeye katılmak için olağanüstü bir baskı var üzerinizde. Bunlar bir taraftan bedel başka bir taraftan da imtiyaz olarak görünüyor; fakat hangisi olursa olsun, hayatınız büyük ölçüde etkileniyor.

HD: ABD içindeki şu anki siyasi rolünüzü ve misyonunuzu nasıl tarif ediyorsunuz?

NC: Eğitimim, alt yapım ve pozisyonum gereği yapabileceğim bazı şeyler var. İnsanlar benim eğitimci rolümü öne çıkarmayı seviyorlar, yani propaganda seline ve endoktrinasyonun etkilerine karşı durmaya yardım etmemi istiyorlar. Bu realitenin resmini çizecek kaynaklara, zamana ve eğitime sahip çok az insanın böyle bir pozisyonu var; ve buna göre de talep çok fazla oluyor, benden istenen tüm konuşmalara katılmam mümkün değil, bu en azından fiziksel olarak imkânsız.

HD: Bütün bu birikiminize rağmen neden şimdiye kadar New York Times gazetesinde bir makalenizi okuyamadık?

NC: Söylediğim gibi, ABD'deki egemenler, yüksek sınıf bilincine sahip. Çok küçük bir gemide yol alıyorlar ve çok etkili bir endoktrinasyon sistemini idare ediyorlar. Bu nedenle de örneğin parti çizgisini kabul etmeyen insanların çalışmaları ya kötüleniyor ya da eğer bunu yapamazlarsa görmezden geliniyor. Medyaya da girmek imkânsız. Kanada toplumu da ABD toplumuna benziyor, ama Kanada'ya gittiğimde hemen radyoya veya televizyona çıkıyorum, yayınevleri kitaplarımı yayınlıyor

vs. ABD'de ise bu imkânsız. Sebebi ise bu sınıf bilinci yüksek egemenler. Eleştirel ve muhalif seslerin varolmasını, halka ulaşmasını engellemenin ne kadar önemli olduğunu biliyorlar. Eleştiri dedikleri şeyi de çok dikkatli kullanıyorlar. Ama eğer dikkatli bakacak olursanız, onların eleştirileri partinin temel ilkelerini baştan kabul ediyor. Parti çizgisine sıkı sıkı bağlı bu eleştiri "yeterince iyi yapmıyorsun" ya da "hata yapıyorsun" gibi şeyler söylüyor. Parti çizgisine karşı çıkan bir eleştiri tarzı ise ortadan kaldırılmak zorunda. Bunun yolu ise genelde görmezlikten gelmek, bu başarılamazsa da eleştirici kişi fesatlıkla, husumet yaratmakla suçlanıyor.

HD: Peki dilbilim? Hâlâ ilgi çekici mi?

NC: O, evet dilbilim çok çekici. Son dört-beş yıl bu alandaki en şaşırtıcı yıllardandı diye düşünüyorum. Eğer dilbilim dünyanın dışında duruyor olmasaydı, bol vakit ayırabilirdim. Gerçekten çok ilginç bir dönemdi.

HD: Bir dilbilimci olarak, Reagan'ın söylevini nasıl buluyorsunuz? İnsan bunu tanımlarken Orwell'in 1984'üne ihtiyaç duyuyor mu?

NC: Hayır, tanımlamak için dilbilimci olmaya gerek yok, genel bir fikir yeterli. Aslında her şey Orwell'in hayal edebileceklerinin de gerisinde, fakat bir faklılık var o da konuşmalarındaki saydamlık. Bir parça zekaya sahip herkes bu tarz bir söylemi, bir karikatür dizisi olarak düşünebilir.

HD: Önceki makalelerinizde, "emperyalizm" ya da "batı emperyalizmi" gibi tanımlamalara sık sık başvuruyordunuz. Örneğin Vietnam Savaşının, "derin emperyalist güçlerin bir manifestosu" olduğunu yazdınız. Fakat bugün, bu terimi kullanmakta daha isteksiz gibi görünüyorsunuz. Bu gözlem sizce de doğru mu?

NC: Artık kullanmadığımın pek farkında değilim, fakat emperyalizm hâlâ aynı emperyalizm. 1940'lardan beri dikkatli ve

nazik bir planın işlediğini, dünyanın büyük bir bölümünün Amerikan ekonomisinin hâkim sektörlerinin ihtiyaçları doğrultusunda yönetildiğini; birçok ölçütün bu işleyişi garanti altına almak için alındığını biliyoruz. Eğer bu emperyalizm değilse nedir? Ben bilemiyorum.

HD: Bazı ABD bankalarının uyuşturucu paralarını akladığını ve bir senato araştırmasında CIA'nın kiraladığı mafya tetikçilerinin Küba lideri Fidel Castro'ya suikast yapmaya çalıştığı anlatılıyor. ABD ve onun egemen sınıfları ile organize suçlar arasındaki ilişki nedir sizce?

NC: Bu konuda uzman değilim, ancak görünürde bazı şeyler var. Devletin organize suçla bağlantısı tamamen doğal. Genel tabirle, organize suç, marjinalleri gettolardaki gibi kontrol altında tutmaya yardım ediyor. Örneğin FBI'a; ulusal siyasi polise bakacak olursanız, 1960'lardaki faaliyetleri oldukça öğreticiydi. Gettolardaki siyahi çeteleri yok etmeye çalışmadılar, yapmak istedikleri siyahi örgütçüleri yok etmekti ve bunu yaparken de suç örgütleriyle birlikte hareket ettiler. İlginçtir, suç örgütleri tehdit oluşturmuyor ve dışarıdaki güçlerin hizmetinde gettoları kontrol ediyorlar. Ancak Kara Panter lideri Fred Hampton gibi siyah örgütçüler öldürülmeli, çünkü insanları politize edebilir ve siyasi arenaya girebilirler, yani tehlikeliler.

Bu durum uluslararası çapta da geçerli. İkinci Dünya Savaşına bakın, ABD ordusu İtalya'ya doğru ilerlediğinde ülkeyi yönetecek birileri lazımdı, daha doğrusu direnişçilerin yönetimi ele geçirmelerine izin verilmemeliydi, direniş kırılmalı ve yok edilmeliydi. Öncelikle ülke tekrar eski faşist hükümete teslim edildi. Faşistler yeniden iktidara gelirken Mussolini'nin temizlediği mafyayı da yeniden canlandırdı. Mafya, işgalcilerin isteklerine cevap veren ve Amerikan suç yapısına da oldukça benzeyen bir oluşumdu, zaten daha sonra da Amerikan sistemine entegre edildi. Mafya, daha sonra 1940'ların sonundaki Fransız işçi ha-

reketini yok etmek için de gerekli oldu, o sıralar grev kırıcılarına ihtiyaç vardı ve tabii ki mafyadan başkası bu işi beceremezdi. Fakat karşılığında bir ödeme yapmanız gerekiyordu ve eroin trafiği yeniden kuruldu ve bugünlere taşındı. Suç örgütleri ve devletin birbirleriyle örtüşen çıkarları var. Suç örgütleri, büyük şirketlerle de iç içe geçmiş durumda ve sık sık birlikte çalışmaya ihtiyaç duyuyorlar. Ortada kimseyi şaşırtmayacak bir sürü örnek var.

HD: Bu birliktelik kolay mı değil mi?

NC: Değişiyor, bazen kolay bazen de zor bir birliktelik.

HD: Reagan yönetimi ve ABD sağının saldırıları ortadayken, BM'nin geleceği size de tehlikede görünüyor mu?

NC: Reagan yönetimi BM'nin karşısında, fakat onu yok etmeye kalkışacağını değil disiplin altına almaya çalışacağını düşünüyorum. BM'ye olan düşmanlığın, açık bazı nedenlerden dolayı yıllardır büyüdüğünün bilinmesi gerekiyor. İlk başlarda tamamen ABD'nin kontrolündeydi; ve bu yüzden burada, ABD'de büyük bir ilgi uyandırmıştı. Yıllar boyunca tüm dünyanın ilgisiyle karşılaşınca ABD'nin zorlama gücü zayıfladı ve doğal olarak BM ile eğitimli sınıflar arasındaki muhalefette arttı. Buradaki deyimiyle BM, "çoğunluğun tiranlığı"na dönüştü, yani daha demokratik oldu.

İlk başlarda uzmanlar, Rusların neden önergeleri sürekli veto ettiklerini anlamaya çalışıyorlardı (bazılarına göre Rusların bebeklerini kundaklamaları, onların olumsuz kişilikler edinmelerine yol açıyordu). Bu gibi araştırmalar artık yapılmıyor, artık ABD, İsrail'in Lübnan'ı işgali, Güney Afrika, Deniz Yasası gibi konularda yalnız başına ayak diretiyor. Şimdi, ölçülü bir düşünce için sorulan soru neden SSCB'nin bu kadar çok engel oluşturduğu değil, neden tüm dünyanın birbirine ayak uyduramadığı. Basının ve entelektüellerin BM'deki kayıtlar üzerine açıklamaları çok trajik değillerse ancak komik olabiliyor.

Moynihan-Kirkpatrick[6] çağında, ABD, BM'ye muhalefeti iyice alenileştirdi. Moynihan, özellikle İdi Amin'i ihbar etmekteki ve Benin gibi büyük güçlerin karşısına dikilmekteki büyük cesaretinden ötürü methedildi, daha sonra Reagan'ın, (1983'te) Grenada'ya saldırmasındaki cesaretinden ötürü büyük korku uyandırması gibi. Ve Moynihan yerel tribünlere oynarken başka işlerle de uğraşıyordu. Biyografisinde BM'nin, Endonezya'nın Timor'u işgal etmesini önlemesine engel olmak için kredi aldığını, yani (bu arada kendisi durumdan az veya çok haberdar iken) Pol Pot'la yarışan katliamlar için krediler aldığını yazıyor. Bu espriler onun izleyicileri olan eğitimli Amerikalıları güldürebilir, ama gerçekte hiç de komik değiller.

Aynı durum Kirkpatrick için de doğruydu ve ileride de öyle kalacak gibi. Reagan yönetimi terör, şiddete ve anlaşmazlıkların çözümlerini ortadan kaldırabilecek her şeye karşı sözlerinin içerdiği normun biraz ötesinde duruyor. Fakat kimsenin bu normdan ayrılamayacağını ve verili kurum ve kuruluşlarıyla herhangi bir ABD yöneticisinin de çok farklı bir yol alamayacağını bilmek lazım.

HD: Nikaragua'nın, limanlarını mayınladığı gerekçesiyle açtığı davada, ABD, Uluslararası Mahkemenin yetkisini onaylamayı reddetti. Bu uluslararası anlaşmazlıkların hukuki yollarla çözümünde ne manaya geliyor?

NC: ABD de diğer büyük güçler gibi kanunun üstünlüğüne bir slogan gözüyle bakıyor. Bunun üç nedeni var; birincisi ülke nüfusunu pasifize etmek, ikincisi resmi düşmanları ifşa etmek, üçüncüsü ise diğer yolların etkisiz kaldığı koşullarda son çare olarak problemleri çözmek. Bunların dışında ABD de diğerleri gibi kendini Gücün Yasasına adamıştır. Yakınlardaki, Dünya

---

[6] Daniel Moynihan 1975 yılında ABD'nin BM elçisiydi ve 1976 yılında senatör (R) seçildi.

Mahkemesi olayı, Reagan yönetiminin hantallığı yüzünden dikkate değer bir olay olamadı. Bu da yine normdan sapmanın bir yansımasıydı. Devletin toplum nezdindeki gücünü artırmaya çalışan ve uluslararası amaçlarına ulaşmada zor kullanabilmek için gücünü elinden geldiğince genişletmeye çalışan ABD hükümeti gibi bir hükümet, doğaldır ki diplomasiye yaptığı baskılarda daha az nazik olacaktır.

Fakat yine de normdan sapmanın o kadar da büyük olmadığını bilmeliyiz. Bu özel olay, üzerinde durduğumuz noktayı çok iyi resmediyor. Reagan yönetiminin cahil ya da ikiyüzlü eleştirmenleri (örneğin Senatör Moynihan) onu -örneğin Moynihan'ın Timor'un yasadışı istilası konusunda ABD'nin verdiği yasadışı desteğe ilişkin açıkgözlüklerinde sergilendiği üzere- ABD için o denli kutsal olan Yasa'nın Yönetimi'nden sapmakla suçlarken, ABD tarihini bilen herkes, Yüksek Divan olayının yeni bir şey olmadığını anlayacaktır. Aslında bu olay, yüzyılın başındaki olayların yalnızca bir tekrarı, ABD kendi kurduğu Orta Amerika Mahkemesi, Nikaragua müdahalesinde kendisine karşı karar alınca, Wilson yönetiminin mahkemeyi ortadan kaldırdığını biliyoruz. Şimdiki olaydaki göze çarpan tek farklılık, ABD'nin, Dünya Mahkemesini yok edecek kadar güçlü olmayışıdır.

Birleşmiş Milletler, büyük güçlerin uyguladığı şiddetin ve yol açtığı terörizmin önünü kesmek için hiçbir şey yapamaz. Büyük güçler anlaştığı zaman ise kullanışlı bir alettir; ve onların amaçlarına ulaşmada etkili mekanizmalar geliştirebilir. Bunların dışında, örneğin eğitim için işe yarar bir forumdur ya da kamu bilinci yaratmada ve aksi takdirde örtbas edilecek konuların anlaşılmasında yardımcı olabilir; ve yaptıklarına süper güçlerin bile engel olamayacağı alanlarda, dünya barışına önemli katkılar sunabilir. Fakat Sovyetler Birliği'nin, Doğu Avrupa üzerindeki baskısını rahatlatmaya ya da ABD'nin Orta Amerika'ya yaptığı işkenceleri durdurmaya etki edemez. Moynihan'ın Timor olayında sergilediği davranışta olduğu gibi, kolaylıkla büyük güçle-

rin sabotajlarıyla karşılaşabilir. Benzer şekilde, eğer ABD, Arap-İsrail çatışmasında, yerli nüfusun herhangi bir kendi kaderini tayin biçimini kabul edecek olan görüşülmüş bir karar yok diyecek olsa, BM'nin bu konuda yapabileceği bir şey yoktur, Genel Sekreterliğin 1984 yılı boyunca sarf ettiği çabalar tamamen boşa çıktı; çünkü ABD, kendisi de hemen açıkladığı gibi anlamlı bir siyasi karara taraf olmadı. BM tarihinde bu gibi birçok örnek var ve bu açıdan ciddi bir değişim ihtimali de yok gibi görünüyor.

4

WASHINGTON: DÜNYANIN EN BÜYÜK TERORİST HÜKÜMETİ

Demokratik sisteme daha uygun, daha insancıl ve daha az masraflı bir strateji oluşturduk. (1982'de) nüfusun yüzde 70'ini kalkındıran sivil bir program oluşturduk, yüzde 30'u ise katlettik. Bir önceki strateji yüzde 100'ünü de öldürmekti.

General Héctor Gramaja, Guatemala hükümetinin 1980lerde uygulamaya koyduğu sivil işler programını anlatırken[1]

(Vietnam Savaşından) alacağımız en önemli ders, bir daha asla Vietnam tarzı bir durumun oluşmasına izin vermemek olmalı. Yıkıcı tehlikenin büyüklüğünü anlamakta çok geç kaldık. Her genç ülkenin, uyanık olması ve Güney Vietnam'da olduğu gibi tehlikeli bir duruma düşmemek için işaretleri iyi takip etmesi gerektiğinin farkındayız. Yıkıcı bir durumun belirtilerini en başından beri takip edecek güçlü bir polis gücünün ve güçlü bir polis istihbarat örgütünün önemini kavramış bulunuyoruz.

General Maxwell Taylor[2]

---

* Bu görüşme 28 Nisan 1986'da Frankfurt'ta gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, Year 501, 29.

[2] Noam Chomsky ve Edward S Herman'dan alıntı, The Washington Connection and Third World Fascism: The Political Economy of Human Rights Volume I, Hale & Iremonger, 1980, 100.

Ticaret, ulusal sınırları yok saydığı ve imalatçı da, tüm dünyayı bir piyasa olarak gördüğü için, ulusunun bayrağı da onu takip etmek ve ülkelerin kapalı duran kapıları açılmak zorundadır. Ulusal egemenliğe tecavüz etse bile finansörlerin elde ettiği imtiyazlar, devlet yöneticileri tarafından korunmalıdır. Sömürgeler kesinlikle elde tutulmalı ve yerleşime açılmalıdır. Dünyanın kullanışlı hiçbir köşesi gözden kaçırılmamalıdır.

Woodrow Wilson, ABD Başkanı, 1919[3]

HD: Nikaragua'ya yaptığınız ilk ziyaretten henüz döndünüz. Oradaki deneyimlerinizi aktarabilir misiniz?

NC: Ziyaretimin amacı, Cizvit Üniversitesi'nde ders vermekti, fakat bu sırada biraz seyahat etme ve birçok insanla sohbet edebilme şansım da oldu. Çok daha baskıcı ve kapalı bir sistem bulmayı bekliyordum; fakat Nikaragua toplumunun açıklığını, insanlardaki umutlu havayı ve Amerikan ambargosunun baskılarına ve sınırlara yönelik terörist saldırılara karşı ayakta durabilme kararlılıklarını görünce çok şaşırdım. Gerçek şu ki; Nikaragua şimdiye kadar ziyaret ettiğim en güzel yerlerden biri. ABD destekli korku çemberlerinden kaçan sürgünlerle mükemmel bir vakit geçirdim, hepsi temiz bir insanın dürüstlük ve umutla yaşayabileceği ender yerlerden birine yerleşmişlerdi. Genel olarak çok ilginç ve bir o kadar da özendirici bir seyahatti.

HD: Acaba en olumlu deneyiminiz neydi?

NC: En olumlu deneyimimin yaptığım sohbetler olduğunu düşünüyorum. Birçok değişik türden insanla bir dolu açık tartışmaya girdim. Birçok değişik konuda hatta çok az yeterli olduğumu düşündüğüm konularda bile (bazen bu "çok az" vurgulanmak zorunda) dersler verdim. Oldukça canlı ve aynı zamanda herkese açık olan dersler radyodan da yayınlandı. Her zaman birçok insan vardı.

---

[3] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and Ideology, 14.

Çoğunlukla Managua'daydım ve çok fazla seyahat edemedim. Yine de kilisenin kırsalda işlettiği kooperatiflere ve birkaç şehre gitme fırsatı bulduk. Bir süre de Dışişleri Bakanlığında vakit geçirdik. Burada da ilginç tartışmalar yaptık ve son olarak bazı entelektüeller ve hükümet adamlarıyla görüştük.

HD: Bu deneyimin Nikaragua devrimine ya da ABD toplumuna ve ABD'deki dayanışma çalışmalarına karşı tutumunuzu değiştirdiğini düşünüyor musunuz?

NC: Evet bir bakıma değiştirdi diyebilirim. Her zaman için bir şeyi görmek onu okumaktan çok farklı oluyor. Hiçbir şey öğrenmediğimi asla söyleyemem, bu deneyim bana daha önce ayrımına varamadığım bir doku, bir renk kattı. Özellikle Nikaragua toplumunun açıklığı beni çok etkiledi, savaşan bir ülkenin, özellikle de bir süper güce karşı savaşan bir ülkenin bu kadar özgür ve bu kadar açık olduğunu hayal etmek bile güç.

Her iki dünya savaşında da hiç saldırıya uğramadığı halde, ABD, Nikaragua'dakilerin karşılaştığından kat be kat daha fazla baskıcı politikalar uygulamıştı. Örneğin İkinci Dünya Savaşı sırasında, Japonya yanlısı bir gazetenin yayınlanması imkânsızdı. ABD'deki tüm Japonlar kim olduklarına bakılmaksızın toplama kamplarına kapatılmışlardı. Fakat Nikaragua'daki La Prensa adlı kontra yanlısı gazete, halen faaliyetini sürdürebiliyor.

Bu bakımdan ülke çok açık, istediğiniz yere gidebilir, istediğiniz şeyi konuşabilirsiniz. Ülkelerine saldıran gücün temsilcilerine ülkeye giriş izni verebiliyorlar. Bu gibi şeyler gerçekten çok şaşırtıcı. Sağcı ABD senatörleri ülkeye gidip, havalimanında yaptıkları basın açıklamalarında, Nikaragua'ya yapılan bir saldırı hakkında beyanat verebiliyorlar. İkinci Dünya Savaşında, Nazilerin, ABD'yi ziyaret etmesi ve daha büyük bir saldırı hakkında basın açıklaması yapması gibi bir durum hayal edilemeyecek ölçüde zordu. ABD, Birinci Dünya Savaşı sırasında pasifist açıklamalar yaptığı için bir başkan adayını, sosyalist aday Eugene

Debs'i on yıl boyunca hapsetmişti. Nikaragua'daki özgürlük ve serbestlik ise beni gerçekten çok şaşırttı.

HD: ABD'deki Japonların İkinci Dünya Savaşı sırasında alıkonulmalarını biraz daha ayrıntılandırabilir misiniz?

NC: Evet, savaş süresince yüz bin Amerikalı Japon, hiçbir şeyle suçlanmadıkları halde toplama kamplarına kapatıldılar. Bunların bir bölümü, topraklarının çalındığının veya benzeri şeylerin farkında değillerdi.

HD: ABD vatandaşıydılar değil mi?

NC: Evet, ve hiçbir şeyle suçlanmamışlardı. Tekrar söylüyorum, Amerika saldırıya uğramamıştı, saldırılar Amerikan kolonilerineydi, Hawai ve Filipinler bombalanmıştı. ABD hiçbir zaman saldırı tehdidi altında olmadı. Sansür uygulayan ve grevleri yasaklayan kararnameler çıkaran da ABD idi. Tüm bunlar savaşan bir ülkeden beklenen şeyler, savaş halindeki bir ülke totaliter yapılara yönelir, ABD'de bunu yaptı. Ekonomi kontrol altındaydı vs., fakat hiçbir zaman saldırıya uğramadı.

HD: ABD gibi çok güçlü bir ülkenin, saldırıya uğramadığı halde, sivil özgürlüklere böyle ciddi kısıtlamalar getirirken; Nikaragua gibi üçüncü dereceden bir gücün binlerce asker tarafından saldırıya uğrarken bunlara başvurmamasını nasıl açıklıyorsunuz?

NC: İkinci Dünya Savaşı sırasında, demokratik toplumlar, totaliter yapılara yöneldiler. Albert Speer, biyografisinde bu durumu yorumlarken Almanya'nın, hiçbir zaman demokrasilerde kurulduğu cinsten gerçek bir totaliter hâkimiyet kuramadığı gerçeğine parmak basıyor ve bu durumun, Hitler'in savaş çabalarını bir yıl veya ona yakın bir süre geriye aldığını iddia ediyor. Eğer Speer haklıysa, bu savaşı neden Almanya'nın kaybettiğine de bir açıklama getirilebilir. "İnsanların dahil oldukları demokrasilerde, gerçek ve etkili bir totaliter hâkimiyetin kurulması mümkündür" diyor. Almanya'da ise halka güvenemeyenler onu bir nevi satın alma yoluyla elde etmek zorundaydılar.

Nikaragua ise farklı bir hikâye. Birincisi, gerçek bir ülke değil, küçük egemen grupların ve zenginlerin talan ettiği bir bölge. Ulusal bir birlik; bir Nikaragualılık duygusu yok veya yok denecek kadar az. Ülke belki de ilk kez ulusal entegrasyon gibi problemlerle beraber, ulusal bir bütün olarak ortaya çıkıyor. Fakirlerin amansızca soyulduğu bir mekanizmadan, bir devlete doğru dönüşüm önemli bir değişim olsa gerek. Bu değişim hatalarla, sorunlarla ve başarılarla, müthiş koşullar altında gerçekleşiyor. Planlama nasıl işliyor bilmiyorum, ama görünen gerçek; sert ve hiç hoş olmayan koşullara karşın, büyük bir umut ve serbestlik duygusunun varlığı.

HD: Nikaragua'nın devrimci demokrasisini, ABD'nin, bağımsızlığından sonraki devrimci demokrasisi ile karşılaştıracak olursak, nasıl bir tabloyla karşılaşıyoruz?

NC: Hımm. Bir kere ABD çok daha sertti. Her şeyden önce ABD'nin kazananları, basitçe teröristti ve gerçekte ABD tarihinin tüm değişik görünümleri, her ne kadar yüzlerce yıl önce gerçekleşmiş olsalar da örtbas edildiler. Örneğin mülteciler sorununu ele alalım. Devrimden sonra Amerikan kolonilerinden kaçanların toplam nüfusa oranı, Vietnam'daki savaştan kaçanların oranından daha yüksekti. Dünyanın en zengin ülkesindeydiler, ama kötü koşullardan kaçıyorlardı. Kış ortasında Boston'dan sandallarla kaçıyorlar, Nova Scotia'ya ulaşmaya çalışıyorlar, karda ölüyorlar ve korkunç acılarını anlatan hikâyeler yazıyorlardı. Onlara göre kaçtıkları kişiler teröristti ve yaptıkları çağdaş koşullarda, bezelye üflenen borularla savaşmaktı. Dört kişi öldürüldüğünde bunu bir "katliam" olarak adlandırıyorlardı; "Boston katliamında 4 kişi öldürüldü".

Savaş boyunca, daha doğrusu savaşın tam ortasında; 1779 yılında, General Washington, Kuzey Amerika'daki en gelişmiş yerli kültürü olan Iroquois kültürünü yok etmek için ordular gönderdi. Iroquois'lar askeriye dışında birçok konuda kolonicilerden daha gelişmiş bir kültüre sahiptiler. Tarımda ve taş evcili-

ginde ustaydılar ve canlı ve sürekli gelişen bir uygarlıkları vardı. Yerli nüfusun çoğunluğu gibi onlarda İngiltere yanlısıydılar, çünkü kolonicilerin onlar için düşündürdükleri şeyin soykırım olduğunu biliyorlardı. Bu gelişkin kültür, devrimin ortalarına doğru tamamen yok edildi. Şimdi tüm bunları Miskitu yerlilerinin tehlike altında olmalarıyla karşılaştırın. Hepsi bir şaka gibi.

Amerikan devrimi boyunca, halkı da ikiye bölünmüştü. Savaş da birçok devrimci savaş gibi eşit oranlarda bölünmüş bir iç savaştı. Kralcıların, yani İngiltere yanlılarının sayısı, bağımsızlık yanlısı asilerin sayısına eşitti. Aynı zamanda da uluslararası bir savaştı ve galip gelenler İspanya ve Fransa oldu. Bugünün sözleriyle, Fransa, bazı terörist odakların yardımıyla İngiltere'yi mağlup etmişti. En son muharebe olan Yorktown muharebesi sonunda İngiliz generali, kılıcını Washington birliklerine değil Fransız kumandanına teslim etmişti.

18. yüzyılın sonunda, ABD her alanda çok önemli bir kalkınma sağladı. Ortada demokrasinin olup olmayacağı ya da olacaksa nasıl olacağı hususunda bir ciddi tartışma vardı ve 1780'ler süresince; devrim sırasında ve devrimden sonra, gerçek ve katılımcı bir demokrasi dönemi yaşandı. İşçiler, köylüler ve zanaatçılar katılımcı sistemin içindeydiler. Yüzyılın sonuna doğru bu kısa dönem kapandı ve hükümet mülk sahipleri hükümetine dönüştü. Anayasa Mahkemesinin ilk başkanı ve aynı zamanda Anayasal Kongre'nin başkanı John Jay, bu durumu çok açık bir dille anlatıyordu; "ülkenin sahibi kimse, yöneticisi de o olmalıdır"; ve dediği oldu, hükümet mülk sahibi beyaz erkeklerden oluşur oldu ve giderek daha fazla, önemli yatırımcıların malı haline geldi. Bu adamlar önceleri arazi sahipleriydi, daha sonra şirket sahipleri oldular. Aynı zamanda, ülke hızla yayılmacı bir role büründü, 19. yüzyılın başından itibaren, yerli nüfus hızla göç ettirildi ya da katledildi. İşte bu, gerçek Amerika tarihidir, öğretilmeye çalışılan değil. Herkes biliyor, daha 19. yüzyılın ortasında, Meksika'nın üçte biri gasp edilmişti.

HD: Nikaragua, anayasal ve burjuva demokratik sınırları ihlâl etmediğine göre, ABD'nin Nikaragua'yı yok etme çabalarını nasıl açıklıyorsunuz?

NC: ABD, bir ülkenin resmi demokrasisinin olup olmadığını önemsemez; önemli olan, ülkenin ABD egemenliğindeki dünya sistemine uyup uymadığıdır. Onun için temel sorun, bir ülkenin soyulmaya ya da yabancıların yatırım yapıp serbestçe sömürmelerine izin verip vermeyeceğidir. Ülke buna izin verdikten sonra, hangi siyasi sistemi benimserse benimsesin, ister faşist, ister demokratik, ister komünist olsun fark etmez. Fakat bir ülke kaynaklarını kendi halkına yönlendirmeye başlarsa işte o zaman o ülkenin yok edilmesi gerekir.

Nikaragua'daki durum, 1950'lerin başındaki Guatemala'nın durumuna çok benziyor. Guatemala, o zamanlar kapitalist demokrasiye sahip, Roosevelt'in New Deal'ını model almış ılımlı reformist bir ülkeydi. Fakat kaynaklarını kendi halkına yönlendiriyordu. Yeni bir tarım reformu ve başarılı bir kalkınma başlatmıştı. Kamu politikası, yerel halka yönelikti; ve ülke, giderek yerel zenginlerin ve yabancı yatırımcıların talan alanından, kalkınmakta olan bir ülkeye dönüşüyordu. İşte bu nedenle, kapitalist demokrasiye sahip olduğu halde yok edilmesi gerekiyordu.

1960'ların başında, Kennedy yönetimi, Dominik Cumhuriyeti'ndeki resmi demokrasili Bosch deneyimini de özellikle yok etti. Bosch, Kennedy yanlısıydı, pozisyonu Kennedy'nin resmi pozisyonunun aynısıydı. Buna rağmen ABD destekli bir askeri darbe sonucunda demokratik hükümet devrildi ve Trujillo'nun adamları yeniden başa geçti.

Nikaragua'da da aynı hikâye geçerli. Sandinistlerin de suçu, başarılı bir kalkınma başlatmış olmalarıydı. Devrimden hemen sonra ülke kaynaklarını nüfusun yoksul kesimlerine yönlendirmeye başladılar ve ülke dışarıda da kabul gördü; cömert kalkınma örgütleri, uluslararası bankalar vs. tüm bu yapılanları ta-

nıdılar, takdir ettiler. Örneğin İnter-Amerikan Kalkınma Bankası, Ocak 1983'te yazdığı raporda, Nikaragua'nın sosyo-ekonomik kalkınmada önemli büyüme fırsatları yakaladığını ve şimdiden gelecekteki büyümenin temelini kurduğunu belirtiyordu. ABD'ye göre bu bir suçtu. Dahası, uluslararası kalkınma örgütü OXFAM da, raporlarında Nikaragua'yı yegane ülke statüsüyle diğerlerinden ayırıyordu. Sosyal reformlara yoksul çoğunluğun yararına bir yaklaşım ve nüfusun yoksul kesimini kalkınma programına dahil etmedeki başarılarından dolayı, 76 kalkınmakta olan ülke arasında ayrı bir yeri vardı. Buna izin verilemez. Bu bir tehlikedir. OXFAM'ın broşürünün de adı; "Nikaragua: iyi bir örneğin tehdidi mi?" idi. Tam anlamıyla doğru bir başlık.

Honduras'a bakın, ülke nüfusu açlıktan ölüyor, tarım alanları ve ormanlar, yalnızca ihracata yönelik tarım ürünleri üretimine ayrılmış durumda. Ordu, sahte bir sivil dış görünüşün arkasında ülkeyi demir yumrukla yönetiyor. Bu durum, Batı'da bir sorun yaratmıyor, herkes durumlarının mükemmel olduğunu düşünüyor; çünkü halk açlıktan ölüyor olmasına karşın sesini çıkartmıyor, bu iyi bir durum. Ancak Honduras çiftçilerinin sınırın ötesine baktıklarını ve kendilerine benzeyen bir ülkede sağlık kliniklerinin, toprak reformunun, kırsal kalkınmanın vs. olduğunu gördüklerini varsayın. Çabucak sorular sormaya başlayacaklardır ve bu hızla tüm bölgeye yayılabilir. Yönetim, Nikaragua'dan bir tehlike diye bahsediyorsa doğrudur, o bir tehlikedir.

HD: Demek ki, eğer ABD siyasetinin anahtarları mülkiyet ve kâr ise, Nikaragua, Somoza tipi bir haydutluk düzenine geri dönmedikçe barış içinde yaşayamaz. Öyle mi?

NC: Evet, ABD Nikaragua'yı yok etmeye çalışıyor. Ancak oldukça komplike yapılara sahip bir dünyada yaşıyoruz. Öncelikle ABD nüfusu oldukça karmaşık ve çeşitli sınırlamalar getiriyor. Fakat düşüncelerini rahatça ifade edebilen çevrelerde bile

bir Nikaragua görüşü mevcut değil. Durumun basit gerçekleri bile tartışılamıyor. Dünya Bankasının, Ulusal Kalkınma Bankasının, OXFAM'ın ve ülkede çalışan din adamlarının raporlarından bahsediyorum, yalın gerçekler bile tartışılmıyor. Entelijansiya, medya ve bunlara güvenen halk ülkede ne olup bittiği hakkında herhangi bir fikre sahip değiller.

Fakat, başka bağlantılarda söz konusu. Ülkede kilise ağları, bağımsız gruplar vs. var. Politik ve endoktriner sistemin dışındaki nüfusun önemli elemanlarına ulaşmak mümkün. Vietnam Savaşı sırasında olduğu gibi aslında. Üstelik ABD halkı da muhalifleşmeye oldukça eğilimli. Otoriteye karşı birçok yollardan direniyor; fakat bu sefer de bu direniş, aşırı bir yurtseverlikle birlikte gidiyor. Anlaşılacağı gibi oldukça kompleks bir karışım; ancak ortada böyle bir durum var ve her şeye karşın bir tehdit oluşturuyor.

Latin Amerika ise başlı başına bir tehdit. ABD, eğer çok saldırgan politikalar uygulayacak olursa kıtanın kalanında kontrolü kaybedebileceğinden endişe ediyor. Bir başka endişesi de Avrupa. Şimdilik korkak bir rol oynuyorlar ve dünyanın efendisinin emirlerini kabul ettiler. Birkaç istisna dışında herhangi bir yardım yapmayı reddediyorlar. Amerikan planlamacıları yine de endişe içindeler, örneğin Frankfurter Allgemeine Zeitung'un bu sabahki sayısını açtıklarında, Bundestag'ın, Gorbaçov'un güç indirimi tekliflerini ciddi ciddi kabul ettiğini okuyorlar; Bundestag, açık açık bunun bir propaganda malzemesi olmadığını herhangi bir anlama gelebileceğini söylüyor. Bunu duyan Amerikalı planlamacılar endişeleniyor, çünkü her zaman için Avrupa'nın, tarafsızlığa yönelebileceği ihtimali var. Aynı şekilde, ABD'nin, Nikaragua'ya saldırısında da önemli bir rakip olabilir ve saldırıya bir engel teşkil edebilir.

Dünyada, ABD'nin işini zorlaştıracak ve çeşitli boşluklar yaratan birçok karışık faktör var. 1954'te Guatemala'da yaptıklarını artık yapamayacaktır. O zaman rejimi rahatça değiştirmişler

ve kimseyi dikkate almamışlardı. Şimdi ise, ABD'nin gücü mutlak olarak çok daha fazla, ama göreli olarak daha az. Sovyetlerin gücü ortada. Dünya artık çok daha karmaşık.

HD: ABD'nin, Nikaragua'daki emelleri neler? Mevcut rejimi yok etmek ve yerine yenisini koymak ya da Libya gibi daimi bir günah keçisine sahip olabilmek için, ülkenin devrimci demokrasiden, (Jakoben modelde) devrimci bir diktatörlüğe dönüşmesine zorlamak ABD için bu kadar kolay mı?

NC: ABD'nin her zaman için tercih edeceği rejim herhalde, Honduras'taki gibi resmi bir demokrasinin olduğu bir rejimdir. Fakat demokrasi, Amerikan siyasi ajandasında çok özel bir anlam taşır, gerçek John Jay'in söylediği gibidir; demokrasi, seçilmiş iş çevrelerinin yönettiği, halkın tamamen pasif olduğu ve seyircilerin yalnızca egemenlerin kararlarını onaylamasına izin verilmiş bir sistemdir. Halkın katılımını sağlamaya yönelik her hareket tehlikeli görülüyor. Evde ve dışarıda buna asla izin verilmiyor. Dışarıda, ölüm timleri göndererek, içeride ise daha karmaşık tedbirlerle buna izin verilmiyor. Ancak, duyulan endişe içeride de dışarıda olduğu kadar güçlü ve derin.

Bu konuyla ilgili elimizin altında ilginç bir dokümantasyon var. Her çeşit politik bilincin ya da politik katılımın yükselişi, ABD'deki liberal çevrelerde büyük korku yaratıyor. Avrupa'da da bu böyle. Nerede doğrudan bir siyasi katılım varsa, orada egemenler için büyük bir korku var demektir. Bu konuda en çok göze çarpan doküman, Avrupa, ABD ve Japonya liberal elitlerinin oluşturduğu Üçtaraflı Komisyon'un hazırladığı rapor olsa gerek. "Demokrasinin Krizi" adlı bu rapor 1975 yılında yayınlanmıştı ve 1960'lar süresince endüstriyel dünyada demokrasiye doğru bir yönelimin olduğunu anlatıyordu. Yalnızca bir sivil haklar hareketinin değil aynı zamanda kadın ve gençlik hareketiyle, etnik hareketlerin de var olduğunu, toplumun hareketsiz kesimlerinin de sistemin işleyişine dahil olmaya başladı-

ğını dile getiriyordu. İşte bu demokrasinin krizidir ve durdurulması gerekir. Liberal elitler, bunun durdurulmasında hemen anlaştılar ve halkın onlara uyan şekle; apati ve hareketsizlik haline tekrar geri dönmesinin yollarını çizdiler.

Şimdi de endüstriyel demokrasilerden bahsediyorlar. Aslında, Orta Amerika'dan duydukları endişenin aynısı. Orta Amerika'da da halkçı örgütlenmelerin temelleri atılıyor, İncil çalışan gruplar, yardım gruplarına dönüşüyor; köylü ve öğretmen birlikleri oluşuyor... tehlike yine aynı tehlike. Halkın onayını almış, sanayici ve toprak sahipleri düzenine değil de gerçek bir katılımcı demokrasiye geçilebileceğinin tehlikesi. Dediğim gibi... Orta Amerika'da ölüm timleri gönderirsin, Almanya, Fransa ve ABD'de farklı yollara başvurursun, her halükarda amacın, demokrasi tehlikesini uzaklaştırmaktır.

HD: Libya politikasını analiz ederken, ABD'yi bir "gangster devlet" olarak tanımladınız. Acaba bununla neyi kastettiniz?

NC: ABD önde gelen bir terörist devlet. Libya'ya yaptığı hava baskınları terörist saldırılarından yalnızca biri. Bu yılın (1986) ise en önemli terörist saldırısı. Tek saldırıda, Libya destekli terörizmin son on yıl içinde aldığı canın belki beş misli insan öldürüldü. Libya'ya uygulanan yaptırımlara bakarsanız ve bunların aynısını ABD'ye uygulayacak olursanız çok ilginç sonuçlarla karşılaşırsınız. Libya, ortada sıkı bağlantılar olmamasına rağmen uçakların bombalanmasıyla suçlanıyor; fakat biliyorsunuz 1985 yılında, Ortadoğu'da, ölen insan sayısına göre en kanlı terörist saldırı Beyrut'ta 80 insanın öldüğü araba bombalamasıydı ve saldırı CIA bağlantılı kişiler tarafından düzenlenmişti. CIA ise, olaya karışmadığını söyleyerek saldırıya karışanları temize çıkartmıştı. Şimdi de ortada Libya'nın, sorumlu gösterildiği olaylara katıldığını kanıtlayan bir delil yok. CIA ve birlikte çalıştığı gruplar yaptıkları bombalamada 80 kişiyi öldürdüler. 1985'te dünyanın en büyük terörist saldırısı ise Air India

uçağının bombalanması idi. Bunu yapanlar da muhtemelen ABD'nin güneyinde eğitim görmüş teröristlerdi. Libya'ya uygulanan standartlara uyacak olursak bu olaydan da ABD sorumludur.

Bir de bu gibi küçük çaptaki terörizme değil de El Salvador'daki devlet terörizmi gibi büyük çaptaki terörizme bakalım. ABD'nin paralı ordusu, son altı yılda ülkede yaklaşık 60.000 insanı katletti. Aynı şekilde Guatemala'daki paralı ordu da ABD tarafından her zaman desteklendi. Ya da kontralar; dünyanın en önde gelen terörist güçleridir. ABD'nin Küba'ya karşı uyguladığı terörist faaliyetler de bir başka örnek. Kennedy yönetiminden beri, Küba, uluslararası terörizmin en önemli hedefi konumunda ve Nikaragua dahil tüm diğer ülkelerden daha büyük tehdit altında. Karşımızdaki dünyanın en büyük terörist gücü. "Gangster devlet" uygun bir tanımlama olsa gerek.

HD: Peki bu gangster devlet, sizce Nikaragua'da ne yapmaya çalışıyor? Karadan bir müdahale şimdilik söz konusu değil gibi, ancak yakın gelecek için senaryolarınız neler? Bir şeyler yapabilirler mi?

NC: Öyle düşünüyorum. Her şeyden önce, bilinmeli ki, Amerikan yönetici sınıfı, gerçek bir cinnetten geçiyor. Fakat bu bir endişe değil, bir histeri. Başkanın konuşmalarına bir göz atın. Tabii ki neler yazdığını bilmiyordur, fakat onun konuşmalarını yazanlar, fantastik yalanlar üretiyorlar. Naziler ve Stalin dışında tarihsel paralellikte benzerini bulması zor şeyler. George Shultz televizyona çıkıyor ve şöyle diyor; "Nikaragua bir kanserdir ve yapmamız gereken onu kesip atmaktır". İşte histeri bu. Nazilerin 1930'ların sonundaki konuşmalarını hatırlatıyor.

Şimdi yapmaya çalıştıkları şey savaşı kızıştırabilmek için kongrenin otoritesini ele geçirmek. Yalnızca bir gösteri için bile 100 milyon dolardan bahsediyorlar. Para onlar için hiç önemli değil, çünkü rahatlıkla çalabilirler. Ortada tamamen kanunsuz

insanlardan oluşan bir grup var ve parayı rahatlıkla CIA'nın bütçesinden alabilecekler. CIA da zaten son birkaç yıldan beri kontraları besliyor. Honduras'ın uydurma istilası, kısmen kontralara yapılan 20 milyonluk askeri yardımın bir örtüsü idi. Bu sebeple paranın hiç önemi yok. Asıl istedikleri, çok daha sembolik bir şey; ilerideki harekâtlar için kongrenin onayını istiyorlar. Yeni harekât sanıyorum ki bir abluka olacak.

Kontralar belki de başarılı teröristler değiller. Bir bütün haline gelebileceklerinden şüpheliyim. Çeşitli sınırlamalar nedeniyle de ABD doğrudan işgale kalkışamıyor. Bu nedenle teknolojik avantajlarını kullanacaklarını düşünüyorum. Örneğin sürat botlarıyla gemileri korkutabilir, hatta belki saldırabilirler. ABD ambargosu, Avrupa'nın korkaklığı ve Latin Amerikalıların ortalıktan çekilmeleri nedeniyle gemilerin çoğu Doğu Bloku'na; Küba'ya, Rusya'ya, Bulgaristan'a ait. ABD, uluslararası bir karşı karşıya gelme durumu yaratarak buna bir son vermeyi deneyebilir. Küba'daki mermi krizinde olduğu gibi kazanacaklarını umdukları bir ortam yaratmak isteyebilirler, çünkü Rusların geri çekileceğini düşünüyorlar. Küba'nın ya da Doğu Bloku'nun gemilerine yönelik bir tehlike, hatta doğrudan bir saldırı ihtimali olduğunu düşünüyorum, bunu da sürat botlarıyla ya da belki de Pirahnalarla (limanlara saldırmak ya da mayın döşemek için kullanılan deniz araçları) yapacaklardır.

Nikaragualılar şu anda buna cevap verebilecek durumda değiller. Fakat Küba ve Rusya bunu yapabilir. Eğer gemilerine yapılan saldırılara cevap verecek olursalar, ABD tamamen bir histeriye kapılabilir ve etrafa nükleer bombalar fırlatmaya başlayabilir; çünkü kimsenin, kendini bir Amerikan saldırısına karşı koruyacak olmasını meşru bir durum olarak görmez. Rusların ve Kübalıların bunu anlaması ve kendilerini korumaya çalışmaması daha mümkün görünüyor. Böyle olursa, etkili bir ambargo ve yine etkili bir abluka söz konusu olacaktır. Washington'daki planlamacıların da bunları düşündüğünü sanıyorum.

HD: Sandinistlere de, savaşı tüm Orta Amerika'ya yaymaktan başka seçenek kalmıyor herhalde. Başka ne yapabilirler ki?

NC: Ben de bilmiyorum.

HD: Bu bölgesel bir savaşın başlangıcı mı demek olur?

NC: Bunu öngörmek çok zor. Bir nükleer savaş çıkabilir ve o zaman konuşacak hiçbir şey kalmaz. Eğer bir uluslararası karşı karşıya gelme durumu oluşacak olursa dünya infilak edebilir. Amerikalı planlamacılar, bu tehlikeyi sürekli olarak yaratmaya çok heveslıler. Onlar bunu küçük bir tehlike olarak görüyorlar. Dünyanın havaya uçması fikri, küçük bir ülkenin kendi kaynaklarını kendi halkı için kullanmasını önlemekle karşılaştırınca önemsiz kalıyor. Planlamacıların çalışma biçimi bu, ancak kolay öngörülebilir gibi değil; yüksek riskler alıyorlar.

HD: Vietnam Savaşı boyunca direniş hareketi içinde çok önemli bir rol oynadınız ve o zamanlar hapse girme tehlikeniz vardı. Bundan bahsetmekten hiç hoşlanmadığınızı biliyorum, fakat yine de bize biraz anlatır mısınız?

NC: Evet, direnişe ve sivil itaatsizliğe katılmıştım ve beş yıl hapis yatmakla karşı karşıya kaldım. Hükümet direnişi örgütleyenlerin peşindeydi ve onları mahkemeye veriyordu.

Fakat sonradan *Tet* Saldırısı ortaya çıktı ve işte o zaman hükümetin planları ve kapitalistlerin düşünceleri değişti. Ocak 1968'deki *Tet* Saldırısı, savaşın çok pahalıya patladığı ve likidite edilmesi gerektiği konusunda Amerikan elitlerini ikna etti. Bu noktadan sonra birçok değişiklik gerçekleşti. En başta yüksek seviyede bir iş delegasyonu Washington'a gitti ve Johnson'u istifa etmeye zorladı. Gerçek bir güç oyunuydu ve Johnson istifa etmek zorunda kaldı.

Daha sonra "Vietnamlaştırma" dedikleri, Amerikan güçlerinin azaltıldığı, sermaye yoğun savaşa yöneldiler. Bunun bir nedeninin de Amerikan ordusunun güvenini kaybetmesi olduğunu söyleyebilirim. ABD, bir taktik hatası yapmıştı ve bir sö-

mürge savaşına kendi vatandaşlarından oluşan bir orduyla girmişti. Daha önce Fransa, savaşa yabancı lejyonlarını, profesyonel katillerini ve eski Nazileri göndermişti, sömürge savaşının yolu buydu. Özellikle sivilleri öldürdüğünüz zaman profesyonel katillere ihtiyacınız vardır. Sivil bir ordu, bu görevi yerine getiremez, buna uygun eğitim almamıştır ve çoğunlukla sivil toplumun değerlerini göz önüne alır.

Ordu güvenini kaybetmeye başlayınca, ülke çalkalanmaya başladı ve özellikle yöneticileri ilgilendiren bir demokrasi krizi ortaya çıktı. Taktikler değiştirildi ve davalar durdu. Bu kararla, ben de dahil olmak üzere direnişe katılanlardan birçoğu uzun hapis cezalarından kurtuldu. Bundan sonra da sivil itaatsizlik dönemi başladı.

Ancak bunlar ciddi sorunlar değillerdi. ABD için çok iyi şeyler de söyleyebilirsiniz. Bunlardan en iyisi, devletin nüfusun göreli egemen bölümleri üzerinde -ki ABD gibi zengin bir ülkede nüfusun büyük bölümüdür- çok sınırlı bir baskı oluşturmasıdır. Demek istediğim, devletin kendi vatandaşlarına uyguladığı şiddetin boyutları açısından dünyadaki en özgür ülke belki de ABD'dir. İşlevsel bir demokrasiye dair pek bir işaret olmasa da özgürlükler çok geniş tutulmuştur. Esasen tüm bunlar ülkenin kapitalist karakterini yansıtıyor. Kapitalist toplumda özgürlük dahil her şey birer metadır ve istediğiniz kadar çok satın alabilirsiniz. Eğer bir örgüt yöneticisi olursanız, öldürülürsünüz ya da başınıza buna benzer bir şey gelir; fakat göreli olarak egemenler içindeyseniz güçlüsünüzdür ve hükümetin gerçek şiddetinden korunursunuz. Bu çok önemli bir gerçek.

HD: Bu yüzden mi bu konuda konuşmaktan hoşlanmıyorsunuz?

NC: Evet, o kadar da önemli olduğunu düşünmüyorum; ve biliyorsunuz, eğer hapse gönderilirsek şikayet edemeyiz çünkü bunu hak etmişizdir. Demek istediğim, eğer "kanun dedikleri

şeye direneceğim" derseniz, sizin illegal dediğinize onlar "kanun" derler ve sizi mahkemeye verirler. Hükümet, elbette ki sıkı tedbirler alacaktır ve bu bir sürpriz olmaz. Devlet kanunsuz güç kullanıyor ve kendi kanunlarına riayet etmiyor olabilir, fakat bu daha başka, daha derin bir sorun.

HD: Yine de, yoksulları adaletsizliğe, baskıya karşı savunmaya devam ediyorsunuz. Sizi bu işe bağlayan güç nedir? Bunun bir bedeli var mı?

NC: Her şeyden önce, ödediğim bedeli abartmıyorum, çok önemli bir gerçek var; karşımızda ölüm timleri, psikiyatrik mahkûmlar ve işkence yok bunu kimse unutmamalı. Ödediğimiz bedel daha farklı... Marjinaleştirme, iftira atma, fazla sert olmayan hükümet baskısı; bunlar gerçek bedeller değiller. Başlıca terörist ülkede yaşıyoruz, öldürüyor, işkence ediyor, insanları açlığa mahkûm ediyoruz; fakat en azından kurbanları kendi devletinizin şiddetinden korumaya çalışan ahlâki bir sorumluluk var, sorun bundan ibaret.

5

İRANGATE: DÜŞMANLA TİCARET

Oxfam'ın kalkınmakta olan ülkelerdeki 76 yıllık çalışma deneyimlerinden çıkardığımız sonuç, Nikaragua hükümetinin (halkın yaşam koşulların geliştirmede ve kalkınma sürecine aktif katılımını desteklemede) sözlerini yerine getirmedeki ayrıcalıklı gücünü kanıtlaması olmuştur.

Diana Melrose, Nikaragua: "İyi Bir Örnek"in Tehlikesi 1985[1]

HD: Size İrangate ile ilgili birkaç soru sormak istiyorum. Bu konuyla ilgili, herkeste bir kafa karışıklığı var. En başta da şu soru akla geliyor: Reagan'ın yıllardır yaptığı işler neden birden skandal olarak değerlendirilmeye başlandı? Gücü kötüye kullanma ve buna benzer olaylar neden birer problem haline geldiler?

NC: Bunun birden fazla nedeninin olduğunu düşünüyorum. Birincisi, evet, bu konuda herkeste bir kafa karışıklığı var. İlk önce, Hasenfus uçağı, vurularak düşürüldükten sonra İranlılar, önce Beyrut'ta daha sonra da İran'da, McFarlane'nin[2] olay yerinde olduğunu açıkladılar. Her iki hikâye de çok önemliydi, susturmak mümkün olmayınca da gazetelere yansıdılar.

---

* Bu görüşme Mart 1987'de gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and İdeology, 38.

[2] ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı, 1983-85; İran-Kontra duruşmalarında suçlanan üç Ulusal Güvenlik Konsey'i memurundan biriydi.

İsrail, 1980'den beri ABD'nin de desteğiyle, İran'a karşı bir askeri hazırlık içinde ve bunu herkes biliyor. Fakat sorun üstü örtülmüş bir sorun gibi. *Fateful Triangle* adlı kitabımda bundan sık sık bahsettim, ancak o zamanlar kimse aldırış etmedi. Fakat şimdi McFarlane, Tahran'da görününce ve bir kontra uçağı içinde bir Amerikalıyla birlikte düşürülünce, durumu görmezden gelmek imkânsız hale geldi. Olaylar çorap söküğü gibi ortaya çıkınca kontrolü ortadan kaldırmanız mümkün oluyor, fakat o zaman da hiçbir şeyi susturamıyorsunuz.

İkinci soruna gelince, olay kamuoyuna yansıyınca ve uzun süredir bastırılmış gerçekler bir bir suyun yüzüne çıkmaya başlayınca, idari güç kongrenin yasama gücüne meydan okumaya başlıyor. Kongre ise sistemin gücünü temsil ediyor ve hemen savunmaya geçecektir. ICJ ilerlemeleri ya da buna benzer işleri tehdit etmekten asla çekinmiyorlar. Kontralara destek sorunu gizli kaldığı sürece hiçbir şeyden endişelenmiyorlar. Sorun ne zaman ki kamuoyunun sorunu haline gelir, işte o zaman idari güç Kongreyi hiçe sayacaktır. Kongre de buna daha fazla tolerans gösteremez ve haklarını savunmak zorunda kalır, parçalı da olsa güçlü bir gücü temsil ediyor. Bu durum aslında Tower Komisyonu Raporunun içeriğiyle de ilgili.[3] Yöntemsel sorunlara çok dar bir bakış açısıyla bakıyor; fakat Kongresel otorite, anayasal sistem vs. ile bir arada olmak zorunda ve hepsinden önce iş çevreleri sistemin canlı tutulmasını istiyor.

Üçüncüsü, belki de en önemlisi, bu sorun ideolojik sistemle de yan yana olmak zorunda. Bütün bu adamlar uluslararası terörizmi, merkezi bir güç haline soktular; ve halkı, terörizmle korkutarak kontrol eder hale geldiler. 1980'lerin ideolojik sis-

---

[3] Ulusal Güvenlik Konseyi'nin İran-Kontra olayındaki rolü üzerine yapılan araştırmadan çıkan rapor, fonların Kontralara gittiğinin ortaya çıkmasından sonra Reagan tarafından görevlendirilen ve eski senatör John Tower'ın başında olduğu komisyon tarafından hazırlanan raporda, İran-Kontra skandalının, Beyaz Saray memurlarının prosedüre uymamalarının bir sonucu olduğu dile getiriliyordu.

teminin odağındaki olgu da terörizm oldu. Mermiye ihtiyacımız var ve bu yüzden hayat standartlarını düşürmek ve kendimizi bu uluslararası terörizm belasına karşı korumak zorundayız. Teröristlerle asla diyalog kurmayız vs. Fakat daha sonra Reagan yönetimi birden, terörist bir devletle iş yapmaya başladı ve bu tüm ideolojik sistemin su yüzüne çıkmasına yol açtı. Buna asla izin verilmemelidir. Eğer dikkatlice bakacak olursanız, bu durumun hayal kırıklığı yarattığını görürsünüz. Bunu nasıl becerdik? Oysa herkesi terörizme karşı koruyacağımıza söz vermiştik. Ortada derin çelişkiler var, insanların tüm işin bir kara-kulli olduğunu anlamasına sebep oluyorsunuz; işte o zaman başınız belada demektir. O zaman tüm yapılanlar bir çeşit hata ya da başka türlü bir şey olmak zorunda. Fakat bu olayı hiçbir şekilde hasır altı etmeniz mümkün değil, ortada açık bir çelişki var, bana göre durum tamamen böyle.

Medyadaki ve diğer yayınlardaki yorumlar, tabii ki asıl sorunları göz ardı ediyor. Hepsinden önce, kimse kontraları finanse etmenin, Dünya Mahkemesinin kararlarını hiçe saymanın ve bu gibi diğer kanunsuz işlerin doğru olup olmadığı hakkında hiçbir soru sormuyor, bunlar tamamen gündem dışı tutuluyor. Üstelik, İran işinin arka yüzü de tamamen gündem dışı. 1985 sonrası İran desteğini anlamak istediğiniz zaman, aklınıza takılacak olan 1985'ten önce neler oluyordu sorusuyla karşı karşıya gelinmiş değil. 1985'ten önce ABD, İran'a, İsrail yoluyla silah sağlıyordu, dahası bunu gayet açık bir şekilde yapıyordu. Tüm bu çabalar bir askeri darbeye yol açabilmek içindi. Yaptıkları, Şili ve Allende, Endonezya ve Sukarno, Brezilya ve Goulart ya da binlerce başka örneğin bir tekrarından ibaretti.

Bir ülkeyle düşmanca ilişkiler içindeyseniz, o ülkenin ordusuyla bağlantı kurmaya çalışarak, devleti içeriden yıkmaya çalışırsınız. Bu işe yarar bir iştir. Daha önce, Pinochet ve Sukarno'da işe yaramıştı ve bu sefer de işe yarayacağını umuyorlardı. Orduyla iletişim kurmanın yolu da ülkeye silah gön-

dermek ve ordu personelini eğitmek gibi işlerdir. Eğer, Tower Komisyonunun raporuna dikkatlice bakacak olursanız, gönderdikleri silahların Pasdaran'a (devrim muhafızları) değil, profesyonel orduya ulaşmasına özellikle dikkat ettiklerini görürsünüz. Devrim muhafızlarının onların tipi olmadığını biliyorlar ve profesyonel ordunun rolünü güçlendirmek istiyorlar.

Şubat 1979'da Şah, İran'ı terk ettikten hemen sonra, NATO-nun ABD'li kumandanı General Huyser, İran'a gitti ve bir askeri darbe gerçekleştirmeye çalıştı. Carter, generali Humeyni gelmeden önce kontrolü sağlayacak generaller bulması için görevlendirmişti. Fakat bunu yapamadılar ve moralleri çok bozuldu. Artık darbe imkânsızdı, ülke patlamak üzereydi. Bunun üzerine Huysen geri döndü. Brzezinski, Kirkpatrick ve Marty Peretz gibi sağcılar, yıllardır, bir askeri darbe gerçekleştiremediğimiz için şansımızı kaybettik diye sızlanıyorlar.

Bundan hemen sonra, İsrail ve ABD açık yola saptılar ve bu darbeyi onlar için yapacak generalleri, albayları ya da her kimse onları bulmak umuduyla orduyla ilişkiler kurmaya başladılar. Peki ne oldu? 1984'te orduyla ilişki kuruldu ve yeni bir yola saptılar, şimdi yaptıkları da işte budur. Fakat göreceksiniz bunların hiçbiri tartışılmayacak bile. Bunun üzerine hayatınıza bile bahse girebilirsiniz.

HD: Gazeteler, bazen Amerikan siyasal sisteminin herhangi bir problemi olup olmadığını soruyorlar. Ortada yapısal olarak yanlış olan bir şey var mı? Bu olay ABD siyasal sistemini nasıl açıklıyor?

NC: Olayda bizim bilmediğimiz bir şey yok. İdari mekanizma uluslararası terörizme odaklanmış durumda. Olayı, "kontra gerilla", "düşük yoğunluklu savaş" ya da buna benzer tanımlamalarla açıklıyorlar. Kongre de bunu böyle kabul ediyor. Ama yine de bir yere kadar daha geniş bir fikir yelpazesini temsil ediyor ve başarısızlık ihtimalini göz önünde tutuyor. Şimdilerde Nikaragua ile ilgili tüm tartışmalar çok dar bir çerçevede yapılıyor,

en çok üzerinde durdukları şey "kontralar başarılı olacak mı?" sorusu. Kontralar Nikaragua'da bir şehri ele geçirecek olurlarsa bunu yapamayacaklar, ama varsayın ki yaptılar- kongredeki muhalefet çabucak çökecektir. Kontralar da bunu biliyorlar ve sözcüleri; "bize yardım etmeye devam et ve biz de askeri bir zafer kazanalım" demeye devam ediyor. Bu onların genel çizgisi ve bunu özellikle ABD'yi gayet iyi anladıkları için söylüyorlar. Gündemdeki tek sorun bunun işe yarayıp yaramayacağı sorunu.

Siyasal sisteme gelince, size müthiş şeyler söylemiyor. Eğer Kongrenin otoritesi kamuoyunda tartışılmaya başlanırsa, yapacakları şey olayları size yeniden açıklamaya çalışmak olacaktır. Siyasal sistem bu şekilde işliyor, aynen Watergate skandalında olduğu gibi. O zaman da asıl gürültü neydi? Demokrat Partinin merkezine zorla girdiler, fakat Demokratlar organize bir güçtür kendilerini savunacaklardır. FBI yoluyla Sosyalist İşçi Partisi'ni yıkabilirsiniz, ama Demokratları değil.

HD: İrangate skandalının ABD'nin Nikaragua politikasına etkileri, Meksika ve tüm Latin Amerika'da ciddi biçimde tartışılan bir sorun.

NC: Sanıyorum ki, bir süre için bu onlara yasaklanacaktır, çünkü ortada çok büyük sıkıntılar söz konusu. Öte yandan, uzun vadede hiçbir etkisinin olmayacağını düşünüyorum. Sandinistleri, kontralarla durduramazlarsa, başka bir yola başvuracaklarını düşünüyorlar. Bu ne olabilir? Belki bir müdahalede bulunurlar.

HD: Bunun ciddi bir ihtimal olduğunu mu düşünüyorsunuz?

NC: Hayır, aslında bir deniz kuşatmasını daha muhtemel görüyorum.

HD: Fakat bunun olacağı konusunda ciddisiniz galiba.

NC: Evet, savunma komiseri Carlucci de bunu söylüyor.

HD: Bu gibi bir olayın zamanlamasına ilişkin bir şeyler söylemek mümkün mü? Yoksa bu imkânsız mı?

NC: Durum büyük ölçüde değerlendiremediğim olaylardan oluşuyor. Mesela, askeri başarıların ya da kontraların başarısızlı-

ğının ne olacağını bilmek gibi. Fakat eğer kontralar hiçbir yeri alamazlar ve askeri yıkıma uğrarlarsa, Kongre ve diğerleri hayal kırıklığına uğrar, çünkü bu bize pahalıya patlar. O zaman başka bir tarafa yönelmek zorunda kalırlar ve açık ihtimal bir ablukadır.

HD: İrangate, Reagan'ın başkanlığı için ne anlama geliyor?

NC: Buna da cevap vermek zor. Tüm sorun halkla ilişkiler sisteminin ne kadar iyi çalıştığına bağlı. Watergate'e bakın, eğer silinmiş kasetin 18 dakikası ortaya çıkarılmasaydı, herhalde kalan bu kısmı da Nixon silerdi. Olay ortaya çıkınca, Nixon çok ileri gitti ve kimse onu korumak istemedi. Sonunda da kurban ettiler. Belki benzer bir olay da Reagan'ın başına gelebilir. Kim bilebilir ki? Bir skandal çıkarırlar ve artık işleri onunla birlikte yürütemiyoruz derler. Başkan bu sefer hiçbir karşılığı olmaksızın kurban gider, çünkü o yalnızca bir halkla ilişkiler ürünü. Sanıyorum ki o zaman daha düşük düzeydeki adamlara da güle güle denecektir. North[4], birkaç yıllığına hapse girecek, sonra her şey yeniden düzenlenecektir.

Bu sırada başkanlık şüphesiz zayıflar, diğer çıkar çevreleri kendilerini öne çıkartmakta artık çok daha isteklilerdir. Bu durum, gelecek yıllarda Reagan yanlılarının gücünü bir yere kadar zayıflatabilir. Hepsi aynı çatı altında bulundukları için de bu durumun da çok önemli olmadığını düşünüyorum.

HD: Cumhuriyetçilerin önümüzdeki iki yıl içinde tekrar seçilme şansları belirsiz mi yoksa hâlâ aynı durumdalar mı?

NC: Bu noktada durumlarının belirsiz olduğunu düşünüyorum. Tekrar söylüyorum, bu bana göre onuncu dereceden bir sorun, çünkü temelde aynı politikaları izliyorlar.

---

[4] 1981-86 yılları arasında Ulusal Güvenlik Konseyi yardımcısı, 1989 yılında İran-Kontra olayını gizlemekle suçlanmış ve ceza almıştı.

6

KÜBA: ABD İÇİN OLGUN MEYVA

(Guatemala), Honduras ve El Salvador'daki istikrar giderek artan bir tehlike oluşturmaktadır. Yaptıkları tarım reformu güçlü bir propaganda silahıdır. Üst sınıflara ve büyük yabancı yatırımcılara karşı, işçilerin ve köylülerin arkasındaki güçlü çabalarla başlatılan geniş sosyal program, kendi ülkelerine de aynı koşulların egemen olduğu Orta Amerikalı komşu halkları heyecanlandırmaktadır.

ABD Devlet Bakanlığı görevlisi, 1954[1]

(Küba), yarı küredeki diğer uluslar tarafından yakından takip edilmektedir. Ülkenin herhangi bir başarısı, bölgedeki durağan trend üzerinde güçlü bir etkide bulunacaktır.

CIA Raporu, 1964[2]

...Geniş bir ideolojik çeşitliliği barındıran akademisyenler arasında, hayat beklentilerinin seviyesi, eğitim ve sağlık konularında Küba'nın başarısının, kişi başına düşen gelire rağmen çok büyük olduğu konusunda hâkim bir konsensüs oluşmuş durumda. 113 Üçüncü Dünya ülkesi arasında geçenlerde yapılan bir araştırmada, halkın refah düzeyinin temel göstergeleri içinde

---

* Bu görüşme Ekim 1991'de gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, Year 501, 37.

[2] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and Ideology, 36.

Küba, Tayvan'ı bile geçerek birinci sırada yer aldı... Değişen ne diye sorduğunuzda, temel büyüklüklerden öte, yoksul insanların hayat standartları göze çarpıyor. 1958 yılında, kırsaldaki bir hastane, tüm ülkenin sağlık tesislerinin yüzde ikisini temsil ederken, 1982'ye gelindiğinde 117 kır hastanesi ülkedeki tüm hastanelerin yalnızca yüzde 35'ini oluşturuyor.

Tom Farer, ABD Devlet Bakanlığı, İnter-Amerikan işlerinden sorumlu eski görevlisi[3]

HD: Sovyetler Birliğinin, Küba'daki birliklerini geri çekmesi sizce ne kadar önemlidir?

NC: Birliklerin geri çekilmesi aslında fazla önemli değil, çünkü adadaki varlıkları zaten sembolik düzeydeydi. Asıl önemli olan ekonomik yardımların geri çekilmesidir.

HD: Bunun ne gibi sonuçları olacaktır?

NC: 1959-60 döneminde, Eisenhower yönetimi Küba hükümetini devirmek için kesin karar almıştı. Mart 1960'tan sonra da Kennedy yönetiminden kalma planlar var. ABD, geniş bir terörizm kampanyasından, doğrudan müdahaleye kadar bir dizi planı uygulamaya koydu. Müdahale başarısızlıkla sonuçlanınca, terörizm kampanyası yoğunlaştırıldı. Bu kampanya ülke ekonomisini boğma, her kim olursa olsun, Küba'yı izole edilmişliğinden kurtaracak kişilere uygulanacak kültürel karantina ve yıldırma politikalarını da içeriyordu. Açık ki hiçbir ülke bu tip saldırılara karşı koyamazdı.

Bu durum, ABD ile sahip olduğu tarihsel ilişkiler nedeniyle Küba için bir kat daha zordu. Küba, ABD'nin sömürgeleştirdiği ve tamamen ona bağımlı bir ülkeydi; ve gerçek bağımsız bir ülke bile, bu tip saldırılara direnecek güçten yoksundu. Küba da, ancak Doğu Avrupa ile olan ilişkileriyle ayakta kalabilirdi. Bu ilişki ise çok pahalı ve etkili olmaktan uzaktı; fakat en azın-

---

[3] Peck'ten (ed) alıntı, The Chomsky Reader, 360-61.

dan Küba'nın hayatta kalabilmesini sağlıyordu. Sovyetler Birliği'nin çöküş ve yok oluş sürecine girmesiyle birlikte, ABD'nin en önemli amaçlarından biri Küba'yı, Sovyetler Birliği ve eski müttefiklerinin desteğinden mahrum bırakmak ve kendi ellerine düşürmekti. 1980'ler boyunca Küba ile ilişkiler, Gorbaçov'un yeni düşüncelerinin de test alanı oldu. Diğer bir ifadeyle, Gorbaçov'un gerçekten ciddi olup olmadığı, Soğuk Savaşın devam edip etmeyeceği sorularına verilecek cevaplar, Küba'ya yapılan yardımlarda gizliydi.

ABD'nin yok etmek istediği birine yardım etmek açıkça kanunsuzluk olarak görülüyor. Nedeni ise basit; tanıma göre ABD'nin tüm yaptıkları doğru, ABD'nin yaptıklarına karışmak ise yanlıştır. Bu herkesin kabul ettiği bir düşünce. Gorbaçov'un yeni düşüncesinin ve ciddiliğinin kanıtı Küba'nın yıkımına izin verip vermeyeceğindeydi.

Eski temaların hâlâ süregeldiğini görmek gerçekten şaşırtıcı. Her zaman Doğu-Batı karşıtlığının yanlış yorumlandığını düşünmüştüm, karşıtlığın kökeni Kuzey-Güney farklılığında yatmaktadır. Fakat, ABD'nin daha ilk günlerinde vücut bulan temaların nasıl hiç değişmeden devam ettiğini görmek gerçekten ilginç bir durum. Thomas Jefferson ve John Quincy Adams, bu iki "founding fathers" ("kurucu babalar") Küba'yı yeni doğmakta olan ABD imparatorluğuna katmanın gereklerinden bahsetmişlerdi. Jefferson, adanın, basitçe ülkeye dahil edilmesini istiyordu. Fakat o günlerde bunu yapamadılar. Önlerine İngiltere engeli çıktı, İngiliz donanması, ülkeyi ilhak edip anavatana katma düşüncesini ABD'liler için imkânsız hale soktu.

O zamanlar herkes tarafından kabul gören ve J.Q. Adams'ın "siyasal yerçekimi kanunları" adını taktığı teoriye göre Küba bir "olgun meyve" gibi elimize düşecekti. Meyvenin olgunlaşmasını ve ellerimize düşmesini beklemeliydik. Bu durum ABD'nin neden Küba'nın, kendisini İspanya'dan kurtarmasına kesinlikle karşı olduğunu açığa çıkarıyor. ABD, Küba'nın bağımsızlığını

engellemek için Meksika, Kolombiya ve diğerlerine çok güçlü baskılar uyguladı. Bolivar[4] tüm bunlardan haberdardı ve çok üzülüyordu. Fakat ABD'nin bakış açısına göre de kendi pozisyonu gayet mantıklıydı. Eğer, Küba bağımsızlığa kavuşursa, olgun bir meyve gibi ellerine düşmeyecekti. Adada kölelerin özgürlüğünü ve Afro-Kübalıların eşitliğini savunan özgürlükçü hareketlerden ve demokrasi eğilimlerinden de çok endişe ediyorlardı. Bu nedenle, 1800'lerin başından itibaren Küba'nın bağımsızlığına karşı çıktılar; ve bu karşı koyuşu, yüzyılın sonunda, ülkeyi İspanya'dan kurtarma bahanesiyle işgal ettikten sonra, bir sömürge yapmalarına kadar sürdürdüler. Fidel Castro yönetiminin 1959'da iktidara gelmesine kadar ada bir ABD sömürgesi olmaya devam etti.

Devrimden sonra şüphesiz ABD'nin düşmanlıkları başladı. Daha 1959'un sonunda CIA yıkıcı faaliyetlerine başlamıştı bile. Mart 1960'ta Eisenhower yönetimi biraz önce bahsettiğim gizli belgeleri hazırladı. Amaçlarının, Castro rejimini "Küba halkının ihtiyaçlarına daha iyi karşılık verecek ve ABD tarafından daha kabul edilebilir" bir rejimle değiştirmek olduğunu söylediler; ve bu iş "ABD müdahalesi görünümünden kaçınılacak bir şekilde" yapılmak zorundaydı. Aynı zamanda da Mart 1960'taki politikanın bir ana temasıydı. Daha sonra bunu Kennedy ve ondan sonrakiler de devam ettirdiler; olgun meyvenin ellerimize düşeceğinden emin olmak zorundaydık.

"Küba halkının gerçek ihtiyaçları" kısmını es geçebiliriz, herhangi bir yoruma gerekmiyor fakat diğerleri, "ABD tarafından daha kabul edilebilir" ve "ABD müdahalesi görünümünden kaçınmak" sözleri göz önüne alındığında ortada bir sorun olduğu görünüyor; Latin Amerika ülkelerinin yöneticilerinin, ABD'nin vahşice müdahalesini açık açık onaylamaları çok zor.

---

[4] Simon Bolivar, Güney Amerika'nın İspanya'ya karşı bağımsızlığını kazanmasındaki öncü rolü nedeniyle "the Liberator" ismiyle tanınıyordu.

Bu nedenle bir konsensüs oluşturuldu; ABD, müdahale yokmuş gibi yapacak ve Latin Amerika hükümetleri de buna inanıyormuş gibi yapacaklar. İşte yarıküredeki işleyiş. Ambargo politikası, kültürel karantina, olası sabotajlar ve Küba'nın gerilemesi için dış destek, ABD tüm bu politikaları tanımamak konusunda Latin Amerika rejimlerinin, kendisi; kıtanın patronu tarafından korkutulacağını hesap ediyor. Avrupa ve Japonya bunu yapabilir, fakat o zaman bu sorun ABD ile karşı karşıya gelmeye değecek kadar önemli olamaz.

HD: Bu koşullarda ABD'nin, Irak'ta olduğu gibi bir askeri operasyon başlatması mümkün görünüyor mu?

NC: Bana göre, bu büyük ölçüde, ABD'nin iç siyasi durumuna ve Küba'nın tavrına bağlı olacaktır. Elitlerin gerçek gizli planlarına ulaşmak gibi bir şansımız yok, fakat onlar bunun yapılabileceğinden kuşku duyabilirler. Açıkça, boğma politikalarıyla Küba'daki durumun ciddi biçimde bozulacağını umuyorlar ve durum kötüleştikçe de protestolar artacaktır, bu da boğma politikasının büyüyen etkileri sonucu baskıyı şiddetlendirecektir. Daha fazla baskı, daha fazla muhalefet, ve belki de zamanla şiddet bir döngüsüne girilecek. Kübalı sürgünler gelecekler ve daha çok problem yaratacaklar, bir dereceden sonra da ABD işgale girişebilir.

ABD, silahlı direniş olacağını hesaba kattığı için Küba'yı işgal etmek istemeyecektir. Kendini savunan insanlara saldıramaz, bu açık. Ülkeyi "özgürleştirme" fikrinin ABD'nin çıkarlarına hiçbir maliyeti yoktur. İçerideki durum çok kötüleşene kadar bekleyerek, fazla bir karşı koyuş olmadan ABD birliklerini ülkeye sokmayı ya da belki de Küba yönetiminin halkın onayıyla mevcut durumu daha fazla sürdürememesini umuyorlar.

HD: Panama'da olduğu gibi.

NC: Evet, Panama iyi bir örnek. İnsanlara, sizi bir özgürlük olarak kabul edecek hale kadar işkence edersiniz. Herkes bunu

anlamak zorunda... Çünkü durum çok korkunçtur ve hayatta kalmanın tek yolu Kuzey'in devinin egemenliğidir. ABD'nin Küba'yı işgal edip etmemesine karar verecek birçok faktör olacaktır. Örneğin, ABD'nin iç sorunları gibi. Bush yönetimi, gelecek seçimlerden önce, bir dış politika hamlesine ihtiyaç duyabilir. Hükümetin en önemli düşmanlarından biri de kendi halkıdır. Bu yüzden halkı sıkı bir şekilde kontrol etmek gerekir. Halkın kendilerini çevreleyen sosyal felaketler görmelerine izin vermemek gerekir. Bunu yapmanın klasik yolu da ucuz zaferler uğruna şovenist histeri yaratmaktır. Ancak dikkat çekiyorum ucuz olması çok önemli.

Bunun korkunç bir uyarlaması Irak'ta yaşandı. Askeri operasyonlar hiçbir muharebeye fırsat vermeyecek şekilde düzenlendi. Kansas'taki Fort Riley Birinci Mekanize Tümeni karargâhında bir Newsday muhabiri, daha geçenlerde şunu keşfetti; ABD birlikleri Kuveyt'e girdiklerinde, bir tabur buldozer sürücüsü mühendis tarafından yönlendirildiler. Bu buldozerler, belki binlerce Iraklı askerin siperlerde canlı canlı yakılmasında kullanıldılar. Buldozerler siperlere sürüldü ve askerleri yaktılar. Bu korkunç bir savaş suçudur, fakat kimse ilgilenmiyor. Ama yine de ABD'nin askeri planları hakkında bir şeyleri açıklamaya yetiyor. Eğer kendisini savunacak birisine saldırırsanız, muharebeye buldozer göndermezsiniz. Bu ABD'nin her şeyi nasıl hiçbir zaman bir savaş olmayacakmış gibi hazırladığını açıklıyor. Savaş ve muharebe yoktu; katliam ve kıyım vardı.

Tüm bunlar bir savaş yönetmenin, kahraman olmanın ve şoven histeri yaratmanın çeşitli yollarıdır. Hitler bunu biliyordu, şimdi ise tüm dünya biliyor; işin sırrı ucuz zaferlerdir.

7

KÜBA'NIN GELECEĞİ VE ABD

(Küba) birliğimizin siyasi ve ticari ihtiyaçlarının üstün önceme sahip bir parçasıdır.

John Quincy Adams, ABD Devlet Bakanı[1]

Demokratik işleyiş her zaman kusursuz sonuçlar üretmez.

Robert Torricelli, Dışişleri Bakanlığı Batı Yarımküre İşleri Komitesi Başkanı, Haiti'nin demokratik yollarla seçilmiş başkanı Aristide'in ABD tarafından devrilmesi üzerine yorumu[2]

Haiti ordusu ve bakanlık arasında üstü kapalı bir işbirliği vardır. Son sözü Amerikalılar söyleyecektir, ve onlar Aristide'in dönüşünü istemiyorlar.

New York, Haiti konsolosu[3]

(Nikaragua'ya karşı düzenlenen operasyonlar için ABD tarafından beslenmiş) Bu 2000 sıkı adam Nikaragua hükümeti üzerinde baskı kurabilir, ekonomik kaynaklarını askeriye için kullanmasını sağlayabilir ve böylece ekonomik sorunlarını çözmelerine engel olabilirler. Bu bir artı puandır... Sandinist rejimine

---

* Bu görüşme Ocak 1992'de gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı,Year 501, 143.

[2] A.g.e., 215.

[3] A.g.e., 217.

baskı yapabilecek bir gücün, dikkatleri ülkede demokrasinin olmayışına çekebilmesi ve Sandinistlerin ekonomik sorunlarını çözmelerine engel olabilmesi bir artı puandır.

ABD Savunma Bakanlığı görevlisi, 1988[4]

HD: Terörist Betancourt'un idamı Küba'nın pozisyonunu güçlendirdi mi, yoksa tam tersine zora mı soktu?

NC: Ban göre zora soktu. Olay tam da Küba'nın zayıflığının bir göstergesi oldu. ABD baskıyı artırıyor ve ava hazırlanıyor. Eğer herhangi bir ispat gerekiyorsa söylemek isterim; ABD'nin, Soğuk Savaş yüzünden Küba'ya karşı olduğu yalanı söyleniyordu. Küba'ya kin duyan resmi doktrin 30 yıl boyunca adayı, "Günah İmparatorluğu"nun ahtapot kollarından biri olarak tanımladı. Kendimizi Ruslara karşı korumak zorundaydık, fakat artık bunu iddia edemezler. İşte tüm bu iddiaların terk edilmesiyle ABD, Küba'ya baskıyı yoğunlaştırdı. Akıllı biri Soğuk Savaş döneminin, bu sorunun yanında hiç kaldığını anlayabilirdi; devam eden bu kinin nedeni, ABD'nin asla tahammül edemeyeceği şey olan Küba'nın bağımsızlığıydı. Buna Bolivar günlerinde de karşı çıkmıştı, aynı nedenlerle bugün de karşı çıkıyor.

Ancak, Washington, Küba'yı parçalamak ve eski günlere geri dönmek ihtimalini ne kadar yüksek görüyorsa, ki o zaman ABD şirketleri, mafya vs. adayı kolayca sömürebileceklerdir, ekonomik alanı da o kadar çok daraltıyor ve terörist aktiviteleri o kadar çok artırıyor. Son terörist olaylardan sonra bu en azından bana öyle geliyor.

Küba da, üzerindeki baskı arttıkça, tam da ABD'nin istediği gibi davranmaya başlıyor. Bu reaksiyon bir bakıma anlaşılabilir, ama yine de bir hatadır.

HD: Eğer bu reaksiyon bir hataysa, ne yapmaları gerekiyor?

---

[4] Noam Chomsky'den alıntı, Deterring Democracy, Verso, 1991, 296.

NC: Bu adamları hapse atmaları gerekirdi diye düşünüyorum. Bu çok daha uygun olurdu; çünkü bu adamlar, bir terörist saldırı sebebiyle gözaltına alınmışlardı ve Küba bu fırsatı, ABD terörizmini teşhir etmek için kullanabilirdi. Fakat bunu yapmak yerine, teröristlerden birini idam ettiler ve ABD'ye rolleri değiş tokuş etme ve Küba'yı insanlık dışı davranışlarından dolayı tüm dünyaya ihbar etme şansını verdiler.

HD: 1961'de, Domuzlar Körfezinde ele geçirilen binden fazla terörist paralı askerin ne yapılacağıyla ilgili tartışmalar vardı. Açık ki bu insanları idam edemezlerdi ve eğer uzun yıllar hapis tutulurlarsa, ABD bunların özgür bırakılmasıyla ilgili olarak güçlü propaganda kampanyaları başlatabilirdi.

Bu nedenle, ABD'yi ancak fidyeyle serbest bırakılmaları için zorlamaya karar verdiler. Betancourt olayı ise çok farklı, Küba idam yolunu seçti. Bu bir hata mıydı?

NC: Evet bir hataydı ve hata olarak kalacaktır. İnsanları idam etmek her şeyden önce ABD'nin eline güçlü bir propaganda silahı verdiği için hatalıdır. Ayrıca sebebi ne olursa olsun idam haklı bir ceza değildir. Tüm düşünceler bir yana, insanları öldürmemelisiniz. Uluslararası Af Örgütü'nün ölüm cezası karşıtı kampanyaları için yaptığım gibi Küba'ya da bir telgraf çektim. Bunu ABD dahil her ülke için yaparım. ABD idam cezasına sürekli başvuruyor ve neredeyse tamamen Afro-Amerikalılar idam ediliyor. Bu yüzden ABD'nin kendinin de yaptığı işler için kimseyi kınamaya hakkı yok. Fakat, ölüm cezası uygulaması doğuştan kötüdür ve hem siyasi hem de taktik olarak da yanlıştır. İşte bu, tam da Bush yönetiminin istediği şeydir. Küba'nın daha fazla köşeye sıkışması: Ekonomik abluka, kültürel karantina ve terörizmin yeniden hortlaması, Küba'ya baskıları geniş ölçüde büyütecektir. Aynen Nikaragua'da olduğu gibi. Ülkenin daha fazla köşeye sıkışmasını istersiniz, çünkü bu size baskıyı devam ettirme şansını verir. Klasik bir taktiktir bu.

HD: Küba hükümeti sizin dediğiniz bu tuzağa nasıl düşebilir?

NC: Bana sorarsanız, tuzağa düşebileceklerini hissediyorlar ve bir bakıma da öyleler. Dürüst olursak, yapabilecekleri de fazla bir şey yok. Eğer demokratikleşme yolunu takip ederlerse ve Avrupa ve Latin Amerika ile yakın ilişkiler kurarlarsa ABD baskısından kurtulabilme şansları var. Fakat bu ihtimalin çok zayıf olduğunu düşünüyorum, çünkü ABD çok güçlü ve kimse onun planlarına zarar veremez.

HD: Bakanlık, Miami'den yapılan terörist yolculuklara daha fazla izin vermeyeceklerini söylüyor. Bunu ciddiye alabilir miyiz?

NC: Bunu 30 yıl öncesinde ne kadar ciddiye alırsanız şimdi de o kadar ciddiye alın. Eğer, Miami'deki terörist faaliyetleri durdurmak isterlerse bunu kolayca yapabilirler. Fakat, geçmişte bunlarla asla ilgilenmediler ve şimdi de ilgilenmiyorlar. Bu beni, en azından terörist aktiviteleri destekledikleri ve organize ettikleri sürece şaşırtmıyor. Bunu bir otuz yıl daha böyle bulacağız.

HD: ABD'nin, Küba'ya karşı sert saldırı politikasıyla Haiti ye karşı yumuşak politikası arasındaki zıtlığın önemi sizce nedir?

NC: Gerçekte bir zıtlık yok, her ikisi de aslında aynı politika. Haiti sorununda ABD, darbe liderlerinin ABD bankalarında korunan servetlerini dondurmak gibi en basit yola bile başvurmadı. Bir ambargoya bile gerek görmedi. Yaptığı tek şey yardımları dondurmak oldu. Bu bile Haiti'ye vurulan ağır bir darbeydi ve ülkeyi derinden yaraladı. Fakat ABD, Küba'yı da aynı nedenlerle parçalamak istiyorsa bu yola başvurmayacak. Haiti'li elitler iktidarda görmek isteyeceğimiz türden insanlar. Aynı şekilde onları Küba'da da iktidarda görmek isteriz. Bu nedenle Küba ve Haiti'ye yönelik politikalar tamamen birbirleriyle uyumludur.

HD: Aristide'i desteklememelerinin nedeni de bu mu?

NC: Castro'yu devirmekle ilgili ilk belgeler, Mart 1960 tarihini taşıyor ve bu açıdan çok açıklayıcılar. Eisenhower yönetimi boyunca, Ulusal Güvenlik Konseyi, Küba rejimini devirmeyi gerekli kılan ve bunu ABD'yi hiçbir şekilde etkilemeyecek bir

yolla yapılmasını şart koşan bir çözüme onay verdi. En önemlisi buydu; çünkü ABD, Latin Amerika devletlerine karşı olan güvenilirliğini korumak zorundaydı. Bölgedeki ABD müttefikleri bunun açıkça farkındaydılar; fakat ne olduğunu bilmiyor gibi görünmek onlar içinde çok önemliydi. Çünkü eğer ne olup bittiğini bilirlerse, bunu kendi halklarına açıklamak zorundaydılar. İşte bu yüzden ABD terörizmini, ancak müttefiklerinin ne olup bittiğini bilmiyormuş gibi görünmeleriyle sürdürüyor. Bahsettiğiniz bakanlık açıklamasının nedeninin bu olduğunu sanıyorum. Anlamı şu: Evet biz bugüne kadar yaptığımız gibi yapmaya devam edeceğiz, bölge iktidarları da farkında değillermiş gibi yapmaya devam edecek.

HD: ABD'nin askeri harekâta geçtiğini görebiliyor musunuz?

NC: Bu içerideki politik duruma da bağlı. Bush hükümeti, seçimlerden önce bir çeşit ekonomik canlılık inşa etmeye çalışıyor. Bu geçici bir canlılık olacak ve böylece Bush durumun düzeldiğini söyleyecek. 10 yıllık Reagan-Bush yanlış yönetimi sonucu ekonomi kötü bir durumda. Tekrar canlandırıp canlandıramayacaklarını kimse bilmiyor. Fakat eğer canlandıramazlarsa, dış politikada müsrif birtakım şeyler öne sürmek zorunda kalacaklar. Dış politika maceraları halkı korkutur ve hareketlendirir. Savaş süresince halk, liderin ve bayrağın arkasına dizilir ve bu düzenli olarak iki ya da üç yıl sürer. Bu durum, basitçe halkın çoğunluğunun kötülüğüne olan ekonomi politikalarının beraberinde gelir. Bu ikisi, Siyam ikizleri gibi hep bir aradadır.

Eğer ekonomiyi sabitlemeyi başaramazlarsa, bazı dış politika başarıları elde etmeye çalışacaklardır, bunda da en güçlü aday Küba olacaktır. Şimdiden başmakaleler yazmaya başlayabilirsiniz; "Küba'yı özgürleştirdik", "Ütopya burada", "demokrasi artık tüm yarıkürede" vs. İç faktörler süreci hızlandırabilir, fakat asıl akılcı plan Küba'nın çökmesini beklemek olacaktır. İlişkileri engeller, kültürel karantinayı sürdürür, kimsenin izolasyonu kıramayacağından emin olur ve ambargoyu korursanız, sonuç

Küba'nın zora düşmesi; muhalefet, protestolar ve isyandır. Bunlar da daha fazla baskıya neden olur, sokaklarda insanlar vurulmaya başlanır. Daha fazla direnişe neden olunca da sivil toplumun kendi kendini yok etmeye başladığı bir noktaya gelirsiniz. Artık o zaman, adaya savaş gemilerini gönderebilirsiniz. İnsanlar gemileri sevinçle karşılar, çünkü ülkede her şey kötüye gitmiştir. İşte bu izlenecek "doğru" yoldur.

HD: Burada, Küba'ya petrol göndermek için para toplayan büyük dayanışma hareketleri var. Yaptıkları iş sizce doğru mu?

NC: Evet doğru. Hükümetler yapılması gerekenleri yapmazlarsa, sivil toplumun görevi ABD siyasetine karşı çıkmak olmalıdır. Nikaragua'da olanlara benziyor. Hükümetlerin ABD saldırılarına karşı koymalarını sağlayamazsanız, bunu başaramazsınız. Fakat insanları bunu yapmalarına motive ederseniz, önemsiz sonuçların çok ötesindeki yerlere ulaşırsınız. Bu gibi işler, Avrupa gibi daha uygun; daha zengin yerlerde yapılmak zorunda. Bunu ABD'de yapmak ise çok daha önemli, fakat ne yazık ki olamıyor.

HD: New York'ta düzenlenen Küba ile dayanışma kongresi güçlü bir başlangıç mı?

NC: Beklendiği gibi, basın Kongreyi bir skandal olarak değerlendirdi ve anti-Küba protestocuları kahramanlar gibi gösterildi. 1960'ların Vietnam protestolarına çok benziyor. O zamanlar da protestocular yıkıcıydı, karşı göstericiler ise özgürlüğü savunan kahramanlardı.

Küba'yı devirmek için yanıp tutuşan bir Kübalı sürgün toplumuna sahibiz. İşadamlarının bunlardan, özellikle de kanunsuz işler için, büyük çıkarları var. Hatırlayın, (devrimden önce) Küba, mafyanın en önemli merkezlerinden biriydi, 1820'lerden beri ABD dış politikasının en önemli temalarından biri oldu; ve biliyorsunuz, 30 yıldır da bir anti-Küba propagandası yürütüyoruz. Yani hep önemliydi.

8

ÜÇÜNCÜ DÜNYA'NIN GELECEĞİ

Orta Amerika, bugün, 500 yıl öncesinin keşifler ve sömürgeler çağından çok daha yağmacı olan küreselleşme olgusuyla karşı karşıyadır... Ekonomi politikalarını yönlendiren ve kaynak tahsisini düzenleyen baskın güç (piyasa değil) güçlü bir ulus-ötesi devlettir. IMF, Dünya Bankası, Amerikan Kalkınma Bankası, ABD Uluslararası Kalkınma Örgütü, Avrupa Birliği, BM Kalkınma Programı ve benzerleri ulus-ötesi bir karakteri olan ve ülkeler üzerinde piyasadan çok daha fazla ekonomik nüfuza sahip, tek bir devlete ait ya da devletler arası kuruluşlardır.

San Salvador'da düzenlenen Cizvit Konferansı Raporu, Ocak 1994[1]

Amerika o kadar iyi değil, şirketleri çok daha iyi iş yapıyor.

New York Times ekonomi makalesi: "92 Paradoksu: Zayıf Ekonomi, Güçlü Karlar"[2]

HD: İnsanlığın çoğunluğu için kabul edilebilir hayat standartları oluşturmak çağdaş kapitalizm için mümkün müdür?

NC: Amacının bu olduğunu düşünmüyorum. Bugünkü planlar ve amaçlar gösteriyor ki dünya nüfusunun ileride belki

---

* Bu görüşme Aralık 1993'te gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, World Orders and New, Columbia University Press, 1994, 179.

[2] a.g.c. 181.

de büyük çoğunluğa dönüşebilecek önemli bir bölümü marjinalleştirilecek. Zaten bu paradigmanın işe yaradığı yerlerde tanımlanmış olan Üçüncü Dünya modeli, artık refah toplumlarına da yayılıyor. Bu durum, üretimin uluslararasılaşmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor.

Aslında, sermaye basını da bu konuda oldukça samimi. Soğuk savaşın bitimiyle ilgili yazdıklarına bakın, bunu gayet iyi anlamışlar, ideolojik oyunlar oynamıyorlar. Sonuçta, bunun Doğu Avrupa'nın üçüncü dünyalaşması demek olduğunu biliyorlar ve bu durumun uluslararası şirketler için büyük fırsatlar doğurduğunu vurguluyorlar. Mesela Londra Financial Times, en iyi uluslararası iş dergilerinden biri ve doğası gereği liberal olan bu dergi yakınlarda "Komünizmin Yıkıntılarında Yeşillenen Filizler" başlıklı bir makale yayınladı. Makale, piyasa reformları sonucu oluşan yüksek işsizliğin Batılı iş çevrelerine, eğitilmiş, ucuz ve kolay sömürülebilir bir işgücü sunduğunu, bunun da tatil olanakları, yüksek ücret ve diğer avantajlar talep eden Batılı işçilerin, bu taleplerini karşılıksız bırakacak sonuçlara yol açtığını anlatıyordu. Sermaye basınının standart çizgisi işte bu. İşçilere; "eğer yüksek ücret isterseniz, o zaman biz de Tayvan'a ya da Meksika'ya gideriz" deniyor. Tüm bunlar üretimin uluslararasılaştırılmasının bir parçası, otomatik bir sonucu.

Belki de işlerini diğer kıtalara taşımayacaklar -bazı insanların NAFTA hakkında söylediklerine inanmıyorum. Bu anlaşmanın meslekler üzerinde ciddi etkileri olacağını düşünmüyorum; fakat sermayeye, ABD işçilerine karşı kullanacağı bir silah veriyor. En önemlisi; işçilere verilen mesaj şu: "artık size ihtiyacımız yok, siz bize ulusal ekonomi zamanında lazımdınız". 1920'ler boyunca, örneğin Henry Ford işçilerine makul ücretler vermek zorundaydı, aksi takdirde onun arabalarını alamazlardı. Ancak çok daha uluslararasılaşmış bir ekonomide buna gerek kalmıyor. Artık "şımartılmış" Batılı işçilere daha fazla ihtiyacınız yok, ayrıca onlara bir tüketici; sizin mallarınızı tüketecek kişiler olarak

da bakmanıza gerek yok. Üretim, baskının yüksek, ücretlerin düşük olduğu yerlerde yapılabilir ve dünyanın zengin kesimlerine yönlendirilebilir. Modern dünyanın bir parçası olan kesimler New York'ta, Paris'te ya da Londra'da; Meksiko City ya da Sao Paulo'da olduğundan çok daha fazla. Uluslararası düzeyde, zenginler önemli bir pazar oluşturuyor ve belki de dünyanın geri kalanına hiç ihtiyaç duyulmayacak.

HD: Eğer çağdaş kapitalizm, insanlığın çoğunluğu için uygun bir tercih değilse, reformlar yoluyla tercih edilebilir bir hale getirilebilir mi?

NC: Her şeyde reform yapılabilir ve reformlar tabii ki bazı şeyleri değiştirebilir. Fakat gelecekte, kapitalizmi kaldıracak bir şeyler de olabilir. Ancak tüm bunların kapitalizmle asla bir alâkası olamaz. Bunun adını koyabilecek her şeyden çok uzağız. Piyasa fikrini alın, buna uzaktan bile benzeyen başka bir şey yok, ya da uluslararası ticaret, yaklaşık yüzde 40'ının ticaretle bir alâkası yok, aynı şirket içindeki değiş tokuşlardan ibaret bir şey. Ford mallarını bir şubesinden diğerine gönderiyor, bunun neresi ticaret ki? Serbest Ticaret Antlaşması buna iyi bir örnek. Bundan kimin memnun olduğuna bakmanız yeterli; büyük şirketler bundan memnun, çünkü bu onlar için bir çeşit korumacılık demek. Ulusal radyoda söylediklerine bakın, NAFTA'nın neden bu kadar fantastik olduğunu samimiyetle açıklıyorlar. Antlaşma, Asya ve Avrupa endüstrileri karşısındaki konumumuzu güçlendiren 200 sayfalık bir kurallar bütününden oluşuyor. Eğer bu endüstriler misillemeye girişirlerse -ki er geç bunu yapmaları bekleniyor- bu bizim korumacılığımıza karşı olacaktır. Gerçekte NAFTA, Avrupa Birliği'nin korumacılığına karşı bir misilleme idi. Eğer onlar misilleme yaparlarsa bu bizi çok rahatsız edecektir; çünkü biz zaten onların sisteminin içindeyiz. Öte yandan işçiler de bundan büyük ölçüde etkileneceklerdir.

NAFTA'nın ve uluslararası serbest piyasanın sonuçlarıyla ilgili bir dolu modeller üretildi. Fakat, tüm bunların neredeyse

hiç bir anlamı olmamasının nedenleri içinde en önemlisi, bu modellerin, tüm bu bahsettiklerimizin hiçbirini hesaba katmamış olmalarıdır. Yine de NAFTA'daki gibi korumacı öneriler, kapitalist piyasanın idaresini büyük ölçüde elinde tutan ve merkezden idare edilen kuruluşlar için tamamen mantıklı şeyler. Dünya piyasa sistemi, kapitalist sistemle çok az ortak değere sahip. Bazı insanlar bu piyasaya "şirket merkantilizmi" adını veriyorlar. Bu daha doğru bir tanımlama. Hepimiz biliyoruz ki bir şirket kendi içinde, piyasa ilkelerine göre davranmaz. Örneğin, General Motors'da bir piyasa sistemi yoktur. Organizasyon merkezidir ve stratejik planlama söz konusudur. Bu tip örgütlenmeler uluslararası ekonominin önemli bir bölümünü, muhtemelen yarısını oluşturuyor.

Bu ve benzeri konular geleneksel ekonomi teorisinin bir parçasıdır; fakat aynı zamanda da, Dünya Bankası ekonomistlerinin hesaplamalarının çok ötesinde yer alırlar. Klasik teoride, içinde küçük dükkânların yer aldığı küçük bir serbest piyasa modeli söz konusuydu. Bu küçük işletmeler, içlerinde serbest piyasa şartlarına göre çalışmıyorlardı, ancak tek başlarına sistemin çok küçük parçalarıydılar; serbest piyasa denizindeki küçük adalardı. Fakat şimdi bu adalar deniz kadar büyüdüler; ve artık deniz, eskisi gibi bir serbest piyasa şeklinde işleyemez.

Eğer David Ricardo ve Adam Smith'in serbest piyasanın ilkeleri üzerine yazdıklarını okursanız, işgücünün serbest dolaşımına çok büyük bir önem arz ettiklerini görürsünüz. İşgücünün serbest hareket edemediği koşullarda serbest piyasadan da bahsedemeyiz. Ricardo, ayrıca sermayenin hareketsizliğini de önceden varsaymıştı. Mukayeseli üstünlükler modeli, sermayenin hareketsizliği ve işgücünün hareketliliği üzerine kuruludur. Bu nedenle, mevcut serbest piyasa modellerinden bahsederken, biz, realiteyle uyuşmayan modellerden değil, realite ile hiç alâkası olmayan modellerden bahsediyoruz.

Ancak bu demek değildir ki bu modeller uygulanamaz. Bunlar yoksullara, yani Üçüncü Dünya'nın sırtına yüklenebilir. Üçüncü Dünya ekonomileri yapısal uyum dedikleri serbest piyasa sisteminin değiştirilmiş bir biçimini uygulamaya zorlanırlar ve tabii sonunda çökerler.

Tarihte, serbest piyasa kurallarını takip etmiş, tek bir gelişmiş toplum örneği yok. Tarihsel kayıtlar birbirleriyle tamamen tutarlı. İngiltere'den ABD'ye, Japonya'ya ve Güney Kore'ye, tüm gelişmiş toplumlar, ve İngiltere himayesindeki İrlanda ve Hindistan ya da Sahra-altı Afrika ve Güney Afrika gibi kendilerini izlemeye zorlanan ülkelerin hepsi bu ilkeleri istisnasız çiğnediler. Yapmanız gereken tek şey şimdiki durumlarına bir göz atmaktır. *Stratejik* planlamacılar, bunun her zaman doğru olduğunu biliyorlardı ve ekonomistler bunun bir parçası olmaya ikna oldular. Eğer sisteme dahil olmazlarsa maaş alamazlardı. G-7 grubuna üye tek Güney ülkesi Japonya'dır, bunun da nedeni hiçbir zaman sömürgeleştirilmemiş olmasıdır; ve sömürgelerinin bazıları da kendilerini uluslararası piyasa sisteminden korumuşlar, hiçbir zaman onun kurallarını kabul etmemişler, merkezi planlama gerçekleştirmişlerdir. Bunlar sermaye ve işgücünü kontrol eden güçlü devletlere sahip toplumlardır. Kalkınmayı gerçekleştirebilmiş olmalarının nedeni de işte budur.

Sistemin çalışması oldukça şaşırtıcı. Geçenlerde, New York Times'da uzun bir ön sayfa makalesi vardı ve başlığı da "Serbest Ticarete Giriş"ti. Yoksul ve eğitilmemiş kitlelere serbest ticaretin neden önemli olduğunu öğretmeye çalışan bir makaleydi. 300 ekonomistten gelen bir mektubun bir kısmının, büyük harflerle tırnak içine alındığı bölümde; "hepimiz serbest ticaret taraftarıyız, çünkü bu tamamen kanıtlanmıştır ve doğal olarak da tamamen matematikseldir; yani sizlerden bunu anlamanızı beklemek çok zor" deniyordu. Ve uluslararası serbest ticaretin kaynak kullanımında neden maksimum verimlilik sağladığı üzerine Paul Samuelson'u kaynak gösteriyorlardı. Gerçekte ise yaptıkları şey doğruluğunu ispatlamaktı.

Fakat kimse sonuçları su yüzüne çıkarmaya zahmet etmiyor. Varsayın ki iddiaları doğru ve 150 yıl önce de doğruydu, çünkü bu evrensel bir hakikat. ABD 1830'larda İngiliz tekstil mallarının ithaline yüksek gümrükler uygulamaya başladı ve bu yolla Boston'da kendi tekstil endüstrisini kurmayı başardı. Bu ekonomik kaynakların verimli kullanımını engelleyen bir davranıştı, fakat ABD imalat sanayinin temelini oluşturdu. İktisat tarihçileri, o zamanlar bu yüksek koruma gümrükleri olmadan Yeni İngiltere imalat sanayinin yüzde 50'sinin derhal iflas edeceğini hesapladılar.

Bir de 19. yüzyıl sonu çelik endüstrisine bakalım. Şu an ABD'nin bir çelik endüstrisine sahip olmasının nedeni o zamanlar Britanya çeliğinin dışlanmış olmasıdır; ve bu, Andrew Carnegie'nin milyarlarca dolarlık bir şirket kurabilmesini sağlamıştır. 20. yüzyıla gelince; neden şimdi bilgisayarlarımız ve elektroniklerimiz var? Çünkü bunları devlet yarattı vergi ödeyenlerin paralarını bunlara yatırdı; iş piyasaya kalsaydı, bu sektördeki verimsizlik bunların gelişmesini önleyecekti. Bu nedenle eğer ABD, ekonomistlerin bize yürekten sunduğu serbest piyasa öğretilerini takip edecek olsaydı, bugün yalnızca kürk ihraç ediyor olacaktı. Serbest piyasa politikasının olmadığı koşullarda da Hindistan kendi sanayi devrimini gerçekleştirebilmiş olacaktı. Fakat, kimse bunları açığa çıkarmaya zahmet etmiyor.

Tekrar kapitalizmin değiştirilebilir olup olmadığı sorusuna dönecek olursak, ilk cevabım kapitalizmin bizde bile olmadığıdır. Fakat soru şu şekilde sorulmalı: "Ekonomik ve siyasal sistem üzerindeki merkezi otoritenin gittikçe arttığı ve her türlü kamusal kontrol ve denetimden her geçen gün daha da uzaklaştığı bir dünyada ne yapabiliriz?" Üretimin uluslararasılaşması iki açık sonuca yol açıyor, birincisi, Üçüncü Dünya modeli geri evine dönüyor, ikincisi de yeni üretim, yeni yönetsel yapılar oluşuyor. Ulusal yönetimler, ulusal ekonomiler etrafında bütünleşiyor, uluslararası yönetimler de uluslararası ekonomiler etra-

finda bütünleşiyor. IMF, Dünya Bankası, G-7 grubu,[3] GATT,[4] Avrupa Birliği vs. uluslararası yönetimin ana bileşenleridir, bunların üzerinde herhangi bir kontrol mekanizması yok. İnsanlar onlara bağlanmak zorunda, çünkü güç onların elinde ve bu yeni sistemin güzelliği halkın tamamen dışlamış olması. Demokrasi tehlikesi söz konusu değil, halk ne olup bittiğini dahi bilmiyor. Mesela kim GATT'ın içinde ne olduğunu biliyor ki? Her şey tam bir gizlilik içinde ve halk tamamen dışlanmış durumda.

Ekonominin uluslararasılaşmasının, bahsetmediğim daha birçok görünümü daha var. Örneğin, geçen yirmi yıl içinde, ticaret ve üretim için değil de, spekülasyon ve mali işler için kullanılan denetsiz uluslararası sermayede büyük bir artış oldu. Bu konudaki rakamlar oldukça şaşırtıcı. 1970 yılında, uluslararası sermayenin yüzde 90'ı üretim ve ticaret için kullanılırken, yalnızca yüzde 10'u spekülasyon içindi. Bugün (1993) bu rakamlar aşağı yukarı yer değiştirdi. Bunun sonucunda hükümetler uluslararası spekülatörlerin isteği doğrultusunda anti-enflasyonist politikalar geliştirmeye zorlanıyor. Yine spekülatörler paranın sabit olmasını istiyorlar. Avrupa ülkeleri kendi paralarını koruyamıyorlar. Herkes bunu biliyor, ABD kadar varlıklı bir ülkede bile bu durumlar yaşanıyor. Clinton teşvik edici bir bütçe oluşturmaya yöneldiği zaman, hemen mat oluyor. Hisse senedi, tahvil vs. sahipleri düşük enflasyon istiyorlar, bu da ekonomiye, düşük büyüme oranları şeklinde yansıyor. Tüm bunlar iktidardaki herhangi bir sosyal demokrat hükümet için korkunç durumlar.

HD: İnsanlığın en önemli görevi nedir? Sistemi demokratize etmek mi yoksa onu temelden değiştirmek mi?

---

[3] 1975 yılında Makro-ekonomik ve uluslararası politikaları yönlendirmek amacıyla, ABD, Japonya, Kanada, Fransa, İngiltere, Almanya ve İtalya arasında oluşturulmuş kuruluş.

[4] GATT 1948 yılında, ticaret politikalarını düzenlemek amacıyla oluşturulmuş ve 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü ile birleşmiştir.

NC: Her ikisi de, çünkü demokratikleşme, mevcut koşulların kökten değişimi de demek olabilir. Demokratik yapıların yeniden inşası radikal değişimlere yol açacaktır zaten.

HD: Dünya çapında bir program meydana getirmek gerektiğini düşünüyor musunuz? Bu programı kim geliştirmeli? Sendika liderleri mi, entelektüeller mi, sivil toplum kuruluşları mı?

NC: Genel konuşursak, büyük entelektüeller bu işe katılmamalı, bunun önemli yapısal nedenleri var. Eğer onların çıkarlarına hizmet etmezseniz, asla saygı gören bir entelektüel olamazsınız, dışlanır, marjinalleştirilirsiniz. Fakat, bazı entelektüeller bu işin bir parçası olabilirler. Aslında, sisteme alternatif üretmek, yalnızca kendi yaşamlarını, kendi toplumlarını, değerlerini, gelecek kuşaklarını vs. koruyor olsalar bile onların işi. Çünkü, çok çirkin bir uluslararası sisteme doğru yol alıyoruz ve uluslararasılaşmış bir Üçüncü Dünya, sevimli bir manzara olmasa gerek.

HD: Post-modernizm hakkındaki fikriniz nedir?

NC: Bana göre, post-modernizm, entelektüel topluluğun insanların kafalarını karıştırma ve onları marjinalize etme çabasının bir parçası. Hiçbir anlama gelmediğini söylemek istemiyorum, fakat kavramın yüzde 90'ının bir aldatmaca olduğunu düşünüyorum. Ancak çok kullanışlı bir kavram, entelektüellerin pozisyonunu sağlama alıyor.

HD: İdeolojinin bir ürünü, öyle mi?

NC: Bunu yorumlamak benim için gerçekten zor, çünkü büyük bölümü hiçbir anlama gelmiyor. Ortalama bir insandan daha dilsiz olduğumu düşünmüyorum, diğer zor kavramları anlayabiliyorum. Fakat, bu şeye baktığım zaman bakışlarım donuklaşıyor. Neden bahsediyorlar diye düşünüyorum. Bunu nadiren anladığımda da yalnızca herkesçe bilinen gerçekleri görebiliyorum. Örneğin, bilginin sağlam temellerinin olmadığı fikri, 300 yıldır bilinen bir gerçek.

Diğerleri ise tamamen anlamsız kavramlar, mesela ortada bir realite yok, yalnızca konular var. Anlamsız ya da havadan sudan olmayan bir şeyler varsa bile ben bulamıyorum. Tüm bunlar aynı zamanda oldukça işe yarar şeyler, genç insanların gözünü korkutuyorlar, ancak sizin kariyeriniz için faydalı şeyler; çünkü kendinizi herhangi bir mücadeleden soyutladığınız anda, geri kalanlardan çok daha radikal bir duruş sergilemenizi sağlıyorlar. İyi ve ciddi insanlar buna dahil oluyorlar, fakat genelleme yapacak olursak, size bu bahsettiklerimin doğru olduğunu düşünüyorum.

HD: Bu konuda herhangi bir şeyler kaleme aldınız mı?

NC: Sadece beni buna sürüklediklerı zaman... Bu konuları tartışmak için yoğun bir baskı altındayım, çünkü tüm bunlar, sol içinde büyük bir histeriye yol açıyor. Bir rasyonelite ve postmodernizm mübadelesine ben de dahil oldum. Fakat zamanımı, bu gibi konulara harcamamaya çalışıyorum.

9

KÜRESEL TOPLUM

Askeri gücümüzün yeni bir çağda daha değişik yollarla ve daha az göze çarpsa da, küresel dengenin önemli bir bileşeni olarak kalmaya devam edeceğini şimdiden görebiliyoruz... Üçüncü Dünyadaki çatışmaların artan teknolojik karmaşıklığı mevcut güçlerimize daha fazla talep doğuracak ve sahne arkasında süpergüçlerin rekabeti olmasa bile ABD'nin çıkarlarını tehdit etmeye devam edecektir.

Ulusal Güvenlik Stratejisi Raporu, 1990[1]

Soğuk savaş boyunca, piyasa demokrasilerine karşı küresel bir tehdit yaratmıştık, şimdi ise bunun etki alanını genişletmeye çalışmalıyız.

Anthony Lake, Ulusal Güvenlik Danışmanı, 1990[2]

HD: "Küresel Toplum söylencesi hakkındaki fikirlerinizi öğrenebilir miyiz?

NC: Temelde fazla anlamı olmayan bir terim küresel toplum. Eğer sermayenin, ekonomilerin kapasitelerine göre sınırlar ötesi dolaşımı gibi olguları ele aldığınızda yüzyılın başındaki durumdan pek de farklı bir durumda değiliz. Elbette sosyal düzende büyük değişimler olmuştur ve bu anlamda, terimimiz o

---

* Bu görüşme Mart 1996'da gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, Deterring Democracy, 29.

[2] Noam Chomsky'den alıntı, World Orders and New, 71.

kadar da kötü değildir. Ancak onu oldukça dikkatli kullanmamız gerekmektedir.

Küresel ekonominin çok büyük bir parçasını, artık ulusötesi şirketler kontrol ediyor olsalar da hâlâ büyük ölçüde kendi ülkelerine bağımlılar. Fortune'un listesindeki 100 ulusötesinin incelendiği, en iyi çalışmalarından birine göre bunların hepsi üzerinde kuruldukları ulus devletlerin özel müdahalelerinden yararlanıyorlar.

100 şirketin yirmisi, tamamen çökmekten, devlet müdahaleleri sayesinde kurtuldu. Bu demek oluyor ki şirketler kendi ulus devletinin hükümetine ve halktan alınan yardımlara çok ihtiyaç duyuyorlar. Örneğin, en çok ulusötesi şirketin bulunduğu ABD'de, bu şirketlerin tamamı Pentagon ve diğer kaynaklar yoluyla elde edilen desteklere bağımlılar. Eğer vergilerle oluşturulan kamu finansmanı olmasaydı bu kadar çok büyük şirkete sahip olamazdık. Şirketler bunalıma girince bunu yükünü ülkenin vergi mükellefleri çekiyor. Aynı durum İngiliz ve Japon şirketleri için de geçerli.

Büyük şirketler 18. yüzyıl İngiltere'sindeki modern endüstrileşmenin ilk günlerindeki gibi gitgide ekonominin daha fazla sektörünü ele geçiriyorlar. Bir piyasa söz konusu, fakat bu piyasa devlet tarafından yönlendiriliyor ve bu "dadı devlet" tüm şirketlerin bağımlı olduğu önemli bir faktör. Fakat bu arada bazı değişiklikler de söz konusu. Örneğin finans-kapital oldukça genişledi ve sahip olduğu para eskisine göre çok daha büyüdü. Sınai sermaye ile ilişkisinde daha baskın hale geldi. Bu durum önemli sonuçlar doğurmuş durumda.

Latin Amerika'daki doğrudan yabancı yatırıma bir göz atalım. Bölgeyi büyüyen piyasalardan biri olarak nitelendiriyorlar ve birden herkes heyecana kapılıyor. Fakat ABD'nin Latin Amerika'daki doğrudan yatırımları üzerine mevcut veriler, 1994 yılında yatırımların en büyük diliminin; yaklaşık yüzde 25'inin,

Bermuda'ya gittiğini gösteriyor. Peki bu durum fabrikaların Bermudalar'a kaydırıldığı anlamına mı geliyor? Hayır, yatırımlar buraya yöneliyor, çünkü böylece vergiden kaçılıyor; ülke uyuşturucu transferi ya da aklınıza ne gelirse onun için kullanılıyor. Bu yüzden ABD bankaları buraya akın ediyor. Eğer bu gibi finansal işler için bir başka sığınak yaratırsanız, mesela Kayman Adaları gibi, o zaman yabancı yatırımın yüzde 50'si buralara gider. Küçük rakamlar değil bunlar.

Yaşanan bu gelişmeler daha önce Meksika'da olanlara benziyor. Sözde ekonomik mucize döneminde, çok yüksek miktarlardaki para bu ülkeye girmişti. Fakat, Dünya Bankası'nın ekonomistleri dışında herkes bunların üretken olmayan, geldikleri gibi hızla gidebilecek portföy yatırımları olduğunu biliyordu.

HD: O zaman "küresel toplum" terimini kullanmaya devam edebiliriz.

NC: Anlamını karıştırmadığımız sürece kullanabileceğimizi düşünüyorum. Şüphesiz önemli bir olgu... Ulusötesi şirketlerin yabancı kollarının satışları, örneğin tüm ihracatların toplam değerini aşıyor. Ticaret dedikleri şeye bakarsanız, piyasalar hakkındaki tüm bu retoriklerin ve GATT'ın, neden tamamen dolandırıcılık işleri üzerine kurulduğunu görebiliyorsunuz. ABD ticaretinin yaklaşık yüzde 40'ını ülke şirketlerinin iç ticareti oluşturuyor. Ford, örneğin bir malı Michigan'dan Kuzey Meksika'daki montaj fabrikalarına oradan da tekrar Michigan'a gönderiyor, bunu da "Meksika'ya ihracat" ve "ABD'ye ithalat" olarak gösteriyor ve böylece daha büyük kârlar elde ediyorlar. İşte bu bizim "ticaret"in yaklaşık yarısını oluşturuyor. NAFTA imzalandığında, ABD ihracatının yarısında fazlası hiçbir zaman Meksika piyasasına girmemişti, yapılan basit bir iç ticaretti. Tüm bu operasyonlar, görünürdeki eller tarafından merkezi olarak planlanmış büyük totaliter kuruluşların iç fonksiyonlarının birer parçasıydılar. Burada gizli el yoktu.

Şirketler kendilerini, piyasa disiplinini bozmaya programladılar. Bu onların varolma nedenlerin biridir. Riski içselleştirmek zorundalar. Merkezi bir kumandaları var ve büyüklükleriyle orantılı olarak dünya ticaretinde yıkıcı bir güce sahipler. Bu sorunun sadece bir parçası. Her gün milyarlarca dolar, büyük mali kuruluşlar yoluyla aynı amaçlar doğrultusunda (düşük büyüme oranları, düşük ücretler ve yüksek kârlar) bir mali piyasadan diğerine hareket ediyor.

Bunlar oldukça önemli ve aynı zamanda da kolayca değiştirilebilecek, özel sosyal ve ekonomik politikalar. Piyasa kanunları ya da buna benzer kontrol edilemez olgular değiller.

HD: Söz konusu olan tarihsel bir ilerleme ya da bir kalkınma ilkesi mi? Yoksa yalnızca kaotik bireysel girişimlerin bir toplamı mı?

NC: Doğa bilimlerinin birkaç küçük alanı dışında yüzeysel, fazla derin olmayan bir bilgi birikimine sahip olduğumuzu, genel geçer ilkenin de, olsa olsa bu yetersizlik olduğunu düşünüyorum. İnsanlar herhangi bir şey hakkında karmaşık tanımlar ileri sürdüklerinde, bunu belki de kariyerleri ya da sahip oldukları buna benzer pozisyonlar gereği yapıyorlar.

Sorduğunuz soruyu ele alırsak, tarihi incelediğinizde sürekli bir değişimin ve bunu tanınabilir kılan bazı koşulların var olduğunu görürsünüz. Eğer 17. yüzyıl ile bugünü karşılaştırırsanız, bugün her yerde çok daha fazla özgürlük olduğunu sonucunu çıkarırsınız. Birileri sizi devleti eleştirdiğiniz için 18. yüzyıl İngiltere'sinde olduğu gibi çukura atmaz. Artık feodalizm ve kölelik de söz konusu değil, ya da en azından ABD'de değil. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da kadınların resmen siyasete katılımına izin verildi. 30 yıldır pratikte hiçbir şey yapılmıyorsa da en azından Amerikan toplumunun temel günahı; daha önce onaylanması bile söz konusu olmayan yerli halkların yok edilmesi sorunu, kabul görmeye başlandı.

Geriye, uzun bir tarihsel döneme baktığınızda, genellikler üzerinden düşünürseniz, özgürlük ve adalet sathında bir genişleme olduğu söylenebilir. Öte yandan bir dizi rekabetçi eğilimin varlığı da ortadadır. Örneğin, totaliterliğin yayılmasına doğru büyük bir eğilim var. Şirketler, bireyin üzerindeki sosyal örgütlenmeler hakkındaki 17. yüzyılın Hegelci fikirlerinden kaynaklanan ve Bolşevizm ve faşizmle aynı entelektüel zeminde yetişmiş totaliter kuruluşlar. Dahası buradan bu, Hegelci fikirlerden yola çıkılarak totaliterliğin değişik çağdaş formları geliştirilmiş durumda. Bolşevizm ve faşizm sona ermek durumundaydılar; fakat şirketler çoğalıp yayıldılar ve bu sebeple piyasanın zaferi dedikleri şey, aslında totalitarizmin zaferiydi.

Şirketler merkezden kumanda edilen, idarecilerin, kanun koyan ve yargılayan birimlerin bir arada olduğu totaliter kuruluşlar olmalarının yanında propaganda ve zihinlerin kontrol edilmesi konularında da derin bir iç bağlantıya sahipler. Örneğin ABD GSYİH'nın yedide biri; yıllık yaklaşık bir trilyon dolar manipülasyon ve düzenbazlığın değişik biçimlerini yansıtan halkla ilişkiler ve pazarlama harcamalarına ayrılıyor. Fortune dergisinde sıralanan en önemli 500 ulusötesi şirket, ABD GSYİH'nın yaklaşık üçte ikisini ve uluslararası ekonominin büyük bölümünü kontrol ediyor. Bu şirketlerin hepsi birbirleriyle sıkı bağlantılar içindeler. Bu ilişki, piyasanın ve tabii ki demokrasinin sırtına yüklenmiş bir yüktür. Gözlemleyebildiğimiz kadarıyla çok değişik yönlere dağılmış eğilimler mevcuttur.

Elbette ki, herhangi biri bu durumu değişik bir dille de, örneğin Hegel'in ya da Fukuyama gibi gecikmiş Hegelcilerin diliyle de formüle edebilir. Fakat o zaman da durumun gülünç bir hale geleceğini düşünüyorum. Bu insanlar çok iyi anlaşılamayan basit şeyleri ele alıp, ağdalı bir dille çok daha karmaşık bir hale getiriyor ve insanlarda böyle bir izlenim bırakıyorlar.

HD: Peki, aydınlanma ve liberalizmin fikirleri hâlâ geçerli mi?

NC: Aydınlanma ideallerinin hâlâ geçerli olduğunu ve çok ciddi bir biçimde ele alınması gerektiğine inanıyorum. 18. yüzyılda yaşamıyoruz tabii ki. Herşey çok farklı ve bu değerler çağdaş koşullara adapte edilmek zorunda. Von Humboldt, Adam Smith ve Manchester liberalizminin kurucularına ilham olan düşünceler, kapitalizm öncesi düşünce biçimleridir. Bunların anti-kapitalist olduklarını söyleyemeyiz, fakat bu idealler kapitalizmin kayalarına çarpıp parçalandılar. Bu kayalar, klasik liberalizm ve aydınlanma fikirlerini yok ettiler.

Popüler mücadelelerde tekrarlanan bu idealler, çok ciddi bir şekilde ele alınmak zorunda. Örneğin 19. yüzyıl ABD sanayi devriminin merkezi Boston bölgesinin işçi sınıfı literatürünü tararsanız; özgürlükçü, sosyalist, anarşist, radikal bir tip endüstriyel demokrasi etrafında dönen bir literatürle karşılaşırsınız. Endüstriyel kapitalizmin gelişimini devrimde kazandıkları haklara bir saldırı olarak değerlendirmişler. Bu tamamen doğruydu, makinenin ve patronların kumandasına terkedilmiş işçilerin değersizleşmesine saldırdılar... Doğrudan Adam Smith'den gelen bir mantıktı.

HD: Zapatista hareketi demokratik değişimden yana evrensel bir program inşa etmek için, "neo-liberalizme karşı insanlık için" adıyla kıtasal kongreler organize ediyor. Siz de böyle bir program geliştirebilecek bilgi birikimine sahip birkaç kişiden birisiniz. Bu girişime katılmayı düşünüyor musunuz?

NC: Hayatımın büyük bölümünde yaptığım gibi, evet. Genellikle çok meşgul olduğum için kongrelerde bulunamayacak olsam da bunlar bensiz de muhakkak yapılması gereken faaliyetler. Çünkü dünyadaki insanların büyük çoğunluğu küresel boyutta uygulanan ekonomik ve sosyal politikalara itiraz ediyorlar.

Bunlara neo-liberal politikalar dense de aynı zamanda bir alay sahtekarlığı da içerdiği ve vurguncular için değil de kurbanlar için ortaya atılan politikalar olduğu bilinmesi gerekiyor. Bu konuda ABD iyi bir örnek. Neo-liberalizmin ilkelerini, Üçüncü

Dünya'da ve Amerikan şehirlerinin varoşlarında uygulamak isteyenler aynı ilkeleri kendileri için kesinlikle uygun görmüyorlar; ve her zaman olduğu gibi kendilerini koruyacak güçlü bir bakıcı devlete ihtiyaçları var. İşte bu nedenle medya, entelektüeller ve ekonomistler olup bitenleri anlamadıklarını iddia etmek zorundalar, bu onların işinin bir parçası.

Pentagon bütçesine baktığımızda, yıllardan beri bu bütçeyle ilgili olarak bizi "Ruslar"dan koruduğu şeklinde bir yalan söyleniyordu. Bu yüzden, Pentagon'un büyük bir bütçeye sahip olması gerektiği söyleniyordu. Fakat artık "Ruslar" yok, peki Pentagon bütçesine ne oldu? Aynen duruyor ve kendilerini "muhafazakâr" olarak niteleyen insanların zoruyla vergiler artırılıyor. Kongrenin fikir babası, aşırı sağcı Heritage Foundation, Newt Gingrich ve diğerleri, iş dünyasının da her zaman çok iyi bildiği nedenlerden dolayı Pentagon bütçesinin artırılmasını istiyorlar. Pentagon bütçesinin aynı zamanda yerel bir fonksiyonu da var. Bütçe, egemenlerin ve zenginlerin piyasanın disiplininden korunmasını sağlıyor. Bunda bahsederken yalnızca askeri harcamalardan bahsetmiyorum, NASA'nın, Enerji Dairesinin ve Ulusal Sağlık Enstitülerinin de dahil olduğu bir sistemden söz ediyorum. Tüm bu kuruluşlar, kamu kaynaklarının endüstrinin idari sektörlerine transfer edilmesinin yerel mekanizmalarıdır. İşte bu yüzden Pentagon bütçesi hâlâ çok yüksek. Eğer Newt Gingrich'in müşterileri zengin kalmak istiyorlarsa piyasa disiplininden korunmaları gerekir. Eğer bu disiplinle yüzleşmek zorunda kalırlarsa işte bu idam fermanını imzalamak olacaktır. Bu nedenle piyasalar, New York'un varoşlarındaki yedi yaşındaki çocuklar için iyidir, zenginler için değil. Bu tek başına neoliberalizm değil, aynı zamanda endüstri devriminin başından beri süregelen piyasa doktrinidir.

HD: Çin ile Tayvan ve ABD arasındaki gerginlikler, ABD ve Küba arasındaki çatışma ve İsrail ve Filistin arasındaki sorunlara, YDD'nin manifestolarıdır diyebilir miyiz?

NC: Aslında bu üçü birbirinden farklı sorunlar. ABD ve Çin arasındaki sürtüşme danışıklı bir dövüşü andırıyor. ABD, Nixon döneminde, adanın Çin'in bir parçası olduğunu tanımıştı; ama bir taraftan da adayı Çin'den uzak tutmaya çalışıyor. Çinliler de bu problemde net olmayan bir pozisyona sahipler. Çin hükümeti, resmi olarak adayı Çin'in bir parçası olarak kabul etse de adayı ülkeye bağlayacak bir yol olmadığını biliyor; ve yalnızca, ada çevresinde makul bir dozda askeri manevra ve tatbikatlar yapılıyor. Samimiyetle söylüyorum ki bu durum önemli bir çatışmaya yol açmaz. Fakat şüphesiz oldukça gergin bir ortam söz konusu.

Küba'nın, Şubat 1996'da iki küçük uçağı düşürmesinin yarattığı etki, entelektüel çevrenin yaptığı sahtekarlığın bir diğer örneğidir. ABD, 30 yıldır, Küba'ya karşı terörist saldırılar tertip ediyor, fabrikaları bombalıyor, çok ciddi bir ambargo uyguluyor. Çünkü kendimizi "Rus tehlikesi"ne karşı korumamız gerekiyordu. Artık bir Rus tehdidi de söz konusu değil. Peki neler oluyor da ABD, Küba'ya karşı saldırılarını genişletiyor? Bu durum ve aynı şekilde Pentagon bütçesi, size şimdiye kadarki Rus tehlikesinin ne kadar önemli olduğunu, Ruslardan ne kadar çok korktuklarını herhalde açıklıyordur. Herhalde, Küba şimdi daha değerli görünüyor ve bu nedenle ABD bölgeye yaptığı saldırılarını yoğunlaştırıyor.

Tekrar soruna dönelim. Küba, elbette uçakları düşürmemeli, fakat kendinize bir sorun, eğer Libya uçakları New York üzerinde uçar ve insanlara mevcut hükümetlerini devirmelerini söyleyen ya da belki de bir binanın nasıl havaya uçurulacağını anlatan bildiriler atarsa, ne olur acaba? Sormaya bile gerek yok. O zaman İsrail-Filistin sorununa geçebiliriz.

İsrail uçakları düşürmüyor, çünkü zaten oraya kimse gitmiyor, fakat yıllardır uluslararası sularda terör estiriyor. Kıbrıs'tan Beyrut'a işleyen feribotlara saldırılar düzenliyor ve bazen de bun-

ları batırıyor. İsrail, bugüne kadar birçok insanın suda boğularak ölmesine sebep oldu, insanları kaçırdı ve ortada hiç suç yokken 20 yıla mahkûm etti. Bunlar kamuoyunda bilinen olaylar.

Peki Küba buna uzaktan yakından benzeyen bir şey yaptı mı? Hayır. Peki İsrail'in yaptıklarından endişelenen birileri var mı? Yine hayır. Bu demek oluyor ki Kübalıların yaptıklarından şikayetçi olan biri, bir saniye için bile dikkate alınmamalı. Bu, Hitler'e insan haklarına karşı olup olmadığını sormak gibi bir şey oluyor. En büyük teröristlerden oluşan bir grup politikacı, geçen hafta uluslararası terörizm konferansı için Mısır'da bir araya geldi. Herhangi bir gülünç duruma ya da kızgınlığa yol açmadan anti-teröristler olarak buluşabilmeleri gerçekten çok ilginç bir durum.

ABD'nin Küba politikası bir dönüm noktasında. Artık bir çeşit denge söz konusudur ve iş çevreleri, ablukaya eskisi kadar hevesli değiller. Fakat aynı zamanda da Kübalıların kötü fikirlerine kimsenin kanmayacağından emin olmak isteyen farklı güçlerde var.

Küba ile ilgili bu skandal devam ederken, Güney Afrika hükümeti kırsal alanlarda çalışacak yeni bir grup Kübalı doktoru daha kabul etti. Başkan Mandela ve diğerleri, Küba'yı desteğinden ve dayanışmasından dolayı kutladı. Küba'nın dünyanın geri kalan kırsal alanlarında da çalışacak, belki de diğer tüm ülkelerden daha fazla doktoru var. İşte bu ABD'nin korktuğu bir durum. Güney Afrika'nın yoksul insanları, tahmin edebileceğiniz gibi Kübalı doktorları sevgiyle karşılıyor; ama bu haberlere yansımıyor, haber ajanslarında sözü geçmiyor.

İşte bu gibi durumlarda ABD her zaman endişelenmiştir. Çünkü böyle durumlarda birileri hep yanlış mesajlar gönderir, bağımsızlık mümkündür ya da bir ülke yabancılar için çalışmak yerine kendi iç sorunlarını çözmek için çalışabilir gibi. Bunlar tehlikeli mesajlardır ve herkes bilmelidir ki böyle mesajlar gön-

direnlere mafya babaları tarzında zarar verilecektir. Bu kendini bilmezler, ekonominin dışına itilmekle kalmayıp büyük darbe yiyeceklerdir. Eğer herhangi biri korunma ücretini ödemezse parasını almakla kalmayın, iyi bir de cezalandırın...

Öte yandan, ABD şirketleri, Küba'ya gitmek ve ülkeyi yağmalamaya da çok hevesliler. Küba'nın yıkılacağına inandıkları için ülkenin Japonların ve Avrupalıların elinde kalmasına engel olmak ve bir an önce yağmaya girişmek istiyorlar. İşte bu yüzden ortada Vietnam'dakine benzeyen bir çatışma var ve bu çatışma ülkenin dış siyasetine de yansıyor.

Tekrar İsrail-Filistin sorununa dönelim. Bölgede olanlar fazlasıyla şaşırtıcı. Yaklaşık 25 yıldır İsrail, Birleşmiş Milletler'in, işgal edilmiş topraklardan çekilmesini talep eden 242 lehte oya sahip kararına rağmen, ABD ile birlikte tüm dünyaya karşı direniyor. ABD, 1971'den beri bu karara karşı çıkıyor, 1976'dan beri de Güvenlik Konseyi kararlarını veto ediyor ve Genel Kurul'daki oyunu neredeyse oybirliğiyle alınmış kararlara karşı kullanıyor. Ülke içinde de, Filistin'in kendi kaderini tayin hakkını savunan partilerin faaliyetlerini engelliyor.

Sonuçta, ABD, Körfez Savaşından beri dünyanın geri kalanını, kendi karşı planının uygulanmasını sağlayacak şekilde sindirdi. Önce Madrid Müzakerelerinde daha sonra da Oslo I ve II'de bunu yaptı. Oslo II, Güney Afrika'nın anayasallaştırdığı apartheid'dan daha kötü bir sistemi anayasallaştırıyor. Apartheid hükümeti bile, oluşturduğu küçük toprakları -Transkei gibi- "devlet" diye adlandırmıştı. Aslında bu ABD'nin başında olduğu karşı cephenin liderliğinin durumunu olduğu gibi yansıtıyor. Ortada, güç kanunu ve propaganda rejimi için büyük bir zafer var. Bizim bu propaganda rejimi, artık yalnızca Avrupa tarafından değil, Üçüncü Dünya tarafından da kabul görüyor. Beş yıl önceki duruma göre önemli bir değişim söz konusu. Durum sanki Suriye bölgeyi istila etmiş, her şeyi idare eder olmuş ve Yahudilerin yalnızca Tel Aviv trafiğini idare etmelerine izin vermiş gibi.

HD: Küba'nın önemli liderleri sizin makalelerinizi okuyor ve onları çok beğeniyorlar. Bu sizi şaşırtıyor mu?

NC: (Gülerek) Hayır, Hiç şaşırtmıyor.

HD: Eğer sizi Küba'ya davet ederlerse gider misiniz? Eğer giderseniz bu nasıl koşullarda olur?

NC: Gitmeye hazırlanırım, fakat her zamanki zaman problemim söz konusu. Bu bir bakıma da entelektüellerin büyük çoğunluğunun son 20-30 yıldır satılmış olmalarından kaynaklanıyor. Ortada pek fazla kimse yok. Ancak aynı zamanda da halk hareketlerinde büyük bir artış var, böyle olunca da katılım, bilgilendirme ve konferans talepleri çok fazla oluyor.

Geçenlerde, Pat Buchanan, 1960'larda öğrencilerin demokratik toplum sloganlarının sağcı versiyonuyla, ülkeyi dolaşmaya başladı ve düşünün işçilerle konuşuyor. Yine *Socialist Rewiev* adlı bir dergi yayına başladı ve 1960'ların büyük sol dergilerinden biri yeniden vücut buldu. İlk sayısının neye itham edildiğini biliyor musunuz? "Garip Tarih"e.

Sahip olduğu önemin yanında derginin garip tarihe ithaf edilmesi ve Buchanan gibi bir insanın solun sloganlarını kendine mal etmesi bazı şeyleri daha iyi açıklıyor olsa gerek.

Ne yazık ki, ülkedeki ve dünyadaki durum işte bu. Üçüncü Dünya ülkelerine gidip de Batılı aydınlardan söz ettiğinizde, neredeyse herkes ağız birliği etmişçe yapı-bozumculuğun son versiyonlarını seslendiriyor. Tam da insanların ihtiyaç duyduğu şey!

ZAPATİSTALAR VE NAFTA ARASINDAKİ MEKSİKA

Açıkça görülüyor ki düzen, yeni yeni hareketlenmeye başlamış katmanları ne yapıp edip bozgunculuk ve pasifizme geri döndürmelidir.

Ithiel Pool, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü[1]

Burada paranızla istediğinizi yapabilme özgürlüğü var, bu benim için dünyadaki tüm özgürlüklere bedeldir.

ABD'li bankerin, Pérez Jiménez diktatörlüğü altındaki Venezüella üzerine yorumu[2]

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ABD kendi çıkarları dışında, dünya kapitalist sisteminin de refahının sorumluluğunu üstlenmiştir.

Gerald Haines, CIA'in kıdemli tarihçisi, Brezilya'nın Amerikalaştırılması, 1989

HD: NAFTA'nın Meksika, ABD, zenginler ve yoksullar üzerinde ne gibi etkileri oldu?

NC: ABD ve Meksika'yı birbirinden ayıran zengin ve yoksul ayrımının çok önemli olduğunu düşünüyorum. NAFTA'nın

---

* Bu görüşme Ocak 1997'de gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, Year 501, 38.

[2] A.g.e., 99.

kabul edilmesinden bugüne yaşananları ve NAFTA'nın etkilerini de birbirinden ayırmak gerekiyor.

Antlaşmanın kabulünden sonra olanları kolayca görebilmek mümkün. Birincisi, iki ülkenin zenginleri için çok yararlı, iki ülkenin fakirleri için de çok zararlı bir antlaşma olmuştur. ABD'de belki de yüz binlerce iyi ücretli işçi, ulusötesi şirketlerin, faaliyetlerini daha ucuz ve sindirilmiş işgücünün bulunduğu Meksika'ya kaydırmaları nedeniyle işlerini kaybettiler. Fakat bu durum, Meksika'nın yararına da bir durum değildi; çünkü bunun sonucunda milyonlarca iş gibi ülkenin üretken endüstrisi de çöktüğü için önceden öngörüldüğü gibi yok olmuştu. Engelleri kaldırmaya zorlamaları, ulusötesi şirketler tarafından alt edilmelerine yol açtı. Ülke hızla, karşısında kimsenin ayakta kalamayacağı şirketlere açıldı. Meksika Ticaret Odası, özellikle küçük işletmeler başta olmak üzere işletmelerin yarıdan fazlasının can çekiştiğini, yalnızca büyük uluslararası şirketlerin ortaklıklarının iyi durumda olduğunu söylüyor. Evet, Meksika da ABD'ye ihracat yapıyor, ama ihracat sanayisi büyüdüğü için değil yerel piyasalar çöktüğü için.

Meksika toplumuna etkilerinden konuşmaya ise hiç gerek yok. Nüfusun belki de ancak yarısı hayatta kalabilecek kadar yiyecek bulabiliyor. Mısır piyasasını elinde tutan adam hâlâ milyarderler listesinde, yani Meksika için gereğinden fazla yüksek bir pozisyonda. Bana göre genel tablo bu ve çok da sürpriz olmayan bir durum. Böyle olacağı büyük ölçüde bekleniyordu.

Acaba NAFTA bunun ne kadarından sorumlu, buna cevap vermek zor. Fakat NAFTA'nın fazla bir şeyi değiştirdiğini düşünmüyorum. Süreç zaten ilerliyordu, NAFTA bunu belki biraz daha hızlandırdı, fakat bir ölçüt koymak kolay değil.

Aklıma gelmişken, istediklerinin tam bir dolandırıcılık olduğu NAFTA'nın savunucuları tarafından da açıkça ifade ediliyor. Meksika ve ABD üzerindeki muhteşem etkileri ve ekonomiyi, iş

alanlarını ne kadar genişlettiği üzerine verilen söylevler, örneğin Dışişlerinin açıklamaları, artık birer sahtekarlık örneği olarak kabul ediliyor. Artık, NAFTA'nın amacının, Meksika'nın sözde reformlara kilitlenmesi sağlamak olduğunu söylüyorlar. Eğer Meksika'da "demokrasi açılımı" dedikleri konsept gerçekleşseydi bile; ki asıl büyük tehlike belki de daha fazla demokrasinin varlığı olacaktır, bu Meksika'nın ABD kökenli uluslararası sermayeye tabi kılacak ekonomi politikalarının varlığı nedeniyle pek de bir işe yaramazdı. Bu gayet açıktı. Artık bunu halk da itiraf ediyor. 1990'da Pentagon'daki bir Latin Amerika stratejik kalkınma konferansında kabul edildiği üzere, o zaman Meksika'yla olan ilişkiler iyi durumdaydı; fakat ortada "demokrasi açılımı" gibi bir tehlike vardı ve bu Meksika hükümetinin halkçı ve ulusalcı işlere kalkışmasına sebep olabilirdi. NAFTA'nın asıl amacı, böyle bir tehlikenin önüne geçmek ve yapılan antlaşmalarla ülkenin elini kolunu bağlamaktı ve bu büyük oranda başarıldı. Halkın büyük çoğunluğu için sonuçların korkunç olmasının bir nedeni de budur. Fakat bir bakıma da diğer süreçlerin bir devamı niteliğindedir ve tüm bunları birbirinden ayırmak; işte bu NAFTA'nın sonucudur diyebilmek zor.

HD: Amerika kıtasındaki bir diğer ticaret anlaşması da Mercosur anlaşması. Bu anlaşmaların geleceği üzerine tahminleriniz neler? İleride birleşebilirler mi?

NC: Çok sayıdaki rakibin amaçlarının neler olduğunu aşağı yukarı biliyoruz. Aynı zamanda da kendilerini nasıl tanımladıkları da çok açık değil. Sömürgecilik döneminden beri Latin Amerika'nın en büyük sorunlarından biri ülkeler arası ilişkiler olmuştur. Hatta, ülke içindeki bölgeler bile birbirlerinden koparılmış, tek tek yabancı emperyalist güçlere bağımlı kılınmışlardır. İç ilişkilerin bozulması, İspanyol sömürgeciliği döneminde başlamış, İngiliz nüfuzu altındayken devam etmiş ve geçmiş yıllarda, ABD nüfuzu altında da ülkeler, hatta bölgeler arasındaki bağlar zayıf kalmaya devam etmiştir. Elbette ki ABD, bu du-

rumdan faydalanmaya bakıyor, fakat oyundaki tek oyuncu değil. Avrupa da kaybettiği nüfuzunun ve kıta ile olan ilişkilerinin birazını da olsa yeniden kazanmaya çalışıyor. Ve Japonya, o da yatırımların ve kalkınma yardımlarının baş finansmanlarından biri olma yolunda ilerliyor. Karmaşık bir düzen.

ABD, Kuzey Amerika'da kurmayı başardığı korumacı ticaret sistemini; NAFTA'yı öne çıkarmak, Mercosur'u ise ikinci plana almak istiyor.

Bu durum, önemsiz büyüklükteki Güney Amerika ülkeleri için ciddi bir sorun. Çeşitli düzenlemelere kendilerini uydurmak ya da halkın ihtiyaçlarına yönelik politikalara yönelmek ikilemi ile karşı karşıya kalıyorlar ve bu iç çatışmalarına yol açıyor. Tekrar ülkeler arasındaki ayrıma değil de zengin fakir arasındaki uçuruma dönmek zorundayız. Latin Amerika ülkelerindeki bazı sektörler kendilerini yüce sermayenin ihtiyaçlarına uyarlamaya çalışıyorlar ve bu sermayenin yerel aracıları olmak istiyorlar, ABD'nin egemenliğindeki daha korumacı ticaret sistemi ile birleşmeyi arzuluyorlar. Diğer sektörlerin ise daha değişik amaçları var. Güney Amerika sathına yayılmış sosyal çatışmaların sonuçlarını tahmin etmekten başka yapabileceğimiz bir şey olduğunu düşünüyorum.

HD: ABD hükümetine göre, Meksika ABD ulusal güvenliğinin bir sorunu. Bu ne demek oluyor? Bu tarz bir ifadenin anlamı nedir?

NC: Bununla ilgili en iyi yorum Meksikalı bir diplomat tarafından 30 yıl önce yapılmıştı. O zamanlar Kennedy, Küba'yı ABD ulusal güvenliğinin önünde bir engel olarak görüyor ve Küba'ya karşı eylemlerinde Meksika'yı da yanına almaya çalışıyordu. Diplomat, Meksika'nın bu işe karışmayacağını, eğer Meksika, Küba'yı ulusal güvenliğine bir tehdit olarak görürse 40 milyon Meksikalının gülmekten yerlere yatacağını ileri sürmüştü. Şimdi de yaklaşık olarak aynı durum söz konusu; yani ortada ulusal güvenlik sorunu olabilecek bir durum yok.

ABD ve Meksika arasındaki en son çatışma, ABD'nin, Meksika'nın üçte birine el koyup, ülkenin güney batısı haline getirdiği zaman ortaya çıkmıştı. "Ulusal güvenlik" sorunu ABD yatırımcılarının güvenliği ile ilgilidir. Güvenliğe onların ihtiyacı vardır. Meksika'da "ticaret" diye adlandırdıkları "spekülasyon yoluyla kâr elde etme"ye devam edeceklerinden emin olmak istiyorlar. Yüksek oranlarda sömürüye tabi tutulan işgücü varlığı ve çevre düzenlemelerinden muaf bir ortamda işlerini genişletmek ve üretilen malları tekrar ABD'ye taşımak istiyorlar. Buna ticaret denemez, ama yoğun sömürü işlerine geliyor. Eğer korktukları şey; bir demokrasi açılımı gerçekleşirse, bu tüm anlaşmaları tehlikeye atacaktır. Güvenlik sorunları işte bunlar.

HD: ABD hükümeti ve kamuoyu, iki yılın sonunda Zapatista hareketine nasıl bakıyor? EPR gibi hareketler ne durumda?

NC: ABD hükümeti, Zapatista'yı sindirilmiş, hatta mümkünse vahşi bir şekilde sindirilmiş görmeyi istiyor. Hareket, kamuoyunun önüne çıktıktan hemen sonra iyi bir kamuoyu desteği kazanabilecek durumdaydı. Aynı zamanda da çok yaratıcı yollarla kendilerini korumayı bildiler. Bu durum, Meksika hükümetini zora soktu; ve ABD desteğiyle hareketi vahşice yok etmeye koyuldular. O günden beri, hareketi kamuoyunun gözleri önünden çekmeye çalışıyor ve bu nedenle bazı önlemler alıyorlar. Gizleme politikası en azından ABD'de az ya da çok başarılıyor. ABD'de çok fazla insanın Zapatistalardan haberdar olduğunu sanmıyorum. EPR'yi ise kimse bilmiyor, hakkında yalnızca birkaç haber yapıldı o kadar. Kamuoyunun ilgisini sürekli kılmak ve giderek genişletmek bir hareketin yok olmaması için çok önemlidir. Ben bile EPR için yorum yapamayacağım, hakkında pek bir şey bilmiyorum, ne olduğunu tam olarak anlamış değilim. Bu bakımdan Zapatistalar daha iyi anlaşılıyor ve halkın dikkatini üzerlerine çekmek onlar için çok önemli. Bir hareketin en önemli koruması, yok olmaya karşı en önemli direnci, halkın ilgisini çekmek olsa gerek.

HD: Ama galiba ABD yatırımlarına karşı bir tehdit olarak görülmüyorlar. ABD yatırımcıları Zapatistalardan korkuyorlar mı?

NC: Asıl korktukları şey, Meksika ile olası bir çatışmadır. Örneğin işgücü örgütlenmesi, onların çıkarlarına göre ikinci plandaki sektörlerin sıkı kontrolü demek olan ve "istikrar" dedikleri şeyi tehlikeye sokabilecek bir olaydır. Bunlar aynı zamanda güvenliği de tehdit edici unsurlar. "Demokrasi açılımı" bir tehlikedir, herhangi bir halk hareketi tehlikedir. Meksikalı iş çevrelerinin ulusalcı politikaları birer tehlikedir. Meksika'yı bir köle değil de, kendinden menkul bir güç yapan her şey birer tehlikedir.

HD: Küreselleşmenin ışığında, Kolombiyalıların özgürlük hareketi gibi ulusal özgürlük projeleri hâlâ uygulanabilir mi? Yoksa tüm bu çabalar geçmişte mi kaldı?

NC: Ulusal özgürlük her zaman uygulanabilir bir projedir. Gerilla hareketleri önemli bir sosyal tabana sahip oldukları sürece ulusal özgürlüğe anlamlı katkılardır. Eğer gerilla hareketi, iktidarın sosyal adaleti ve insan haklarını genişletmekteki isteksizliğine karşı halk mücadelesinin bir dışavurumu ise, tam olarak buysa, evet, uygulanabilir bir mücadeledir. Ancak Latin Amerika'da bu tabanı büyük ölçüde kaybettiklerini düşünüyorum. Kolombiya'daki durum ise biraz karışık. FARC, şüphesiz ülkenin köylü halkıyla bağlantılara sahip bir örgüt; fakat dediğim gibi Kolombiya oldukça karmaşık bir hikâye.

Orta Amerika'da bu gruplar, etkili devlet terörü nedeniyle halk içindeki tabanlarını hızla kaybettiler ve büyük ölçüde güçten düştüler. Siyasi ortamda bir parça yaşama kabiliyetine sahip olabilirler. Bu çok önemli bir nokta ve bunu yapacaklarını düşünüyorum. Fakat asıl gerekli olan, on yıllık terör döneminde parçalanmış olan sivil topluma yeniden güç vermektedir. Sonuçlar ortada, ona göre hareket edilmeli. Birkaç yıl önce de San

Salvador'daki bir cizvit konferansında, "terör kültürü" dedikleri olgunun uzun dönemli sonuçlarını kimsenin gözden kaçırmaması gerektiği vurgulanmıştı. Bu sonuçlar doğrudan, "çoğunluğun isteklerini ehlileştirmek" dedikleri, artık iktidarın ihtiyaçlarına uymayan tercihleri düşünemeyen toplumları etkilemişti. Bir ölçüye kadar bu böyle, çoğunluğun istekleri bu ehlileştirmeyi kırmadıkça halk hareketleri gelişemiyor. Halk hareketlerinin gerilla mücadelesine dönüşüp dönüşemeyeceği, bana göre iktidarın şiddetinin ölçüsüne bağlı. Eğer sosyal adalet ve insan hakları taleplerini reddederlerse ve devlet baskısı artarsa insanlar kendilerini savunabilirler. Fakat yıllar önce üzerinde çokça konuşulan *foko*'cu strateji... Hiçbir zaman bir anlamı olduğunu düşünmedim, bugün de uygulanabilir olduğunu düşünmüyorum.

HD: Bölgesel Latin Amerika projesini uygulanabilir görüyor musunuz?

NC: Evet, fakat bugün Latin Amerika'daki temel problemler aslında içeriden kaynaklanıyor. Devletler varlıklı sınıflara ikame edilmiş durumdalar. Bu, bir dereceye kadar tüm dünyanın sorunu olsa da Latin Amerika'daki durum bunun ötesine geçiyor; varlıklılar, sosyal zorunluluklardan muaflar ve devlet erki tamamen onlara yönelmiş durumda. Bu iş çözülene dek, bu ülkelerin kendi kaynaklarını kendi refahı için kullanmak ya da bölgesel projelere imza atmak gibi şansları yok görünüyor.

Kanımca, bunun bir iç sorun olduğu gerçeği, üstesinden gelinebileceği anlamına geldiği için umut verici. Elbette her zaman için dışarıdan çirkin baskılar gelecektir. Fakat bu konuda özellikle Güney Amerika, refah ve özkaynak bolluğu ile birçok fırsata sahip. Brezilya, Arjantin ve Şili gibi ülkelerin önlerinde, eğer kendi evlerini düzene sokabilirlerse pek çok seçenek var.

HD: ABD'nin ve yerel elitlerin, 1970'lerde yaptıkları gibi, kıtasal devlet terörü ağını tekrardan güçlendirdiği gibi bir izlenim uyandı. Siz de böyle bir durum gözlemliyor musunuz?

NC: Sürpriz bir durum olmadığını düşünüyorum, en azından bildiklerimin içinde buna yönelik önemli kanıtlar var. Kolombiya gibi yoğun devlet terörünün yaşandığı ve ABD'nin de buna dahil olduğu, su götürmez doğru bir tespit. Kolombiya, 1990'ların başından beri ABD'nin en çok askeri yardım ve eğitim verdiği ülkelerden biri. Bunun kıta çapında bir yardım olup olmadığını bilmiyorum. Belki de bir parça şüpheciyim, fakat koşullara bakınca, bu noktada uygun bir cevap olabileceğini düşünmüyorum. Bana göre ABD ve ulusal oligarşiler, neo-liberal hâkimiyetlerinin, halkın yerel ve yabancı sermayeye bağımlılaştırılmasına yol açmasını bekliyorlar. Belki olur belki olmaz. Eğer olmazsa, devlet terörünün yeniden şiddetleneceğini düşünüyorum.

Aklıma gelmişken, devlet terörü ihtimali 30 yıl öncesinden çok daha düşük. O zamandan bu zamana önemli değişimler olduğunu ve bir askeri darbe ya da doğrudan bir ABD müdahalesi ihtimalinin zayıfladığını düşünüyorum. Dünya artık daha karmaşık bir yer olduğu için, ABD 30 yıl öncesinin ezici üstünlüklü aktörü değil. Bu nedenle ve aynı zamanda iç nedenlerinden dolayı devlet terörünü ya da askeri darbeleri daha önceki yıllarda, Kennedy ve Johnson yıllarında yaptığı gibi açıkça destekleyecek durumda değil.

HD: Caspar Weinberger[3] son kitabında, gelecek on yıl içinde eğer işler kötü giderse Meksika'ya bir ABD müdahalesinden bahsediyor. Bu sadece bir fantezi mi?

NC: Şu an için 10 yıl içinde neler olup biteceğini düşünmeye değmez. Kim bilebilir ki? Dikkate değecek bir düşünce olduğunu düşünmüyorum.

HD: Avrupa Birliği eğer Meksika ya da Küba ile (insan haklarının vs. geliştirilmesine bağlı olarak) bir ortaklık anlaşması

---

[3] ABD Savunma Bakanı, 1981-89.

imzalarsa dünyanın iki gücü, ABD ve AB, Latin Amerika'ya politika dikte ettirir hale gelirler mi?

NC: Dikkat edin AB öncelikle Küba daha sonra Meksika hakkında konuşuyor. Fakat Endonezya, Suudi Arabistan ya da Kolombiya hakkında konuşmuyor. Bu ülkelerle iş yapmaktan mutlular, ama bu ülkeler aynı zamanda vahşi ve gaddarlar. Tüm bunlar ABD'nin öncelikleridir, ABD'ye bağımlılığın bir yansımasıdır. ABD, Endonezya ve Suudi Arabistan'ın gaddar ve baskıcı bir devlet gücüne sahip olmasından oldukça memnun. Küba'nın da, geleneksel kontrolüne dahil olmasını ve Meksika'nın da kendi çatısı altında kalmasını, bundan emin olmayı istiyor. Burada Avrupa bir bakıma bağımsız bir yol izliyor. ama aynı zamanda da ABD egemenliğinden kendini koparmıyor.

İnsan haklarındaki iyileşmeler ve serbest seçimler hakkındaki tartışmayı bir kenara koyabiliriz. Ortada gözle görülür bir sahtekarlık var, bu sorunların vurgulandığı yerlere baktığımızda ve bunları hiç bahsedilmeyen çok daha kötü durumlarla karşılaştırdığımızda bunu rahatça görebiliyoruz. Doktriner bir sorun bu, bir kenara koyabiliriz. Bu bağlamda asıl sorun AB ve ABD arasındaki ilişkilerdir. AB'yi oluşturan devletler, yeni gelişen ve çok daha bağımsız pozisyonlara yöneliyorlar. Aynı zamanda ABD'nin ekonomik ve askeri üstünlüğünün de farkındalar ve buna karşı koymaya isteksiz görünüyorlar. Avrupa'da bu gibi bir sürü uyuşmazlık var. Fransa örneğin İngiltere'den daha farklı bir duruş sergiliyor. Tüm bu sorunlar nasıl çözülür bilemiyorsunuz.

Bir de göz ardı edilemeyecek üçüncü bir blokun, Japonya merkezli blokun varlığı söz konusu. Bu bloka bağlı ülkeler arasındaki karşılıklı etkileşim 20 ya da 30 yıl önce herhangi bir önem arz etmiyordu. Latin Amerika siyasetinin belirleyenlerine de yine Latin Amerikalılar tarafından karar verilmek zorundadır. Yine söz konusu olan, öncelikle bir iç sorundur.

Güney Amerika, elbette Orta Afrika değil. Birçok tercih yapabilme şansları var. Yine de büyük güçlerle karşılaştırılınca zayıflar, ama tamamen güçsüz de değiller. Eğer iç sorunlarıyla alâkadar olabilirlerse, dünyanın herhangi bir yerinden dikte edilecek politikalara da karşı gelebilirler.

HD: Latin Amerika elitleri bir araya gelme ve sorunlara birlikte göğüs germe isteğinden yoksunlar mı?

NC: Hayır, tam tersine kendilerini geliştirmek ve devlet aygıtlarını kendi amaçları için kullanmak için çok istekliler. Bu onların tarihsel rolüdür ve tekrar elde etmek istiyorlar.

HD: O zaman yabancı müttefiklerine boyun eğmek istemiyorlar mı?

NC: Neden istesinler ki? Britanya Krallığı'nın idaresindeki Hindistan'ı düşünün. Hintli elitler imparatorluk taraftarıydılar ve büyük ölçüde mutluydular. Sürekli zenginleşiyorlardı. Daha sonraları milliyetçi yapılar ortaya çıktı. Fakat imparatorluk çağı boyunca, elit yapılar Britanya'yı hep desteklediler. Latin Amerika'da da durum aynı. Bazen daha fazla egemenlik istiyorlar. Fakat aynı zamanda da yabancı güçlerle ilişkilerini koruyarak, kendi pozisyonlarını sağlama alıyorlar, ilişkilerini bozmak istemiyorlar.

11

PAPA, KÜBA VE ASYA KRİZİ

ABD'yi, Küba'daki İspanya hakimiyetine karşı silaha zorlayan, fakat zamanla yok olmuş popüler fikirlerin gerisinde Batı Hindistan'la ve Güney Amerika devletleriyle olan ekonomik ilişkilerimiz yatmaktadır. Bu ticari güdüler öyle güçlüdürler ki, asla İspanya hakimiyetinin büyük kötülükleri ya da Maine'nin bombalanması gibi duygusal sonuçlara yol açmaz, bu yüzden, şüphesiz, sonunda ekonomik bir baş belası gibi görünen güçlü bir el yardımıyla ortadan kaldırmak için adımlar atacaktık... İspanyol-Amerikan savaşı, köklerini, yerel güçlerimizin tüketimini çoktan aşmış bir endüstriyel kapasitenin değişen doğasından alan genel bir genişleme hareketiydi. Bu savaş, hem mallarımıza yabancı alıcılar bulmak hem de yabancı piyasalarla kolay, ekonomik ve güvenli bir biçimde girebilmenin koşullarını oluşturmak için gerekli görünüyordu.

ABD Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Bürosu Şefi, 1902[1]

HD: İlk sorum, Papa'nın Küba seyahati ile ilgili olacak. Bu ziyaretten Küba'nın ve Papa'nın beklentileri nelerdi?

NC: Küba'nın beklentileri çok açık; dünyaya daha fazla entegre olmak ve ABD kuşatmasından kurtulmak. Papa'nınkileri ise söylemek zor. Latin Amerika'nın ilerici kilisesine zarar ver-

---

* Bu görüşme Ocak 1998'de gerçekleştirilmiştir.

[1] Noam Chomsky'den alıntı, On Power and Ideology, 71.

meye çalışıyor olabilir. Ya da belki bu girişimini sürdürecek bir adım olarak görüyordur. Papa tarafından bakınca anlaşılması zor bir ziyaret.

HD: ABD, 1898 yılında, Havana'ya, Maine isimli zırhlı muharebe gemisini göndermişti: tam yüz yıl sonra 1998'de ise Papa gidiyor. Sizce hangisi daha tehlikeli?

NC: Maine zırhlısının batırılması (Kübalıların İspanyollara karşı başlattığı) özgürlük savaşını bitiren ve Küba'yı bir ABD sömürgesine dönüştüren müdahaleye davetiye çıkarmıştı. Bunun nelere yol açtığını biliyoruz. Papa ile ilişki kurulması ise bana göre şüpheli ve birçok anlama gelebilecek bir durum. En olumlu yorumu -umudu da diyebiliriz- şöyle olabilir; bu ziyaret ABD ambargosu ve teröründen bunalan Küba'nın bunlardan kurtulması için birçok fırsat sunabilir.

HD: O zaman geçmiş deneyimin yol göstericiliği söz konusu değilse bile, Papa'nın Nikaragua'da yapmaya çalıştığından da mı bir ders çıkaramayız?

NC: Bunu söylemek çok zor. Papa, yalnız Nikaragua'da değil daha dramatik bir şekilde Brezilya'da ve daha sonra da El Salvador ve diğer yerlerde, ayrıcalıklı ve güçlü bir kurum olan kilisenin, yoksulların yanında yer almasını önleyebilmek için bir gündem oluşturulmuştu. Bunun için yoğun bir şiddet uygulandı ve Vatikan'ın rolü hiçbir zaman yardımseverlik olmadı. Öte yandan Papa, aynı zamanda da devlet kapitalizminin neo-liberal versiyonunun gaddarlığına, insanlık dışı oluşuna, Üçüncü Dünya'ya empoze ediliş şekline ve burada yol açtığı sonuçlara karşı bir duruş da sergiliyordu. Kilisenin içinde hâlâ çatışan fikirler var ve sonucun ne olacağını tahmin etmenin mümkün olmadığını düşünüyorum. Bence durum, 1960'lar ve 1970'lerde, özgürlük teolojisinin yükselişinde olduğu gibi, yerel düzeyde olacaklara bağlı. O zamanki yükseliş büyük ölçüde halk arasındaki olayların bir yansımasıydı.

HD: Neden ABD, bağımsızlık savaşından sonra Küba'yı da, Porto Riko, Hawaii ve Guam'da olduğu gibi kendi topraklarına katmayı denemedi?

NC: Hatırlayın, en başta bu yerlerin hiçbirini tam anlamıyla topraklarına katmamıştı. Hawai, ülkeye teknik olarak dahil edilmemiş ve 1950'lere kadar da bir devlete dönüştürülmemişti. Guam ise (İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan dünya sisteminin genel yapısına karşı) korunan bir ülke statüsündeydi. Porto Riko'ya gelince, hâlâ ABD'ye bağımlı fakat resmi olarak toprakları içinde değil. Küba'nın, ABD egemenliği altında sözde bir bağımsızlığa sahip olması ABD yatırımcılarının çıkarları için daha uygun bir pozisyondu. İlk başta bir plantasyona, daha sonra da bir kumar ve turizm merkezine dönüştürüldü.

Bir şeyi kontrol etmenin değişik yolları vardır ve doğrudan topraklarına dahil etme her zaman en etkili yol değildir. Avrupa'da ve ABD'de, sömürgeleri ele geçirmek ve onları metropolden yönetmek özellikle 19. yüzyıl sonlarında yapılan bir uygulamaydı. Bu sistem, 20. yüzyılın başından itibaren tüm dünyada aşıldı ve yerine daha etkili egemenlik biçimleri kondu. Sömürgeci günlerde dahi karma bir sistem vardı. Örneğin Britanya, Hindistan'ı resmi olarak Londra'dan idare ediyordu, fakat gerçekte ülke idaresi Hintli elitlerin elindeydi.

HD: CANF lideri Mas Canosa'nın ölümü, yeni olanaklar sağladı mı? Yoksa yalnızca küçük bir öneme mi sahip?

NC: Asıl soru, bu olayın başta Florida olmak üzere ABD'deki Küba toplumunu nasıl etkileyeceğidir. Bu olay toplumun, Küba ile daha üretken ve daha yapıcı ilişkilere yönelmesine yardım edecek ve Mas Canosa'nın liderliğindeki insanlardan gelen şiddetli baskıları zayıflatacak gelişmelere yol açacak mıdır? Asıl soru bu olmalıdır.

Bana göre, ABD politikasının alacağı yön hiçbir zaman kesin değildir. ABD iş çevrelerinin güçlü kesimleri diğer yarı-bağımsız

alanlarda işe yarayan yöntemle Küba'yı tekrar ABD sistemine entegre edecek bir açılımdan yanalar. Hatırlayın, Castro, New York'a geldiğinde, başlarında David Rockefeller'in olduğu bir grup işadamı tarafından karşılanmıştı.

Aynı tarzda bir olay da daha önce Vietnam'da gerçekleşmişti. 1950'lerde, ABD politikasında, Çin'e nasıl bir tavır alınacağı konusunda derin bir ayrılık vardı. Çin'i, aralarında ciddi bir çatışmanın var olduğu bilinen Sovyetler Birliği'nin kollarına çekecek, düşman bir tavır mı alınmalıydı, yoksa daha sonra Nixon ve Kissinger tarafından yürütülecek olan, Çin'i bir dereceye kadar bağımsızlık ve otonomluk vererek ABD egemenliğindeki sisteme entegre edecek bir tutum içine mi girilmeliydi? Bunlar taktik tercihlerdi ve her iki yola da gidilebilirdi.

Daha dramatik bir olayı ele alalım. 1940'ların sonunda CIA, Bolivya ve Guatemala'yı, yarıküredeki ABD egemenliğinin çıkarlarının önündeki iki önemli tehdit olarak tanımlamıştı. Çünkü her ikisi de, ABD'nin radikal milliyetçi hareketler dediği yapılara sahiptiler. Her ikisine de karşı tutum alındı ve Guatemala'da hükümet bir askeri darbeyle devirdi. Hükümetin troçkist ve radikal madencilerden oluştuğu, yani daha radikal olduğu Bolivya'da ise yönetimi kendi sistemine entegre etti. Sonuç her ikisi için de pek farklı değil. Basitçe ABD, benzer durumlara karşı farklı taktik tercihler yaptı. Başka bir yolu da izleyebilirdi.

Dediğim gibi bunlar, deneysel ve kesin olmayan yargılara dayanan taktik kararlar. Amaçları ise gayet açık ve bunları gerçekleştirmek için ortada birçok değişik yol var. Şahin kararlar bu amaçları zor yoluyla gerçekleştirmeye çalışır. Güvercin kararlar ise amaçlarına egemen finansal ve ekonomik güçleri, ülkeleri ve sistemle birleştirecek özendirici işleri devreye sokarak ulaşmaya çalışır. Eğer son 50 yılın tarihine bir göz gezdirecek olursanız, bu işin pek çok değişik biçim aldığını görürsünüz. Japonya hiç istila edilmedi, fakat o bile olabilirdi.

HD: O zaman, Küba'nın bir ihtimal Vietnam'ın yoluna gideceği söz konusu?

NC: Bu bir olasılık, fakat diğer olasılıklar da var. Üçüncü Dünya dayanışması ve Birinci ve Üçüncü Dünya arasındaki insanlar arası dayanışma. Üçüncü Dünya hep birlikte, bir dizi çok farklı gelişmeye yer açabilir. Düşünün birçok ülkelerde bölünmeler haritalardaki renklere göre biçimleniyor. ABD dünyanın en zengin ve en güçlü ülkesi, fakat nüfusunun önemli bir bölümü, hatta bazı kriterlere göre nüfusunun çoğunluğu; gerileyen ücretler, çalışma güvenliğinin olmaması gibi Üçüncü Dünya'nın pek de yabancı olmadığı problemlerle karşı karşıya. Bu sorunlar, Anglo-Amerikan toplumlarda özellikle geçen 20 yıl içinde ortaya çıksa da, zengin ülkelerden ziyade tüm dünya sistemi yavaş yavaş değişmekte. Yapısal uyum gibi politikalar zengin ülkelere de dayatılıyor. Öyleyse ABD'li ve Meksikalı işçi artık benzer sorunlarla karşı karşıyalar.

HD: Peki o zaman, Asya Krizi; Küba ve diğer yoksul ülkeler için ne anlama geliyor?

NC: Bu büyük ölçüde Asya Krizi'nin nasıl çözüleceğine bağlı. IMF ve öteki uluslararası mali kuruluşları, ABD ve Avrupa'nın önemli güçleri ile birlikte, Uzak doğuyu Latin Amerikalılaştırmayı deneyebilirler. Diğer deyişle, bu ekonomileri yeni yabancı sahiplere açmaya, serbest sermaye akışını sağlamaya çalışıyor olabilirler. Bu gibi durumlar, her zaman Latin Amerika'nın sorununun bir parçası oldular. Bu sorunlar, Uzakdoğu'ya da yayıldılar ve krizin arkasındaki sorunun büyük bir parçası işte bunlar.

Ancak, Uzakdoğu ülkeleri bu krize karşı koyma imkânlarına sahipler ve isterlerse bunu yapabilirler. Fakat bu, bana göre gözlerimizin hemen önünde gerçekleşecek hiç beklenmedik bir çatışma olur. Eğer Uzakdoğu, Latin Amerikalılaşırsa, Güney'in diğer ülkelerinin tüm umutları kaybolur. Öte yandan, eğer daha

az ya da daha çok gelişmekte olan bölge, bir biçimde mevcut konumlarını sürdürebilirlerse ve en azından Güney Kore'de olduğu gibi demokratlaştırılabilirse, bu çok daha olumlu bir gelişme olabilir.

HD: Asya krizinin, son 10-15 yıldır yayılan kapitalist kalkınmanın yanılmazlığı fikri üzerindeki ideolojik formasyona bir etkisi oldu mu?

NC: Bu bir bakıma, insanların ideolojik doktrinlerin ötesine geçebilme ve gerçekleri görebilme kapasitesine bağlıdır. 1970'lerin başlarında dünya düzeninde önemli bir değişim yaşandı. İkinci Dünya Savaşı sonrası düzen, sözde Bretton Woods düzeni, sermaye akışının düzenlenmesi ve ticaretin serbestleştirilmesi fikirleri üzerine kurulmuştu. John Maynard Keynes, Amerikalı görüşmeci Herry Dexter White ve diğerleri tüm bunları gayet iyi anlamışlardı. Mali serbestleşme ve ticari serbestleşme bir birine karşı yürütüldü. O zamanlar, "Liberalizmin oturmuş formu" dedikleri bir yapıyı geliştirmeyi umuyorlardı. Bu şekilde serbest ticaret, finansal hareketlerin düzenlenmesi ve bir çeşit sosyal sözleşme olacak olan "refah devleti" en azından zengin devletler için mümkün olacaktı. Öngördükleri sistem buydu.

1960'ların başında başlayan, fakat asıl 1970'lerde hız kazanacak olan krizle beraber sistem çöktü, ya da çökertildi. ABD ve İngiltere, diğerleriyle de bir olup sistemi çökerttiler ve finansal hareketlerin liberalizasyonuna yöneldiler. Artık sermaye hareketlerinin deregülasyonu söz konusuydu ve bu nedenle piyasanın kırılganlığı; artan krizler, inişler-çıkışlar, şiddetli sarsıntılar vs. ile birlikte oldukça arttı.

Bu dönem aynı zamanda da ticaretin kısıtlandığı bir dönemdi. Serbest ticaret dönemi olarak tanımlanıyor, fakat bu doğru değil. Aslında Reagan yönetimi, sıkı korumacıydı, sermaye hareketleri tüm dünyada serbestleştirilirken ticaret sıkı kontrol altındaydı. 1980'lerde önce Avrupa (daha çok da kıta Avrupa'sı),

çok kısa bir süre sonra da Uzakdoğu ülkeleri ve Güney Kore, sermaye kontrollerini azaltmıştı. Hızla artan ve beklenmedik krizler, yukarıdan aşağıya hızlı dalgalanmalar ve yavaş büyüme, dönemin karakteristik özellikleri haline geldi.

Yine dönem, aynı zamanda artan bir eşitsizlik dönemiydi. ABD'de 20 yıl boyunca, nüfusun yaklaşık yüzde 80'inin gelirleri ya düştü ya da yerinde saydı. Aynı yıllarda, üst dilimlerde (en üst yüzde 2) ise büyük bir varlık yoğunlaşması yaşandı.

Yine, varlıkların değeri, reel ekonomideki değerinden, dramatik bir biçimde ayrıldı. 1980'lerin ortalarına kadarki uzun dönemde Wall Street'teki hisselerin değerleri, ülke varlıklarının değeriyle, yani GSMH ile uyuşuyordu. 1980'lerin ikinci yarısında bu ikisi; senetlerin ve ülke varlıklarının değerleri, birbirinden kesin çizgilerle ayrıldı. "Varlık enflasyonu" dedikleri radikal değişim gerçekleşti... Piyasadaki senetlerin değerleri, ekonominin ürettiği asıl değerden çok farklı ve kimse bunun yeni bir felakete yol açabileceğini kestiremiyor. Aynı zamanda, spekülatif mali işlemlerde de astronomik bir artış yaşandı ve tüm bunlar 1970'lerin başına dek tahmin bile edilemeyecek; reel ekonomiyle ilişkisi olmayan gelişmelerdi.

Bugün küreselleşme dedikleri şey ticaret, yatırım hareketleri vs. bakımından karşılaştırıldığında İkinci Dünya Savaşı öncesindeki durumdan pek farklı değil. Ekonomiye göre ise Birinci Dünya Savaşı öncesi döneme benziyor. Öte yandan, 1970'lere gelinceye kadar uluslararası mali hareketler, büyük oranda reel ekonomiye bağımlıydı, yani yatırım ve ticaret ile birlikte yapılmaktaydılar. Fakat şimdi, bunun yaklaşık yüzde beşi ila onu yatırım ve ticarete bağlı, geri kalanı tamamen spekülatif işlemler. Aslında, yabancı yatırımların önemli bir bölümü üretken yatırımlardan değil manipülasyonlardan ve el değiştirmelerden oluşuyor. Tüm bunlar büyük değişimler ve belirsizliklere, volatiliteye, beklenmedik krizlere ve yeni işten çıkarmalara yol açıyor-

lar. Asya krizine bakın. Şimdiye kadarki toplam işten çıkarma kabaca 100 milyar dolar. ABD'deki S&L (Savings and loan; tasarruf ve borç) krizi, ülke ekonomisinin önemsiz bir bölümünde gerçekleşse de daha birkaç yıl önce 200 milyar doları bulmuştu. Tüm olan bitenler yetmezmiş gibi.

HD: Bazen, bu hastalıklı, psikolojik iklimin içinde bir değişim olduğu hissine kapılıyorum, bana bazen 1960'ları hatırlatıyor, öğrenciler yeniden örgütleniyor ve yaşananları protesto ediyorlar. Siz de bunu hissediyor musunuz? Yoksa ben mi yanılıyorum?

NC: Her şeyden önce protestolar hiçbir zaman gerçekten bitmedi. Verilmeye çalışılan imaj, sadece ABD için, 1960'larda büyük bir heyecan olduğu, 1970'lerde ve 1980'lerde ise bunun tamamen bittiği, öğrencilerin artık böyle şeylere ilgisiz olduğu şeklinde. Fakat bu tamamen yanlış, dünyada ve toplumlarda uzun ömürlü etkilere yol açan en önemli halk hareketleri 1970 ve 1980'lerde yaşandı. Kadın hareketi, çevre hareketi, Üçüncü Dünya ile dayanışma hareketleri; tüm bunlar 60ların hareketlerinin bitmesinden ortaya çıktılar.

Fakat bunlar öğrenci hareketleri değillerdi. Aslında, ABD toplumunun çok daha derinlerine nüfuz eden hareketlerdi. 1980'lerin Orta Amerika ile dayanışma hareketlerini 1960'ların Vietnam savaşı karşıtı hareketlerle karşılaştırırsanız çarpıcı biçimde farklı olduklarını görürsünüz. Vietnam savaşı karşıtı hareketler, büyük oranda bir öğrenci oluşumuydular ve daha cesur ve önemli şeyler yaptılar, bu yüzdende sınırlandırıldılar. Örneğin 1960'larda kimse beyaz bir surat devlet terörünü azaltabilir umuduyla bir Vietnam köyüne gidip oraya yerleşmedi. Bu olanaksız bir şeydi. Fakat bildiğiniz gibi 1980'lerde binlerce Amerikalı bunu yaptı. Dayanışma hareketleri çok daha yaygın ve Amerikan toplumunun derinlerine nüfuz eden hareketler oldular. Ara sokaklardan değil ana caddeden, genellikle de Barış için

Şahitlik gibi muhafazakar ve dindar çevrelerden geliyorlardı. İnsanlar, doğrudan kurbanların hayatlarına katılıyorlar ve ABD şiddetine karşı direniyorlardı. ABD hiçbir zaman Güney Vietnam'ı işgal ettiği gibi Orta Amerika'yı işgal etme gücünü kendinde bulamadı, çünkü içerde de çok daha güçlü bir direniş vardı.

Bana sorarsanız, 1970'ler ve özellikle 1980'ler, Amerikan toplumunun çok daha derinlerine nüfuz eden hareketlerin ortaya çıktığı yıllardı. Şimdi de yeni gelişmeler meydana geliyor, örneğin işçi hareketi yeniden canlanıyor ve üniversiteler de dahil olmak üzere toplumun diğer kesimleriyle ilişkiye geçiyor. Bu çok önemli bir gelişme. Aynı şekilde, diğer ülkelerin işçilerinin iş ve yaşam koşullarıyla ilgilenmeye başlayan sınır-ötesi ilişkilerde mevcut. Bu yeni bir şey, işçi hareketinin bürokrasisi İkinci Dünya Savaşı'ndan beri sendikaları el altından yıkmaya çalışıyordu. Bu da değişiyor. Tüm bu değişimler tabandan gelen ve nereye yönelecceğini kimsenin kestiremediği olaylar. Fakat, içlerinde bir dolu umut işaretini barındırıyorlar.

Son 500 yılda olup bitenleri anlamaya çalışmak, basitçe bir tarih bilinci oluşturma işi değil, mevcut işleyişi kavrama sorunudur.

Latin Amerika, önemli bir sosyal ve ekonomik krizin sınırlarında dolaşırken, Meksikalı sosyoloji profesörü Heinz Dieterich, uluslararası boyutta tanınmış akademisyen ve politik eylemci Noam Chomsky ile önemli siyasi olaylar üzerine bir söyleşi yaptı:

Washington ve "uluslararası terörizm" tehdidi
ABD'nin Latin Amerika'daki "uyuşturucu savaşı"
Küreselleşme ve Üçüncü Dünya'nın geleceği
ABD'nin Orta Amerika'yı işgali ve Vietnam sendromu
Meksika'daki Zapatista başkaldırısı
Papa'nın Küba ziyareti ve ABD-Küba

Bu söyleşiyle elinizdeki kitap, son dönem gelişmeleri, Latin Amerika tarihi ve siyaseti ile ilgilenenler için bir başucu kitabı özelliği taşımaktadır.

